

GRAD ČAČAK
Gradска управа за локални економски развој
Župana Stracimira br. 2
32 000 Čačak

PROFIL ZAJEDNICE GRADA ČAČKA

Dođite da se razvijamo zajedno!

Sadržaj

LISTA TABELA.....	5
1 UVOD	7
2 OSNOVNE KARAKTERISTIKE	7
2.1 GEOGRAFSKI POLOŽAJ (LOKACIJA)	7
2.2 OPŠTI PODACI	9
2.3 KLIMA	11
2.4 LOKALNA SAMOUPRAVA (ADMINISTRACIJA)	12
2.5 ISTORIJA, TRADICIJA I KULTURNO NASLEĐE.....	13
3 PRIRODNI RESURSI.....	15
4 LJUDSKI RESURSI.....	17
4.1 STANOVNIŠTVO (BROJ STANOVNIKA I STOPA RASTA)	17
4.2 STANOVNIŠTVO PREMA TIPU NASELJA	17
4.3 VITALNI DOGAĐAJI	17
4.4 STANOVNIŠTVO PREMA BRAČNOM STANJU	18
4.5 STAROSNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA	18
4.6 POLNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA	20
4.7 ETNIČKA STRUKTURA STANOVNIŠTVA.....	20
4.8 STRUKTURA STANOVNIŠTVA PREMA VEROISPLOVESTI.....	20
4.9 STRUKTURA STANOVNIŠTVA PREMA MATERNJEM JEZIKU	21
4.10 STANOVNIŠTVO PREMA AKTIVNOSTI	21
4.10.1 <i>Struktura stanovništva prema aktivnosti i polu</i>	21
4.10.2 <i>Struktura aktivnog stanovništva prema vrsti zanimanja i oblasti delatnosti</i>	22
4.11 OBRAZOVNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA	23
4.12 PORODICE IN DOMAĆINSTVA.....	23
4.12.1 <i>Porodice.....</i>	23
4.12.2 <i>Domaćinstva</i>	24
4.13 MIGRACIJE STANOVNIŠTVA.....	24
4.13.1 <i>Doseljenici.....</i>	24
4.13.2 <i>Dnevne migracije</i>	25
5 STAMBENI RESURSI.....	26
5.1 STAMBENA STATISTIKA.....	26
5.2 STAMBENA IZGRADNJA.....	28
5.3 CENE NA TRŽIŠTU	29
6 PRIVREDA.....	30
PRIVREDNA STRUKTURA	30
6.1 PRIVREDNA STRUKTURA PO DELATNOSTIMA	30
6.2 INDUSTRIJA	34
6.3 POLJOPRIVREDA	35
6.4 ŠUMARSTVO.....	38
6.5 INVESTICIONE MOGUĆNOSTI.....	38
6.6 PREDUZEĆA PREMA BROJU ZAPOSLENIH	42
6.7 MAKROEKONOMSKI POKAZATELJI	43
6.8 STRUKTURA IZVOZA	44
6.9 STRUKTURA IZVOZA PREMA DESTINACIJI	45
6.10 STRUKTURA INVESTICIJA.....	46
JAVNE FINANSIJE	47
6.11 PRIHOD OPŠTINSKOG BUDŽETA	47
6.12 RASHOD OPŠTINSKOG BUDŽETA	47
USTANOVE.....	47
6.13 JAVNA KOMUNALNA PREDUZEĆA	48
6.14 JAVNA PREDUZEĆA	48
6.15 FINANSIJSKE INSTITUCIJE	48
INVESTICIJE	49
6.16 OSTVARENJE INVESTICIJE U PRIVATNOM SEKTORU	49
6.17 PLANIRANE INVESTICIJE U PRIVATNOM SEKTORU	49
6.18 STRUKTURA INVESTICIJA.....	50

6.19 INDUSTRIJSKE ZONE I INDUSTRIJSKI PARKOVI	50
6.19.1 <i>Lokacija industrijskih zona/parkova</i>	51
6.19.2 <i>Topografske karakteristike lokacija</i>	51
6.19.3 <i>Saobraćajni pristupi</i>	51
6.19.4 <i>Zoniranje</i>	51
6.19.5 <i>Sastav tla</i>	51
6.19.6 <i>Raspoloživa komunalna infrastruktura</i>	51
6.19.7 <i>Troškovi vezani za izgradnju kapaciteta i poslovanje u industrijskim zonama/parkovima</i>	52
6.20 OSTALE LOKACIJE ZA INVESTIRANJE	52
6.21 OLAKŠICE KOJE NUDI LOKALNA ZAJEDNICA	52
6.21.1 <i>Besporvratna sredstva za uređenje/privođenje nemeni/razvoj lokacije</i>	52
6.21.2 <i>Programi za obuku radne snage</i>	53
6.21.3 <i>Inkubator centri za nove biznise</i>	53
6.21.4 <i>Finansijska pomoć</i>	53
6.21.5 <i>Poreske olakšice</i>	54
6.22 PROCES IZDAVANJA DOZVOLA	54
7 RADNA SNAGA	56
7.1 BROJ I STRUKTURA ZAPOSLENIH	56
7.2 ZAPOSLENOST PO DELATNOSTIMA	56
7.3 PROSEČNE ZARADE	57
7.4 ZARADE PO DELATNOSTIMA.....	57
7.5 ZAPOŠLJAVANJE	58
7.6 NEZAPOSLENOST	58
7.7 STOPA NEZAPOSLENOSTI.....	58
7.8 NEZAPOSLENOST PREMA STEPENU OBRAZOVANJA	59
7.9 NEZAPOSLENOST PREMA DUŽINI ČEKANJA.....	59
7.10 NEZAPOSLENOST PREMA STAROSNOJ STRUKTURI	60
8 JAVNI RESURSI.....	61
8.1 SAOBRAĆAJNA INFRASTRUKTURA	61
8.1.1 <i>Putna infrastruktura</i>	61
8.1.2 <i>Železnički saobraćaj i infrastruktura</i>	62
8.1.3 <i>Vazdušni saobraćaj</i>	62
8.2 KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	62
8.2.1 <i>Vodovod i kanalizacija</i>	62
8.2.2 <i>Sistem daljinskog grejanja</i>	63
8.2.3 <i>Elektro infrastruktura</i>	63
8.2.4 <i>Telekomunikacioni sistem</i>	64
8.3 ENERGETIKA	64
8.4 ZDRAVSTVENA I SOCIJALNA ZAŠTITA	65
8.5 OBRAZOVNI KAPACITETI.....	66
9 RESURSI ŽIVOTNE SREDINE.....	69
9.1 KVALITET VAZDUHA.....	69
9.2 KVALITET ZEMLJIŠTA.....	69
9.3 KVALITET VODA	71
<i>Reke</i>	72
9.4 UPRAVLJANJE ČVRSTIM KOMUNALnim OTPADOM.....	72
10 TURISTIČKI RESURSI.....	74
10.1 BROJ POSETILACA	75
10.2 SMEŠTAJNI KAPACITETI.....	75
11 KVALITET ŽIVOTA.....	76
11.1 JAVNI SADRŽAJI I REKREATIVNI PROGRAMI.....	76
11.1.1 <i>Sportski sadržaji (tereni, sportske dvorane, centri za rekreaciju, stadioni)</i>	76
11.1.2 <i>Rekreativni programi, sportske i predškolske aktivnosti</i>	77
11.2 CRKVE I HRAMOVI	77
11.3 LOKALNI CENTRI ZA OKUPLJANJE	80
11.3.1 <i>Biblioteke</i>	80
11.3.2 <i>Parkovi</i>	80
11.3.3 <i>Lokalni društveni centri</i>	80

11.3.4 <i>Kulturni centri</i>	81
11.3.5 <i>Pozorišta</i>	82
11.3.6 <i>Muzeji</i>	82
11.4 AKTIVNOSTI U KULTURI (KULTURNE MANIFESTACIJE, PROSLAVE, FESTIVALI, PARADE, SVEČANOSTI, KONCERTI)	82
11.5 ZABAVA I USLUGE	84
11.5.1 <i>Restorani</i>	84
11.5.2 <i>Bioskopi</i>	84
11.5.3 <i>Šoping zone i maloprodajni centri</i>	84
12 LOKALNI RAZVOJ U RELACIJI SA REGIONALnim I DRŽAVnim STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	85

Lista tabela

Tabela 1. Osnovno poređenje opštine i okruženja (površina i stanovništvo), 2008.....	7
Tabela 2. Opšti podaci o naseljima i katastarskim opštinama, 2010.	9
Tabela 3. Podaci o naseljima (tip naselja, broj stanovnika i površina) 2011.....	9
Tabela 4. Spisak naselja i pripadajućih katastarskih opština.	10
Tabela 5. Klimatski pokazetelji.	12
Tabela 6. Struktura odbornika u skupštini grada, 2012.....	12
Tabela 7. Struktura zemljišnih površina, 2008.	16
Tabela 8. Uporedni pregled broja stanovnika, podaci iz popisa.....	17
Tabela 9. Struktura stanovništva prema tipu naselja, 2011.	17
Tabela 10. Vitalni događaji, 2010.	17
Tabela 11. Struktura ženskog stanovništva starog 15 godina i više prema broju živorodenе dece, 2002.	17
Tabela 12. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema bračnom stanju i polu, 2011.....	17
Tabela 13. Struktura stanovništva prema starosti i polu, 2002.	18
Tabela 14. Struktura stanovništva po osnovnim kontigentima, 2002.....	19
Tabela 15. Starosni indikatori stanovništva, 2010.....	19
Tabela 16. Polna struktura stanovništva, 2002.	19
Tabela 17. Struktura stanovništva prema etničkoj ili nacionalnoj pripadnosti, 2002.....	19
Tabela 18. Struktura stanovništva prema veroispovesti, 2002.	20
Tabela 19. Struktura stanovništva prema maternjem jeziku, 2002.	21
Tabela 20. Struktura stanovništva prema aktivnosti i polu, 2002.	21
Tabela 21. Struktura aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje prema zanimanju i polu, 2002.	22
Tabela 22. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema školskoj spremi i pismenosti, 2002.	23
Tabela 23. Struktura porodica prema broju dece, 2002.	23
Tabela 24. Struktura porodica prema tipu, 2002.	24
Tabela 25. Struktura domaćinstava prema broju članova, 2002.	24
Tabela 26. Broj doseljenika po vremenskim periodima.	24
Tabela 27. Struktura doseljenika prema području sa kojeg su doseljeni, 1940-2002.	24
Tabela 28. Dnevne migracije prema tipu migranata, 2002.	25
Tabela 29. Dnevne migracije stanovništva koje obavlja zanimanje prema tipu delatnosti, 2002.	25
Tabela 30. Struktura stambenih jedinica, 2009.	26
Tabela 31. Uporedni pregled broja stanova po popisima.	26
Tabela 32. Broj i površina stanova, drugih nastanjениh prostorija, kolektivnih stanova i nastanjena lica, 2002.	26
Tabela 33. Struktura kolektivnih stanova, 2002.	26
Tabela 34. Struktura stanova prema vrsti i opremljenosti, 2002.	27
Tabela 35. Struktura stanova prema godini izgradnje, 2002.	27
Tabela 36. Struktura nastanjениh stanova prema broju domaćinstava i lica, 2002.	27
Tabela 37. Stambene jedinice prema nivou opremljenosti infrastrukturom, 2007.	27
Tabela 38. Stambena izgradnja, 2010.	28
Tabela 39. Vrednost izvedenih građevinskih radova, 2010.	28
Tabela 40. Cene stanova na tržištu, 2009.	28
Tabela 41. Cene stanova novogradnje, II polugodište 2008.	28
Tabela 42. Broj preduzeća po delatnostima i veličini, 2008.	29
Tabela 43. Broj radnika u preduzećima po delatnosti i veličini preduzeća.	31
Tabela 44. Struktura preduzeća, ustanova i drugih pravnih lica prema oblasti delatnosti, stanje 2009.	32
Tabela 45. Struktura preduzetničkih radnji po delatnostima, 2008.	33
Tabela 46. Struktura preduzetničkih radnji prema oblicima organizovanja, stanje 12.04.2006.	33
Tabela 47. Struktura aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje po delatnostima, 2002.	33
Tabela 48. Struktura poljoprivrednog stanovništva prema posedovanju poljoprivrednog gazdinstva, polu i aktivnosti, 2002.	35
Tabela 49. Struktura poljoprivrednih gazdinstava prema veličini, 2002.	36
Tabela 50. Struktura ukupne poljoprivredne površine u opštini prema načinu korišćenja, 2008.	36
Tabela 51. Struktura poljoprivredne površine privatnih gazdinstava prema načinu korišćenja, 2008.	36
Tabela 52. Proizvodnja pojedinih ratarskih kultura, industrijskog, povrtog i krmnog bilja, 2010.	37
Tabela 53. Proizvodnja voća i grožđa, 2010.	37
Tabela 54. Broj stoke, stanje 2008.	37
Tabela 55. Prosečan broj stoke, stanje 2008.	37
Tabela 56. Prodaja i otkup poljoprivrednih proizvoda, 2010.	37
Tabela 57. Pošumljene površine i posećena drvna masa, 2008.	38
Tabela 58. Raspoložive lokacije za investiciona ulaganja.	39

Tabela 59. Veličina preduzeća prema broju zaposlenih, 2007	42
Tabela 60. Struktura narodnog dohotka po delatnostima, 2005	43
Tabela 61. Struktura narodnog dohotka po oblicima svojine, 2005	44
Tabela 62. Društveni proizvod, 2005.....	44
Tabela 63. Osnovni podaci o preduzećima, 2005	44
Tabela 64. Struktura izvoza prema vrsti proizvoda i usluga.....	44
Tabela 65. Struktura izvoza prema destinaciji.....	45
Tabela 66. Struktura direktnih stranih ulaganja prema zemlji porekla, 2005.-2008. god	46
Tabela 67. Struktura ostvarenih investicija prema karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi, 2010.	47
Tabela 68. Struktura prihoda opštinskog budžeta, 2008.....	47
Tabela 69. Struktura rashoda opštinskog budžeta, 2008.....	47
Tabela 70. Spisak javno-komunalnih preduzeća.	48
Tabela 71. Spisak javnih preduzeća.	48
Tabela 72. Spisak poslovnih banaka.....	48
Tabela 73. Spisak osiguravajućih društava.....	49
Tabela 74. Ostvarene investicije u poslednjih 5 godina, 2008.	49
Tabela 75. Planirane investicije u naredne 2 godine, 2009.	49
Tabela 76. Struktura ostvarenih investicija prema karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi, 2006.	50
Tabela 77. Spisak industrijskih zona i parkova.	50
Tabela 78. Spisak kompanija smeštenih u industrijskim zonama/parkovima, 2008.	50
Tabela 79. Ostale raspoložive lokacije za investiciona ulaganja.	52
Tabela 80. Subvencije privatnim preduzećoma.....	53
Tabela 81. Broj i struktura zaposlenih, 2010.	56
Tabela 82. Struktura zaposlenih po sektorima delatnosti, 2010.	56
Tabela 83. Prosečne zarade po zaposlenom, 2012.....	57
Tabela 84. Uporedni pregled prosečnih zarada po zaposlenom po godinama.....	57
Tabela 85. Prosečne zarade po zaposlenom bez poreza i doprinosa, po sektorima delatnosti, 2007... ..	57
Tabela 86. Slobodna radna mesta, 2009.	58
Tabela 87. Struktura zapošljavanja, 2009.	58
Tabela 88. Struktura nezaposlenih i tražilaca zaposlenja prema polu, decembar 2007.....	58
Tabela 89. Broj i polna struktura nezaposlenih, pregled po godinama.	58
Tabela 90. Stopa nezaposlenosti, 2010.	58
Tabela 91. Nezaposleni prema stepenu obrazovanja, 2009.	59
Tabela 92. Nezaposleni prema dužini čekanja, 2009.	59
Tabela 93. Nezaposleni prema starosnoj strukturi, 2009.....	60
Tabela 94. Dužina puteva, 2009.	61
Tabela 95. Promet robe i putnika u železničkom saobraćaju, 2005.	62
Tabela 96. PTT saobraćaj, 2010.	64
Tabela 97. Iskorišćenje energije, 2007.....	64
Tabela 98. Bolnički kapaciteti, 2009.....	65
Tabela 99. Ulaganje u zdravstvo i socijalni rad, 2008.	65
Tabela 100. Lekari, stomatolozi i diplomirani farmaceuti u zdravstvenim službama, 2010.	66
Tabela 101. Korisnici socijalne zaštite – maloletna lica, 2010.	66
Tabela 102. Korisnici socijalne zaštite – punoletna lica, 2005.	66
Tabela 103. Kapaciteti obrazovnih institucija, 2010/2011.....	67
Tabela 104. Ulaganja u obrazovanje, 2008.....	67
Tabela 105. Broj i struktura obrazovnih ustanova, 2010.....	67
Tabela 106. Ukupan broj učenika, studenata i korisnika obrazovnih ustanova, 2008.	67
Tabela 107. Prosečan broj učenika, studenata i korisnika smeštaja u obrazovnim ustanovama, 2005. ..	68
Tabela 108. Ukupan broj učenika u osnovnim školama, 2009/2010.	68
Tabela 109. Broj i struktura turista i ostvarenih turističkih noćenja, 2010.	75
Tabela 110. Smeštajni kapaciteti, 2009.	75
Tabela 111. Broj bioskopa, bioskopskih sedišta, projekcija i posetilaca, 2010.....	84

1. Uvod

Profil zajednice grada Čačka sadrži osnovne statističke podatke o području Čačka. Za izradu ovog profila korišćeni su podaci iz evidencija: lokalne uprave, Gradske stambene agencije, Regionalne privredne komore, javnih preduzeća, javnih ustanova, kulturnih ustanova, Nacionalne službe za zapošljavanje, statističkih godišnjaka, web site-ova – RHMZS, RZS i NBS i ostalih relevantnih izvora.

Tabela 1. Osnovno poređenje opštine i okruženja (površina i stanovništvo), 2008.

	Površina (km ²)	Udeo u ukupnoj površini (%)			Broj stanovnika*	Udeo u ukupnom broju stanovnika (%)			Gustina nase ljenosti (br. stanov./ km ²)
		Opštine	Okruga	Srbije		Opštine	Okruga	Srbije	
Urbana zona	86	13,5	21,09	0,72	80.016	68,35	35,6	1,07	125,8
Ruralna zona	550	86,48	18,24	0,62	37.056	31,65	16,49	0,49	67,4
Opština	636	100	21,09	0,72	117.072	100	52,08	1,56	184,1
Okrug	3.016	/	100	3,41	224.772	/	100	3,00	74,5
Srbija	88.361	/	/	100	7.498.001	/	/	100	96,8

*procena RZS

2. Osnovne karakteristike

2.1 Geografski položaj (lokacija)

Grad Čačak se nalazi u središnjem delu centralne Srbije u Moravičkom okrugu, između opština Gornji Milanovac na severu i Lučana na jugozapadu. Na zapadu je opština Požega koja pripada

Zlatiborskom okrugu, istočno je opština Knić koja je u sastavu Šumadijskog okruga, a na jugoistoku je opština Kraljevo koja pripada Raškom okrugu.

Moravički okrug pored grada Čačka, obuhvata i opštine Gornji Milanovac, Lučani i Ivanjica.

Centralni deo grada čini čačanska kotlina, smeštena između planina Jelice na jugu, Ovčara i Kablara na zapadu i Vujna na severu, dok je na istoku otvorena prema Kraljevačkoj kotlini. Ove planine se blago i talasasto spuštaju prema čačanskoj kotlini, gradu Čačku i toku Zapadne Morave.

Teritorija grada : zauzima površinu od 636 km², i u pogledu reljefa može se podeliti na:

- Čačansku kotlinu sa nadmorskom visinom od 200 m do 300 m
- Brežuljkasto-brdski predeo od 300 m do 500 m nadmorske visine

- Planinski predeo od 300 m do 985 m nadmorske visine. Planine Jelica sa (929 m), Ovčar (985 m), Kablar (885 m), i Vujan (857 m) okružuju Čačansku kotlinu kroz koju protiče reka Zapadna Morava čija je dužina 318 km. Površina kotline je preko 270 km², duga je oko 40 km i pruža izvanredne uslove za poljoprivredu.

Prema popisu iz 2011. godine na teritoriji grada Čačka živi 114.809 stanovnika. U gradu Čačku je prema istom popisu zabeležen broj od 72.148 žitelja.

Grad Čačak zahvata geografski prostor od $43^{\circ}44'$ do $44^{\circ}01'$ severne geografske širine i od $20^{\circ}07'$ do $20^{\circ}38'$ istočne geografske dužine. Grad Čačak se nalazi na $43^{\circ}53'$ s.g.š. i $20^{\circ}21'$ i.g.d.

Nadmorska visina na kojoj se nalazi područje Čačka kreće se od 204 m (ušće Bresničke reke u Zapadnu Moravu) do 985 m (najviši vrh planine Ovčar). Grad Čačak leži na nadmorskoj visini od 242 m.

2.2 Opšti podaci

Tabela 2. Opšti podaci o naseljima i katastarskim opštinama, 2010.

	Grad	Okrug
Broj naselja	58	206
Prosečna veličina naselja (km^2)	11,06	14,73
Broj katastarskih opština	57	194
Prosečna veličina katastarske opštine (km^2)	11,26	15,65

Tabela 3. Podaci o naseljima (tip naselja, broj stanovnika i površina) 2011.

Redni broj	Naseljeno mesto	Tip naselja (gradsko/ostalo)	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom broju stanovnika na teritoriji grada Čačka (%)	Površina (km^2)
1	Atenica	Prigradsko	550	0,48	10,68
2	Baluga (Ljubićска)	Prigradsko	405	0,35	4,2
3	Baluga (Trnavska)	Prigradsko	727	0,63	5,38
4	Banjica	Seosko	316	0,27	11,53
5	Beljina	Seosko	1058	0,92	1,92
6	Bečanj	Seosko	882	0,77	16,58
7	Brezovica	Seosko	91	0,08	7,30
8	Bresnica	Seosko	1286	1,12	29,22
9	Vapa	Seosko	696	0,61	5,16
10	Vidova	Seosko	114	0,10	5,17
11	Viliuša	Seosko	916	0,79	8,26
12	Vranići	Seosko	456	0,39	4,79
13	Vrnčani	Seosko	220	0,19	20,42
14	Ovčar Banja	Seosko	113	0,10	
15	Vujetinci	Seosko	386	0,34	10,6
16	Goričani	Seosko	698	0,61	9,74
17	Gornja Gorevnica	Seosko	1274	1,11	24,28
18	Gornja Trepča	Seosko	546	0,48	11,34
19	Donja Gorevnica	Seosko	867	0,76	10,2
20	Donja Trepča	Seosko	982	0,86	15,38
21	Žaočani	Seosko	330	0,29	4,93
22	Zablaće	Seosko	1169	1,02	8,61
23	Jančići	Seosko	138	0,12	13,91
24	Ježevica	Seosko	1274	1,11	13,07
25	Jezdina	Seosko	246	0,21	6,34
26	Katrga	Seosko	865	0,75	14,28
27	Kačulice	Seosko	565	0,49	10,55
28	Kulinovci	Seosko	325	0,28	2,46
29	Konjevići	Seosko	862	0,75	7,11
30	Kukići	Seosko	485	0,42	8,30
31	Lipnica	Seosko	552	0,48	9,28
32	Lozniča	Seosko	430	0,37	7,61
33	Ljubić	Seosko	57	0,05	9,45

34	Međuvršje	Seosko	94	0,08	5,25
35	Miokovci	Seosko	969	0,84	21,2
36	Milićevci	Seosko	821	0,71	22,61
37	Mojsinje	Seosko	831	0,72	9,56
38	Mrčajevci	Seosko	2761	2,40	22,96
39	Mršinci	Seosko	1262	1,10	12,46
40	Ostra	Seosko	913	0,80	24,04
41	Pakovraće	Seosko	453	0,39	7,44
42	Parmenac	Seosko	727	0,63	4,15
43	Petnica	Seosko	181	0,16	4,65
44	Preljina	Seosko	1830	1,59	13,26
45	Premeća	Seosko	237	0,20	10,04
46	Pridvorica	Seosko	194	0,17	5,93
47	Prislonica	Seosko	1406	1,22	22,16
48	Prijevor	Seosko	1540	1,34	17,87
49	Rajac	Seosko	302	0,26	9,78
50	Riđage	Seosko	215	0,19	3,31
51	Rakova	Seosko	664	0,58	9,49
52	Rošci	Seosko	392	0,34	24,86
53	Slatina	Seosko	565	0,49	8,41
54	Sokolići	Seosko	161	0,14	4,24
55	Stančići	Seosko	332	0,29	3,57
56	Trnava	Seosko	2902	2,53	10,34
57	Trbušani	Seosko	1951	1,70	15,46
58	Čačak	Gradsko	72148	52,84	

Tabela 4. Spisak naselja i pripadajućih katastarskih opština.

Redni broj	Naseljeno mesto	Katastarska opština
1	Atenica	Atenica
2	Baluga (Ljubićnska)	Baluga (Ljubićnska)
3	Baluga (Trnavska)	Baluga (Trnavska)
4	Banjica	Banjica
5	Beljina	Beljina
6	Bečanji	Bečanji
7	Brezovica	Brezovica
8	Bresnica	Bresnica
9	Vapa	Vapa
10	Vidova	Vidova
11	Viljuša	Viljuša
12	Vranići	Vranići
13	Vrnčani	Vrnčani
14	Ovčar Banja	Ovčar Banja
15	Vujetinci	Vujetinci
16	Goričani	Goričani
17	Gornja Gorevnica	Gornja Gorevnica
18	Gornja Trepča	Gornja Trepča
19	Donja Gorevnica	Donja Gorevnica
20	Donja Trepča	Donja Trepča
21	Žaočani	Žaočani
22	Zablaće	Zablaće
23	Jančići	Jančići
24	Ježevica	Ježevica
25	Jezdina	Jezdina
26	Katrga	Katrga
27	Kačulice	Kačulice
28	Kulinovci	Kulinovci

29	Konjevići	Konjevići
30	Kukići	Kukići
31	Lipnica	Lipnica
32	Loznica	Loznica
33	Ljubić	Ljubić
34	Međuvršje	Međuvršje
35	Miokovci	Miokovci
36	Milićevci	Milićevci
37	Mojsinje	Mojsinje
38	Mrčajevci	Mrčajevci
39	Mršinci	Mršinci
40	Ostra	Ostra
41	Pakovraće	Pakovraće
42	Parmenac	Parmenac
43	Petnica	Petnica
44	Preljina	Preljina
45	Premeća	Premeća
46	Pridvorica	Pridvorica
47	Prislonica	Prislonica
48	Prijevor	Prijevor
49	Rajac	Rajac
50	Riđage	Riđage
51	Rakova	Rakova
52	Rošći	Rošći
53	Slatina	Slatina
54	Sokolići	Sokolići
55	Stančići	Stančići
56	Trnav	Trnav
57	Trbušani	Trbušani
58	Čačak	Čačak

2.3 Klima

Klima Čačka i njegove bliže okoline pripada umereno – kontinentalnom tipu. Srednja godišnja temperatura vazduha je 11 °C, a vlažnost vazduha 74,1 %. Čačak i okolina nisu izloženi jakim vetrovima i najčešće su severni i severoistočni vetrovi, a ređe zapadni. Prosečna brzina vetrova je 2,3 m/s kod severnih, i 1,4 m/s kod zapadnih. Srednja godišnja visina padavina iznosi 761 mm. Najtopliji mesec je avgust sa prosečnom temperaturom od 22,7 °C, dok je najhladniji mesec januar sa prosečnom temperaturom od 0,5 °C.

Tabela 5. Klimatski pokazetelji.

	Opština
TEMPERATURA	
Prosečna temperatura vazduha – januar (°C)	- 0,5
Prosečna temperatura vazduha – jul (°C)	20,8
Prosečna temperatura vazduha – godišnja (°C)	11,0
Srednji broj mraznih dana – godišnje	88,3
Srednji broj tropskih dana – godišnje	25,0
VLAŽNOST VAZDUHA	
Prosečna vlažnost vazduha – godišnja (%)	74,1
TRAJANJE SIJANJA SUNCA	1835,2
Prosečan broj vedrih dana – godišnje	63,5
Prosečan broj oblačnih dana – godišnje	126,0
PADAVINE	
Prosečna količina padavina – godišnje (mm)	761,0
POJAVE	
Prosečan broj dana sa snegom – godišnje	38,4
Prosečan broj dana sa snežnim pokrivačem – godišnje	47,5
Prosečan broj dana sa maglom – godišnje	54,5
Prosečan broj dana sa gradom – godišnje	1,2

2.4 Lokalna samouprava (administracija)

Gradska uprava Grada Čačka funkcioniše kroz postojanje osam gradskih uprava koje su zadužene za različite poslove.

Gradske uprave za pojedine oblasti su:

- Gradska uprava za finansije grada Čačka
- Gradska uprava za urbanizam grada Čačka
- Gradska uprava za društvene delatnosti grada Čačka
- Gradska uprava za lokalnu poresku administraciju grada Čačka
- Gradska uprava za lokalni ekonomski razvoj grada Čačka
- Gradska uprava za inspekcijski nadzor grada Čačka
- Gradska uprava za opšte i zajedničke poslove grada Čačka
- Gradska uprava za stručne poslove Skupštine, Gradonačelnika i Gradskog veća grada Čačka

Tabela 6. Struktura odbornika u skupštini grada, 2012.

	Broj odbornika	Udeo u ukupnom broju odbornika u gradu (%)
Grad - ukupno	75	100
NS - DSS	14	18.7
DS	14	18.7
SNS -PSS-PS	13	17.3
DVERI	13	17.3
SPS - PUPS	12	16.0
URS	5	6.7
LDP-SPO	4	5.3

2.5 Istorija, tradicija i kulturno nasleđe

Istorijat Čačka

Najstarija otkrivena arheološka nalazišta na prostoru Čačka, koja govore o postojanju ljudskih zajednica i njihovom životu, pripadaju periodu neolita ili mlađeg kamenog doba (od oko 5500. do 3200. godine pre nove ere). Registrovani su i lokaliteti iz bronzanog doba, uglavnom humke.

Najznačajniji praistorijski nalaz je iz Atenice, gde su oko 500. pre nove ere sahranjeni, najverovatnije, tribalski knez i kneginja sa bogatim zlatnim i srebrnim nakitom. Sledеći veliki istorijski period, antički, odgovara vremenu rimske dominacije na ovom području. Na teritoriji Čačka otkrivena su brojna poljoprivredna imanja sa pratećim objektima (villae rusticae) iz rimskog doba. Na osnovu još nekih nalaza (epigrafskih natpisa, metala i keramike) može se reći da se antički život na ovom prostoru odvijao u periodu od II do početka V veka naše ere, kada je teritorija Čačka i okoline pripadala rimskoj provinciji Dalmaciji. U samom centru grada istražene su terme iz II i IV veka naše ere. Nakon velike seobe naroda na ovom prostoru život zamire. Tek u VI veku u brdsko-planinskom području oko Čačka podignuto je vizantijsko utvrđenje, danas nazvano Gradina, za koje se prepostavlja da je predstavljalo administrativni i verski centar celog područja.

Najstariji pouzdano potvrđeni materijalni ostaci života Srba na ovim prostorima, koji su se na Balkan doselili za vreme vizantijskog cara Iraklija (610–641), otkriveni su na lokalitetu „Kulina“ pod Kablarom i datirani su u X–XI vek. Za vreme župana Stefana Nemanje ovaj kraj je bio pod vlašću njegovog brata župana Stracimira, koji je njime upravljao između 1168. i 1189. godine i, na mestu današnje crkve, podigao manastir Moravski Gradac, koji je bio sedište episkopije, a kasnije i mitropolije.

Čačak se pod današnjim imenom prvi put pominje 18. decembra 1408. godine, u jednom spisu iz Dubrovačkog arhiva.

Turska vlast na ovim prostorima nije bila ugrožena sve do Bečkog rata (1683–1699).

Austrijska vojska je 1688. godine prodrla duboko u Srbiju, kada su ustanici oplenili i Čačak. Poznati turski putopisac iz sedamnaestog veka, Evlija Čelebija, piše o Čačku kao o kasabi ili šeheru. Nakon dve godine austrijska vojska i srpski ustanici bili su poraženi, a turska vojska je uskoro razorila i sva ustanička mesta u Zapadnoj Srbiji. Mir između dve carevine nije dugo trajao. Uoči Austro-turskog rata 1716-1738.g. Čačak je imao oko 150 kuća. Oslobodenje u jesen 1717. godine zateklo je „nenaseljeno pusto mesto“, koje je Požarevačkim mirom ostalo u austrijskim rukama. Turci su u svojoj ofanzivi, krajem februara 1738, ponovo zauzeli i spalili Čačak. Tokom osamnaestog veka je Jovan Anton Peretić, takođe, pisao o tome kako je Čačak postao granični grad između Austrije i Turske.

Posle ponovnog pada severne Srbije u turske ruke veliki deo ovog prostora ostao je pust, usled seoba preko Save i Dunava. Tada se na ovo područje naseljava stanovništvo iz Crne Gore, Hercegovine, Bosne i Starog Vlaha od kog i danas potiče 90% stanovništva ovog kraja. Za vreme Kočine krajine varoš su 1788.g. popalili ustanici kneza Alekse Nenadovića. Čačak je u Prvom srpskom ustanku oslobođen u proleće 1804. godine. Varoš je 1808. imala 250 stanovnika.

Kada su Turci 1813. napali Srbiju sa svih strana, pod njihovu vlast pao je i Čačak. Posle ponovnog osvajanja Srbije represalije nad srpskim stanovništvom od strane Turaka bile su nepodnošljive. Misao o novom ustanku nijednog trenutka nije zamirala.

U selu Trnavi kod Čačka, u toku septembra 1814, izbila je Hadži-Prodanova buna i uglavnom je ostala u lokalnim okvirima. Turci su je svirepo ugušili.

Novi ustanak planuo je u Takovu sledeće 1815. godine, na proleće, i zahvatio veliki deo Srbije. Velika bitka na Čačku trajala je od 25. aprila do 13. juna. Rešena je u nekoliko uzastopnih bojeva na prostoru brda Ljubića i varoškog šanca. Poginuo je i predvodnik turske vojske Imšir-paša, i uništena glavnina turske vojske u beogradskom pašaluku.

Čačak se posle Drugog srpskog ustanka razvijao kao nahajsko sedište. Posle konačnog odlaska Turaka iz Čačka, početkom tridesetih godina XIX veka, varoš je imala samo 900 stanovnika. Konačna obnova crkve izvršena je 1834. godine.

U gradu je 1837. godine počela sa radom i Gimnazija. Sredinom XIX veka Čačak je imao oko 1.500 stanovnika. Gradski centar sa sabornom crkvom i objektima balkanske arhitekture podseća na doba prve vlade kneza Miloša Obrenovića. Međunarodno priznanje nezavisnosti koje je Srbija dobila 1878. godine uslovili su veliki ekonomski preporod cele zemlje. Čačak je postao veliki centar za promet poljoprivrednih proizvoda u Zapadnoj Srbiji.

U železnički saobraćaj Čačak je uključen 1911. godine kada je u grad ušao prvi voz. Privredni napredak uslovio je i rast grada. Broj stanovnika se sa 2.290 iz 1874. godine povećao na 3.869 u 1890. godini, da bi 1900. godinu dočekao sa 4.232 žitelja. U 1910. Godini njihov broj je narastao na 5.671. Nakon trogodišnje austro-ugarske okupacije, Čačak je oslobođen 25. oktobra 1918. godine. Grad je nastavio svoj razvoj, ali ovoga puta u sasvim novom ambijentu proširene države.

Čačak je, 1921. godine, dobio i električnu energiju za napajanje domaćinstava i prvih većih industrijskih postrojenja, Vojno-tehničkog zavoda koji je počeo sa radom 1930. godine i zapošljavao oko 1.000 radnika i Fabrike hartije, koja je imala oko 200 radnika, a osnovana je 1930. godine. Opšti napredak ogledao se i u tome što je Gimnazija u Čačku prerasla iz šestorazredne u osmorazrednu i 1927. G. Smeštena u novu zgradu, u kojoj se i danas nalazi. Izvršena je i obnova crkve, 1929. godine. Sve je to za posledicu imalo i povećanje broja stanovnika grada, sa oko 5.000 iz 1918. na oko 13.000 pred 1941. godinu

3. Prirodni resursi

Geografski položaj

Današnji Grad Čačak prostire se u zapadnom delu centralne Srbije između opština: Gornji Milanovac na severu, Požege na zapadu, Lučana na jugozapadu i jugu, Grada Kraljeva i opštine Knić na istoku. Administrativno pripada Moravičkom upravnom okrugu i njegovo je sedište. Geografske odrednice opštine su od 200° 71' 15" do 200° 38' 30" istočne geografske dužine i od 430° 44' 00" do 440° 00' 30" severne geografske širine. Što se saobraćajne i železničke komunikacije tiče, Čačak se ne nalazi na glavnim međunarodnim pravcima koji prolaze kroz našu zemlju. Teritorijom opštine prolazi magistrala Beograd – Priština, sa ukrštanjem sa putem Niš – Sarajevo. Čačak je od autoputa Beograd – Niš udaljen 90 km. Teritorijom Grada Čačka prolazi pruga Požega – Stalać koja spaja važne železničke pravce: Beograd – Sofija i Beograd – Bar.

Geomorfologija

Jugozapadni deo Grada Čačka geomorfološki pripada unutrašnjim Dinaridima, a severoistočni vardarskoj zoni. Ovaj prostor se odlikuje retko složenom i raznovrsnom geološkom građom. Od mineralnih sirovina poznata su nalazišta rude hromita vezane za serpentit planine Jelice, ruda magnezita na severnom području opštine, u čačansko-kraljevačkom basenu nalaze se i naslage lignita, na dve lokacije na Jelici i kablarском delu poznata su nalazišta dijabaza. U eksploataciji je dugo godina ciglarska glina u dolinama reka (Ljubić, Goričani) i velike količine šljunka i peska u priobalju reka, posebno Zapadne Morave.

Reljef

Osnovne karakteristike reljefa su:

- Čačanska kotlina u morfološkom smislu predstavlja tektonsku potolinu formiranu u oligocenu sruštanjem dva uzdužna raseda. Površina čačanske kotline do kraljevačkog suženja iznosi preko 270 km². Kotlina leži na nadmorskoj visini od 200 do 300m.
- Brežuljkasto-brdski deo se prostire oko kotline na nadmorskoj visini od 300 do 500m.
- Teritorija grada Čačka oivičena je planinskim predelom, sa nadmorskim visinama iznad 500m. Sa južne strane to je planinski venac Jelice dugačak 30 km sa nekoliko vrhova visine između 800 i 930m. Venac Jelice (929m) predstavlja prirodnu granicu između Dragačeva i čačanske kotline. Na zapadu se nalaze planine Ovčar (985m) i Kablar (885m) razdvojene čuvenom klisurom. Severozapadni deo je ovičen obroncima planina Suvobor i Maljen, čiji osnovni masivi pripadaju susednim opštinama. Na severoistoku se prostire planina Vujan (857m), koja odvaja čačansku kotlinu od takovsko-rudničkog kraja. Od ostalih oblika reljefa treba pomenuti i sedam manjih pećina na planini Kablar, od kojih su poznatije Turčinovac i Vrelska pećina.

Klima

Klima Čačka i okoline je umereno kontinentalna. Srednja godišnja temperatura je 10.47°C. Najhladniji mesec je januar sa srednjom temperaturom vazduha -1.2°C. Najtoplijи mesec je jul sa srednjom temperaturom vazduha 21°C. Godišnja amplituda je 22.2°C. Srednja vegetaciona temperatura je 16°C, što je izrazito povoljno za razvoj poljoprivrede. Teritorija grada Čačka nije vetrovita. Najčešći vjetar je severozapadni, a najređi severoistočni. Najvetrovitiji je mesec mart, a najtiši su septembar, oktobar i decembar. Vlažnost vazduha je umerena i srednja godišnja vrednost je 80.7%, najniža je za avgust–70.5% a najviša za decembar–91.4%. Oblačnost na području Čačka je 6/10 neba na godišnjem nivou sa minimumom u avgustu 4.1, a maksimumom u decembru 7.9/10 neba. Srednja godišnja visina padavina iznosi 692.9 mm vodenog taloga. Najkišovitiji je mesec maj sa 88.6 mm taloga, a najsuvlji su februar i mart sa oko 40 mm. Magle se u čačanskoj kotlini javljaju 25 dana godišnje i to najčešće u oktobru 4.6 dana.

Hidrologija

Karakteristike hidrologije Čačka su sledeće:

- Podzemne vode se na teritoriji Grada Čačka javljaju najčešće na dodiru stena različite starosti. Pored Zapadne Morave su na dubini 2–5m, a na područjima iznad 300m nadmorske visine i do 30m, do koje dubine su kopani bunari.
- Od termo-mineralnih izvora na teritoriji grada Čačka poznate su Ovčar Banja, Banja Gornja Trepča i Slatinska Banja.
- Od rečnih tokova su dominantne tranzitne vode: Zapadna Morava sa srednjim godišnjim protokom 98m³/s, Kamenica sa srednjim protokom 1.5m³/s, Čemernica i Dičina.
- Od vodnih tokova prisutno je i 24 km primarnog veštačkog kanala za navodnjavanje, sa predviđenom površinom za navodnjavanje od 18 550 ha. Na reci Zapadnoj Moravi izgrađene su i četiri brane i formirana veštačka jezera: Ovčarsko-kablarsko jezero, jezero Međuvršje, jezero Parmenac i jezero u Sportsko-rekreacionom centru (SRC) „Mladost“ (tzv. Gradska plaža).

Zemljište

Na ovim prostorima zastupljeni su izrazito raznovrsni tipovi zemljišta: u ravniciarskom delu ilovni i peskoviti aluvijumi sa prelaskom u razne tipove smonica na prvim terasama kotline, preko parapodzola, gajinjača i sirozema do klasičnih skeletnih neformiranih zemljišta na brdsko-planinskom području. Ovom raznovrsnošću je uslovljena i jako razvijena biološka raznovrsnost. Osim toga, prisutna je i, verovatno, najraznovrsnija poljoprivredna proizvodnja na teritoriji Srbije. Površina Čačka je 636km² u čemu poljoprivredno zemljište učestvuje sa 440km² (69,2%).

Biljni svet

Preko 60% površine (440km²) se koristi za razne poljoprivredne aktivnosti, tako da je i flora i fauna uslovljena gajenim kulturama i životinjama: 167km² je slobodna površina, uglavnom kontinentalne listopadne šume sa proplancima sa dobrom travnatom pokrivenošću. Od šumskog drveća preovladavaju: hrast, grab, bukva, jasen, jasika, klen, lipa, topola itd. Četinari su uneti na obronke Ovčara, Kablara i Jeljena veštačkim pošumljavanjem. Ima i nešto barskih vegetacija u priobalju Zapadne Morave i, u novije vreme, u zabarenim delovima jezera u Ovčarsko-kablarskoj klisuri. Interesantan je i deo submediteranskih–balkanskih reliktnih šuma na Ovčaru i Kablaru.

Važno je napomenuti i to da je teritorija grada u značajnoj meri zaposednuta unetim invazivnim vrstama (pre svega bagrem, kiselo drvo i ambrozija) koje predstavljaju veliki problem u očuvanju biodiverziteta.

Životinjski svet

Osim izrazite fragmentacije životnih staništa, izazvane poljoprivrednim aktivnostima, šume i drugi ekosistemi su dodatno fragmentirani gustom saobraćajnom infrastrukturom i drugim vidovima eksplotacije i uticaja. Od visoke divljači zastupljena je srna i divlja svinja, najmasovniji niski sisari su: zec, lisica, kuna, lasica, tvor, jazavac itd. Izrazito je razvijena herpeto-fauna, pogotovo u krševitom delu Ovčarsko-kablarske klisure. Ova klisura se, takođe, smatra i ornitološkim parkom.

Tabela 7. Struktura zemljišnih površina, 2008.

	Opština (km ²)	Udeo u ukupnoj površini opštine (%)	Udeo opštine u površini istog tipa u okrugu (%)	Okrug (km ²)	Udeo okruga u površini istog tipa u Srbiji (%)	Srbija (km ²)
Ukupna površina	636	100	21,1	3.016	3,4	88.361
Poljoprivredna površina	440	69,2	24,6	1.786	3,5	51.123
Obradive površine*	394	61,9	28,4	1.389	3,3	42.277
Obrasla šumska površina	167	26.3	14,6	1.140	5,7	19.845

* podatak iz 2006. godine

4. Ljudski resursi

4.1 Stanovništvo (broj stanovnika i stopa rasta)

Tabela 8. Uporedni pregled broja stanovnika, podaci iz popisa.

	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	2011
Broj stanovnika u gradu	70.032	75.485	85.439	97.924	110.801	116.808	117.072	114.809
Promena broja stanovnika u gradu	/	5.453	9.954	12.485	12.877	6.007	264	-2.263
Stopa rasta broja stanovnika u gradu	/	7,8	13,2	14,6	13,1	5,4	0,22	-1,93
Stopa rasta broja stanovnika u okrugu	/	5,3	3,6	4,8	5,4	0,7	-0,9	-5,61
Stopa rasta broja stanovnika u Srbiji	/	6,3	8,4	7,9	7,3	1,2	0,9	-5,03

4.2 Stanovništvo prema tipu naselja

Tabela 9. Struktura stanovništva prema tipu naselja, 2011.

	Grad		Okrug	
	Broj	Učešće (%)	Broj	Učešće (%)
Gradsко stanovništvo	72.148	62,8	111.431	52,5
Ostalo stanovništvo	42.661	37,2	100.718	47,5
Ukupno stanovništvo	114.809	100	212.149	100

4.3 Vitalni događaji

Tabela 10. Vitalni događaji, 2010.

	Grad	Okrug	Srbija
Živorođeni	1.026	1.818	68.304
Živorođeni na 1000 stanovnika	8,9	8,5	9,4
Umrli	1.482	2.899	103.211
Umrli na 1000 stanovnika	12,9	13,6	14,2
Prirodni priraštaj	-456	-1.081	-34.907
Prirodni priraštaj na 1000 stanovnika	-4,0	-5,1	-4,8

Tabela 11. Struktura ženskog stanovništva starog 15 godina i više prema broju živorođene dece, 2002.

		Opština	Udeo u ukupnom broju žena starih 15 i više god. u opštini (%)
Ukupno		51.560	100
Nije rađala		13.083	25,4
Rodila	1 dete	9.780	19,0
	2	23.468	45,5
	3	3.960	7,7
	4	807	1,6
	5 i više dece	433	0,8
	Nepoznato	29	0,006

4.4 Stanovništvo prema bračnom stanju

Tabela 12. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema bračnom stanju i polu, 2011.

	Opština	Udeo u ukupnom broju stanovnika u opštini (%)
Ukupno	99.333	100
Neoženjeni/neudati	24.307	24,5
Oženjeni/udati	60.574	61
Razvedeni	3.509	3,5
Udovci/udovice	10.499	10,6
Nepoznato	444	0,4

4.5 Starosna struktura stanovništva

Tabela 13. Struktura stanovništva prema starosti i polu, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju stanovnika u opštini (%)
Ukupno stanovništvo	Ukupno	117.072
	muško	56.894
	žensko	60.178
0-4	Ukupno	5.069
	muško	2.593
	žensko	2.476
5-9	Ukupno	5.876
	muško	2.986
	žensko	2.890
10-14	Ukupno	6.794
	muško	3.542
	žensko	3.252
15-19	Ukupno	8.093
	muško	4.165
	žensko	3.928
20-24	Ukupno	8.079
	muško	4.062
	žensko	4.017
25-29	Ukupno	7.765
	muško	3.800
	žensko	3.965
30-34	Ukupno	7.020
	muško	3.419
	žensko	3.601
35-39	Ukupno	7.592
	muško	3.640
	žensko	3.952
40-44	Ukupno	8.896
	muško	4.271
	žensko	4.625
45-49	Ukupno	10.579
	muško	5.248
	žensko	5.331
50-54	Ukupno	8.501
	muško	4.291

	žensko	4.210	3,60
55-59	Ukupno	5.580	4,77
	muško	2.610	2,23
	žensko	2.970	2,54
60-64	Ukupno	7.259	6,20
	muško	3.445	2,94
	žensko	3.814	3,26
65-69	Ukupno	7.433	6,35
	muško	3.418	2,92
	žensko	4.015	3,43
70-74	Ukupno	6.076	5,19
	muško	2.784	2,38
	žensko	3.292	2,81
75-79	Ukupno	3.880	3,31
	muško	1.581	1,35
	žensko	2.299	1,96
80-84	Ukupno	1.432	1,22
	muško	561	0,48
	žensko	871	0,74
85-89	Ukupno	386	0,33
	muško	144	0,12
	žensko	242	0,21
90-94	Ukupno	162	0,14
	muško	67	0,06
	žensko	95	0,08
95 i više	Ukupno	29	0,02
	muško	11	0,01
	žensko	18	0,01
nepoznato	Ukupno	571	0,49
	muško	256	0,22
	žensko	315	0,27

Tabela 14. Struktura stanovništva po osnovnim kontigentima, 2002.

	Opština, 2002		Opština, 2005*	
	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)	Broj stanovnika	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)
Predškolski uzrast 0-6	7.287	6,2	7.800	6,7
Školski uzrast 7-14	10.452	8,9	9.550	8,2
Radni kontigent 15-64	79.364	67,8	78.876	67,5
Stanovništvo od 65 godina i više	19.969	17,1	20.639	17,6
Punoletni 18 i više	94.534	80,7	95.194	81,5
Fertilni 15-49	58.024	49,6	28.233	24,16
Ukupno	117.072	100	116.865	100

* procena

Tabela 15. Starosni indikatori stanovništva, 2010.

	Grad	Okrug	Srbija
Prosečna starost (godine)	42,07	42,61	41,40
Očekivano trajanje života - muškarci (godine)	72,99	73,26	71,43
Očekivano trajanje života - žene (godine)	77,66	78,33	76,62
Indeks starenja*	118,59	124,62	111,43

* Indeks starenja – predstavlja odnos starog (60 i više godina) prema mlađom (0-19) stanovništvu

4.6 Polna struktura stanovništva

Tabela 16. Polna struktura stanovništva, 2002.

	Opština	Struktura stanovništva u opštini (%)	Struktura stanovništva u okrugu (%)	Struktura stanovništva u Srbiji (%)
Muško	56.894	48,6	49,1	48,6
Žensko	60.178	51,4	50,9	51,4
Ukupno	117.072	100	100	100

4.7 Etnička struktura stanovništva

Tabela 17. Struktura stanovništva prema etničkoj ili nacionalnoj pripadnosti, 2002.

	Opština		Okrug	
	Broj	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)	Broj	Udeo u ukupnom stanovništvu (%)
Srbi	114.208	97,6	220.009	97,88
Crnogorci	563	0,5	871	0,39
Jugosloveni	299	0,3	510	0,22
Albanci	9	0,008	11	0,005
Bošnjaci	11	0,009	13	0,006
Bugari	9	0,008	14	0,006
Bunjevci	3	0,003	4	0,002
Vlasi	-	-	-	-
Goranci	12	0,01	23	0,01
Mađari	14	0,01	34	0,02
Makedonci	127	0,1	198	0,09
Muslimani	53	0,05	73	0,03
Nemci	4	0,003	9	0,004
Romi	383	0,3	572	0,3
Rumuni	6	0,005	11	0,005
Rusi	22	0,02	32	0,01
Rusini	3	0,003	5	0,002
Slovaci	2	0,002	7	0,003
Slovenci	20	0,02	40	0,02
Ukrajinci	10	0,009	19	0,008
Hrvati	109	0,09	172	0,08
Česi	5	0,004	8	0,004
Ostali	58	0,05	88	0,04
Neopredeljeni	472	0,4	790	0,4
Regionalna pripadnost	5	0,004	33	0,01
Nepoznato	665	0,5	1229	0,5
Ukupno	117.072	100	224.772	100

4.8 Struktura stanovništva prema veroispovesti

Tabela 18. Struktura stanovništva prema veroispovesti, 2002.

	Opština		Okrug	
	Broj	(%)	Broj	(%)
Pravoslavna	113.902	97,3	218.768	97,3
Katolička	139	0,1	234	0,1
Protestantska	33	0,003	59	0,003
Islamska	59	0,05	103	0,005
Judaistička	1	0,0009	2	0,0009
Prirojentalnih kultova	4	0,003	9	0,004

Pripada veroispovesti koja nije navedena	357	0,3	1.138	0,5
Vernik je, ali ne pripada nijednoj veroispovesti	-	-	1	0,0004
Nije vernik	225	0,2	301	0,1
Neizjašnjen	1.085	0,9	1.706	0,8
Nepoznato	1.273	1,14	2.451	1,2
Ukupno	117.072	100	224.772	100

4.9 Struktura stanovništva prema maternjem jeziku

Tabela 19. Struktura stanovništva prema maternjem jeziku, 2002.

	Opština		Okrug	
	Broj	(%)	Broj	(%)
Srpski	116.129	99,2	223.128	99,3
Albanski	12	0,01	16	0,01
Bosanski	4	0,003	4	0,004
Bugarski	5	0,004	9	0,004
Vlaški	-	-	-	-
Mađarski	11	0,009	24	0,006
Makedonski	95	0,08	126	0,04
Romski	98	0,08	251	0,1
Rumunski	6	0,005	8	0,003
Slovački	6	0,005	10	0,004
Hrvatski	64	0,05	107	0,05
Ostali jezici	87	0,07	129	0,06
Nepoznato	555	0,5	960	0,4
Ukupno	117.072	100	224.772	100

4.10 Stanovništvo prema aktivnosti

4.10.1 Struktura stanovništva prema aktivnosti i polu

Tabela 20. Struktura stanovništva prema aktivnosti i polu, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom stanovništvu opštine (%)	Udeo u ukupnom aktivnom stanovništvu opštine (%)
Ukupno stanovništvo	117.072	100	/
Aktivno stanovništvo	55.678	47,6	100
Aktivno stanovništvo koje obavlja zanimanje	ukupno	42.735	76,8
	muško	23.693	42,6
	žensko	19.042	34,2
Lica sa ličnim prihodom	ukupno	22.943	41,2
	muško	11.551	20,7
	žensko	11.392	/
Izdržavano stanovništvo	ukupno	38.275	/
	muško	14.962	/
	žensko	23.313	41,9
Lica u inostranstvu do 1 god.	ukupno	176	0,3
	na radu	123	0,2
	članovi porodice	53	0,1

4.10.2 Struktura aktivnog stanovništva prema vrsti zanimanja i oblasti delatnosti

Tabela 21. Struktura aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje prema zanimanju i polu, 2002.

	Zakonodavci, funkcioneri, rukovodioci	Stručnjaci	Stručni saradnici i tehničari	Službenici	Uslužni radnici i trgovci	Radnici u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu	Zanatlije i srodnici radnici	Rukovodioci mašinama i uređajima i monteri	Osnovna jednostavna zanimanja	Vojna lica	Nepoznato
Ukupno*	U 2.006	3.146	7.554	2.161	4.938	7.236	4.707	6.681	2.912	177	581
	M 1.381	1.427	2.880	1.045	1.805	4.103	4.087	5.054	1.407	176	351
	Ž 625	1.719	4.674	1.116	3.133	3.133	620	1.627	1.505	1	230
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	U 33	45	118	56	59	7.168	50	72	94	-	2
	M 24	20	44	23	27	4.053	41	62	70	-	2
	Ž 9	25	74	33	32	3.115	9	10	24	-	-
Ribarstvo	U -	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
	M -	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ž -	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Vađenje ruda i kamena	U 9	15	58	19	31	2	88	104	99	-	2
	M 7	10	23	4	12	2	82	88	49	-	-
	Ž 2	5	35	15	19	-	6	16	50	-	2
Prerađivačka industrija	U 437	576	2.137	630	383	24	2.515	4.937	1.037	19	106
	M 331	370	1.083	353	149	19	2.059	3.407	548	19	67
	Ž 106	206	1.054	277	234	5	456	1.530	489	-	39
Energetika	U 13	41	163	55	6	1	220	137	56	-	2
	M 10	35	95	25	4	1	217	129	33	-	1
	Ž 3	6	68	30	2	-	3	8	23	-	1
Građevinarstvo	U 103	74	274	84	41	-	617	225	222	-	2
	M 84	47	154	38	13	-	608	224	191	-	2
	Ž 19	27	120	46	28	-	9	1	31	-	-
Trgovina	U 788	245	1.067	373	3.127	6	513	231	335	-	39
	M 494	101	402	211	990	3	477	220	211	-	19
	Ž 294	144	665	162	2.137	3	36	11	124	-	20
Hoteli i restorani	U 105	6	41	50	654	-	45	13	75	-	13
	M 80	1	15	16	265	-	36	13	17	-	10
	Ž 25	5	26	34	389	-	9	-	58	-	3
Saobraćaj, skladištenje i veze	U 211	59	425	296	69	-	269	743	115	-	11
	M 179	40	182	199	36	-	248	718	55	-	7
	Ž 32	19	243	97	30	-	21	25	60	-	4
Finansijsko posredovanje	U 27	89	249	120	6	-	4	5	24	-	5
	M 19	33	51	31	4	-	2	5	4	-	-
	Ž 8	56	198	89	2	-	2	-	20	-	5
Nekretnine i poslovne aktivnosti	U 82	243	404	98	72	24	118	55	109	3	13
	M 51	133	144	24	46	17	64	40	58	3	4
	Ž 31	110	300	74	26	7	54	15	51	-	9
Državna uprava i odbrana	U 47	271	326	160	204	1	50	30	59	153	9
	M 37	115	162	38	186	1	47	29	13	152	5
	Ž 10	156	164	122	18	-	3	1	46	1	4
Obrazovanje	U 15	764	542	24	19	1	21	11	201	2	4
	M 8	238	165	4	2	-	20	11	36	2	1
	Ž 7	526	377	20	17	1	1	-	165	-	3
Zdravstveni i socijalni rad	U 10	537	1318	54	89	3	37	54	283	-	12
	M 7	183	111	14	25	2	32	52	14	-	4
	Ž 3	354	1207	40	64	1	5	2	269	-	8
Komunalne,	U 107	156	319	91	170	6	50	39	138	-	25

društvene i lične delatnosti	M	41	87	194	40	37	5	47	36	69	-	5
	Z	66	69	125	1	133	1	3	3	69	-	20
Privatna domaćinstva sa radnicima	U	-	-	-	-	2	-	-	-	8	-	-
	M	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	Z	-	-	-	-	2	-	-	-	7	-	-
Eksteritorijalne organizacije i tela	U	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	M	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
	Z	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nepoznato	U	19	25	112	50	6	-	110	25	57	-	336
	M	9	14	54	25	6	-	107	20	38	-	224
	Z	10	11	58	25	-	-	3	5	19	-	112

*U – ukupno; M – muškarci; Ž – žene.

4.11 Obrazovna struktura stanovništva

Tabela 22. Struktura stanovništva starog 15 i više godina prema školskoj spremi i pismenosti, 2002.

		Opština (broj)			Opština (%)			Srbija (%)		
		uku-pno	muš-karci	žene	uku-pno	muš-karci	žene	uku-pno	muš-karci	žene
Ukupno stanovništvo (>15)		99.333	47.773	51.560	100	100	100	100	100	100
Bez školske spreme	ukupno	4.116	746	3.370	4,1	1,6	6,5	5,7	2,53	8,5
	nepismeni	1.922	193	1.729	1,9	0,4	3,4	3,6	1,1	5,9
1-3 razreda osnovne škole	ukupno	2.311	435	1.876	2,3	0,9	3,6	2,0	1,2	2,7
	nepismeni	18	1	17	0,02	0,002	0,03	0,05	0,03	0,06
4-7 razreda osnovne škole		12.177	5.157	7.020	12,3	10,8	13,6	14,2	12,3	15,9
Osnovno obrazovanje		22.856	10.166	12.690	23,0	21,3	24,6	23,9	23,0	24,7
Srednje obrazovanje		46.547	25.360	21.187	46,9	53,1	41,0	41,1	46,1	36,4
Više obrazovanje		4.448	2.352	2.096	4,5	4,9	4,1	4,5	4,9	4,1
Visoko obrazovanje		5.908	3.036	2.872	5,9	6,3	5,6	6,5	7,3	5,8
Nepoznato		970	521	449	1,0	1,1	0,9	2,2	2,6	1,8
Nepismeni ukupno		4.233	194	1.746	4,3	0,4	3,4	3,6	1,1	6,0

4.12 Porodice i domaćinstva

4.12.1 Porodice

Tabela 23. Struktura porodica prema broju dece, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju porodica u opštini (%)
Broj porodica - ukupno	34.503	100
Broj porodica bez dece	10.193	29,5
Broj porodica sa decom	24.310	70,5
Broj porodica sa 1 detetom	10.940	31,7
Broj porodica sa 2 deteta	11.896	34,5
Broj porodica sa 3 deteta	1.324	3,8
Broj porodica sa 4 deteta	118	0,3
Broj porodica sa 5 i više dece	32	0,09
Broj porodica sa decom mlađom od 25 godina	19.179	55,6
Broj dece mlađe od 25 godina	31.868	/
Prosečan broj dece mlađe od 25 godina po porodici	1,7	/

Tabela 24. Struktura porodica prema tipu, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju porodica u opštini (%)
Broj porodica - ukupno	34.503	100
Bračni par bez dece	10.193	29,5
Bračni par sa decom	19.792	57,4
Majka sa decom	3.494	10,1
Otac sa decom	1.024	3,00

4.12.2 Domaćinstva

Tabela 25. Struktura domaćinstava prema broju članova, 2002.

	Broj	Udeo u ukupnom broju domaćinstava u opštini (%)
Domaćinstva u opštini	ukupno	39.404
	sa 1 članom	7.561
	2	9.602
	3	7.562
	4	9.290
	5	3.042
	6	1.682
	7	438
	8	119
	9	51
Prosečan broj članova domaćinstva	10 i više	57
	Opština	2,97
	Okrug	3,02
	Srbija	2,97

4.13 Migracije stanovništva

4.13.1 Dosedjenici

Tabela 26. Broj doseljenika po vremenskim periodima.

	Broj doseljenika u opštinu	Udeo u odnosu na ukupan broj doseljenika u opštini (%)	Broj doseljenika u okrug
1940 i ranije	789	1,469	1.446
1941-1945	606	1,128	1.135
1946-1960	10.382	19,333	17.196
1961-1970	11.153	20,768	19.697
1971-1980	10.772	20,060	19.964
1981-1990	8.417	15,673	17.461
1991-2002	11.582	21,567	20.703

Tabela 27. Struktura doseljenika prema području sa kojeg su doseljeni, 1940-2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju doseljenika u opštini (%)
Dosedjenici - ukupno	57.244	100
Dosedjenici iz	Srbije - ukupno	49.361
	drugog mesta iste opštine	19.119
	Centralne Srbije	27.888
	Vojvodine	1.058

Kosova i Metohije	1.296	2,3
Crne Gore	1.092	1,9
Bosne i Hercegovine	3.515	6,1
Hrvatske	1.951	3,4
Makedonije	399	0,7
Slovenije	223	0,4
ostalih država	452	0,8
nepoznato	251	0,4

4.13.2 Dnevne migracije

Tabela 28. Dnevne migracije prema tipu migranata, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju dnevnih migranata (%)
Dnevni migranti - ukupno	12.305	100
Dnevni migranti koji obavljaju zanimanje	8.633	70,2
ukupno	7.082	57,6
u drugom naselju iste opštine	1.472	12,0
u drugoj opštini	12	0,1
u drugoj državi	67	0,5
Nepoznato	3.672	29,8
Dnevni migranti koji se školuju	3.027	24,6
ukupno	645	5,2
učenici	2.908	23,6
studenti	729	5,9
u drugom naselju iste opštine	4	0,03
u drugoj opštini	31	0,3
u drugoj državi		
Nepoznato		

Tabela 29. Dnevne migracije stanovništva koje obavlja zanimanje prema tipu delatnosti, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju dnevnih migranata (%)
Ukupno – dnevni migranti	8.633	100
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	233	2,7
Ribarstvo	-	-
Vađenje ruda i kama	230	2,7
Prerađivačka industrija	3.569	41,3
Energetika (el.energija, gas, voda)	190	2,2
Građevinarstvo	504	5,8
Trgovina i opravka motornih vozila	1.225	14,2
Hoteli i restorani	219	2,5
Saobraćaj, skladištenje i veze	622	7,2
Finansijsko posredovanje	50	0,6
Nekretnine i ostale poslovne aktivnosti	211	2,4
Državna uprava i odbrana i socijalno osiguranje	293	3,4
Obrazovanje	378	4,4
Zdravstveni i socijalni rad	616	7,1
Komunalne, društvene i lične delatnosti	172	2,0
Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima	1	0,01
Eksteritorijalne organizacije i tela	-	-
Nepoznato	120	1,4

5 Stambeni resursi

Na teritoriji grada Čačka, po popisu iz 2002. godine, nalazi se ukupno 37.285 nastanjenih stanova, od toga 23.580 u gradskim i 13.705 u ostalim naseljima (popis 2002. g.). Od ukupnog broja nastanjenih stanova 37.285 je u svojini fizičkih lica (98,1%).

5.1 Stambena statistika

Tabela 30. Struktura stambenih jedinica, 2009.

		Opština	Udeo u ukupnom broju (%)
Broj stambenih jedinica	ukupno	76.933	100
	porodične kuće	39.648	51,5
	stanovi	37.285	48,5
Broj stanovnika u stambenim jedinicama	ukupno	117.072	100

Tabela 31. Uporedni pregled broja stanova po popisima.

		1971	1981	1991	2002
Broj stanova u opštini		27.012	35.568	40.083	40.972
Opština	broj stanova na 100 stanovnika	27,6	32,1	34,3	34,3
	porast broja stanova (%)	/	31,7	12,7	2,2
Okrug	broj stanova na 100 stanovnika	55.857	71.003	77.772	79.254
	porast broja s tanova (%)	/	27,1	9,5	1,9
Srbija	broj stanova na 100 stanovnika	376,1	403,6	332,6	287,7
	porast broja stanova (%)	/	7,3	1,2	0,9

Tabela 32. Broj i površina stanova, drugih nastanjenih prostorija, kolektivnih stanova i nastanjena lica, 2002.

	Opština		Okrug prosek	Srbija prosek
	Ukupan broj/površina	Prosek po stanu		
Broj stanova	45.431	/	/	/
Površina stanova (m ²)	2.674.262	58,9	57,2	64,8
Broj lica u stanovima	118.670	-	-	-
Broj drugih nastanjenih prostorija	308	/	/	/
Površina drugih nastanjenih prostorija (m ²)	-	-	-	-
Broj lica u drugim nastanjenim prostorijama	844	2,7	2,8	3,0
Brok kolektivnih stanova	9	/	/	/
Površina kolektivnih stanova	1.080	120	128	721,5
Broj lica u kolektivnim stanovima	-	-	-	41

Tabela 33. Struktura kolektivnih stanova, 2002.

	Opština	Okrug
Ukupan broj kolektivnih stanova	12	27
Baraka za smeštaj radnika	1	2
Dom ili hotel za samce	-	1
Studentski, đački dom i internat	3	3
Dom za decu i omladinu ometenu u razvoju	-	-
Dom za socijalno ugroženu decu	-	-
Dom za penzionere, stare i iznemogle	-	1
Dom za odrasle invalide	-	-
Manastirski, samostanski konak	6	10
Ostali kolektivni stanovi	2	10

Tabela 34. Struktura stanova prema vrsti i opremljenosti, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju stanova u opštini (%)	Prosečna površina stana (m ²)		
			Opština	Okrug	Srbija
Stanovi - ukupno	40.972	100	60,3	58,6	66,0
Stanovi u vlasništvu fizičkih lica	40.507	98,9	60,4	58,7	66,3
Vrsta stana	posebne sobe	611	1,5	17,7	17,2
	garsonjere i 1-sobni	8.231	20,1	34,4	33,7
	2-sobni	19.041	46,5	55,8	55,1
	3-sobni	8.945	21,8	73,0	72,2
	4-sobni	2.773	6,8	98,4	96,2
	5 i više sobni	1.369	3,3	137,5	136,1
	Oprenjenost instalacijama	37.072	90,5	62,5	61,2
	el. strujom	40.759	99,5	60,5	58,8
					66,2

Tabela 9. Struktura stanova prema godini izgradnje, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju stanova u opštini (%)	Prosečna površina stana (m ²)		
			Opština	Okrug	Srbija
Stanovi - ukupno	40.972	100	60,3	58,6	66,0
Stanovi izgrađeni	do 1918. godine	592	1,4	47,3	43,7
	1919-1945	2.043	5,0	47,9	44,3
	1946-1960	5.683	13,9	50,6	48,6
	1961-1970	10.018	24,5	58,0	57,4
	1971-1980	10.485	25,6	64,5	64,3
	1981-1990	8.442	20,6	65,9	65,4
	1991-2000	3.283	8,0	53,0	66,2
	2001	188	0,5	65,1	66,6
	1. kvartal 2002.	30	0,1	66,8	65,4
					73,6

Tabela 36. Struktura nastanjenih stanova prema broju domaćinstava i lica, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju stanova u opštini (%)
Nastanjeni stanovi -ukupno	37.285	100
Stanovi u kojima stanuje	1 domaćinstvo	34.948
	2 domaćinstva	2.094
	3 domaćinstva	166
	1 lice	6.395
	2	8.342
	3	6.838
	4	8.695
	5	3.636
	6	2.301
	7 i više lica	1.078

Tabela 37. Stambene jedinice prema nivou opremljenosti infrastrukturom, 2007.

	Opština (%)
Procenat stambenih jedinica priključenih na elektroistributivnu mrežu	99,4
Procenat stambenih jedinica priključenih na vodovodnu mrežu	77,9
Procenat stambenih jedinica priključenih na kanalizacionu mrežu	60,1
Procenat stambenih jedinica priključenih na gas	2,26
Procenat stambenih jedinica sa daljinskim grejanjem	20
Procenat stambenih jedinica priključenih na telefonsku mrežu	98

5.2 Stambena izgradnja

Sadašnju stambenu izgradnju na teritoriji grada Čačka karakteriše intezivna stambena izgradnja višeporodičnih i individualnih stambenih objekata. Investitori višeporodičnih stambenih objekata su najčešće i graditelji, odnosno privatna građevinska preduzeća kojih ima oko 40. Investitori individualnih stambenih objekata su fizička lica koja grade za sopstvene potrebe, a čiji su graditelji preduzeća registrovana za ovu vrstu delatnosti.

Potencijalni kupci su najčešće mlađi bračni parovi, stariji bračni parovi koji prodaju individualne stambene objekte ili veće stanove i opredeljuju se za kupovinu manjeg stana i druga lica koja iz nekih razloga nisu do sada rešila svoje stambene potrebe.

Od novoizgrađenih stanova oko 60 su dvosobni stanovi prosečne površine 42,60 m² a ostalo su garsonjere i jednosobni stanovi oko 26 i 14 % su trosobni i višesobni stanovi. Prosečna površina individualnih stambenih objekata je oko 80 m².

Sadašnji trend za pribavljanje lokacija, odnosno građevinskog zemljišta je kupovina većeg broja manjih, susednih građevinskih parcela koje se objedinjuju kroz postupak preparcelacije izradom urbanističkog projekta. Ovim postupkom se formira građevinska parcela koja svojom površinom zadovoljava urbanističke uslove za izgradnju višeporodičnih stambenih objekata.

Izgradnju višeporodičnih i individualnih stambenih objekata investitori investiraju iz sopstvenih sredstava ili uzimanjem bankarskih kredita.

Gradska strategija u unapređenju stanovanja realizuje se kroz formiranje GSA – e (Opštinska stambena agencija). Izrada gradske stambene strategije samo je jedna od aktivnosti GSA – e u cilju unapređenja stanovanja na teritoriji grada Čačka.

Opštinska uprava za urbanizam i J.P. Gradac izradom urbanističkih planova obezbeđuju regularnost izgradnje i ubrzavaju postupak pribavljanja potrebne tehničke dokumentacije.

Privatna građevinska preduzeća primenom novih materijala i tehnologija ubrzavaju gradnju kvalitetnijih višeporodičnih stambenih objekata omogućavajući veću ponudu stanova na tržistu sa nižom cenom po 1 m² izgrađene stambene površine.

Za rešenje stambenih problema domaćinstva se uglavnom opredeljuju za kupovinu manjeg stana uzimanjem stambenih kredita. Domaćinstva koja nisu platežno sposobna za izgradnju ili adaptaciju stana opredeljuju se za iznajmljivanje stana.

Novi stanovi su kompletno infrastrukturno opremljeni, a grejanje se obezbeđuje u zavisnosti od postojećeg energetskog sistema na tom području.

Ranjive kategorije stanovništva, od kojih, na teritoriji grada Čačka, 37 porodica Roma koji očekuju da im neka od institucija reši stambeno pitanje i to izgradnjom 30 novih stanova i 7 adaptacija postojećih objekata koji su u privatnom vlasništvu.

Na konkurs za dodelu stanova u zakup čiju izgradnju je finansirala UN Habitat, prijavilo se ukupno 252 porodice, od čega 149 porodica izbeglih lica i lica koja su izgubila taj status prijemom u državljanstvo SRJ/SCG i 103 porodice ostalih ranjivih grupa koje da sada nisu rešile svoj stambeni problem.

Tabela 38. Stambena izgradnja, 2010.

	Grad	Okrug	Srbija
Broj stanova – ukupno	1.036	1.351	45.441
Broj završenih stanova	270	475	18.648
Broj nezavršenih stanova	766	876	26.793
Prosečna površina završenih stanova (m ²)	21.216	35.352	1.252.738
Broj izgrađenih stanova na 1000 stanovnika	2,3	2,2	2,6

Tabela 39. Vrednost izvedenih građevinskih radova, 2010.

	Opština (€)*	Udeo u vrednosti svih građevinskih radova (%)
Vrednost izvedenih građevinskih radova - ukupno	12.908.892	100
Stambena izgradnja - ukupno	5.812.603	45,03
Stambena izgradnja u privatnoj svojini	2.905.995	22,51
Stambena izgradnja u ostalim oblicima svojine	1.906.609	14,76

*srednji kurs NBS 04.06.2012. - 1€ = 117.6943 rsd

5.3 Cene na tržištu

Tabela 40. Cene stanova na tržištu, 2009.

Veličina stambene jedinice	Lokacija	Cena (€/m ²)*
Garsonjera	centar	1000 – 1100
	periferija	800 – 900
Jednosobni	centar	800 - 1100
	periferija	700 – 850
Dvosobni	centar	650 -800
	periferija	600 -700
Trošobni	centar	800
	periferija	700
Preko tri sobe	centar	750 – 850
	periferija	650

* srednji kurs NBS 31.12.2009. - 1€ = 95.8888 rsd

Tabela 41. Cene stanova novogradnje, II polugodište 2008.

	Opština	Beograd	Srbija (prosek)
Prosečna površina stanova (m ²)	58	71	57
Cena stana (€/m ²)*	739	1.917	1.423
Cena građevinskog zemljišta (€/m ²)	126	517	345
Cena građenja (€/m ²)	444	1.118	858
Ostali troškovi (€/m ²)	169	282	219

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79,2362 rsd

6

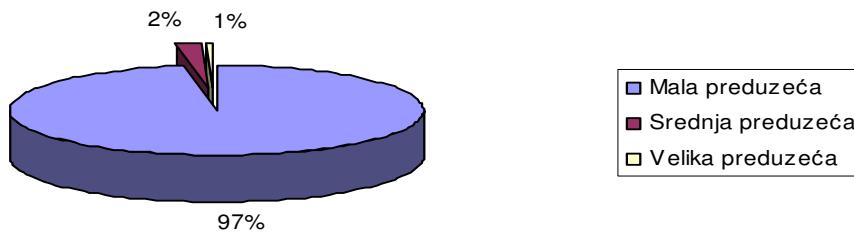

6. Privreda

Privredna struktura

Uprkos burnim dešavanjima tokom svoje šestogodišnje istorije, Čačak je ostao interesantan i manjim trgovcima, ali i velikim privrednicima, koji u njemu uvek mogu da pronađu dobre saradnike. Pokazalo se da Čačak ima šta da ponudi.

Čačansku privredu karakteriše zastupljenost svih privrednih delatnosti. Po podacima Regionalne Privredne Komore Kraljevo OJ Čačak iz 2010. godine, u Čačku posluje 1.731 aktivnih privrednih društava (najviše je malih preduzeća u privatnom vlasništvu) i 4.182 registrovanih radnji. Ono što obeležava poslovanje ovih preduzeća i preduzetnika su visoka fleksibilnost, inovativnost i otvorenost za saradnju.

6.1 Privredna struktura po delatnostima

Tabela 42. Broj preduzeća po delatnostima i veličini, 2008.

	Broj preduzeća				Udeo u ukupnom broju preduzeća (%)			
	velika	srednja	mala	ukupno	velika	srednja	mala	ukupno
UKUPNO	8	46	1.358	1.412	0,6	3,3	96,1	100
Poljoprivreda i lov	-	-	47	47	-	-	3,3	3,3
Šumarstvo	-	-	4	4	-	-	0,3	0,3
Vodoprivreda	-	1	2	3	-	0,07	0,1	0,2
Ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-
Vađenje ruda i kamena	-	-	4	4	-	-	0,3	0,3
Proizvodnja prehrabnenih proizvoda pića i duvana	-	6	53	59	-	0,4	3,8	4,2
Proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda	-	2	8	10	-	0,1	0,6	0,6
Prerada kože i proizvodnja predmeta od kože	-	1	3	4	-	0,07	0,2	0,3
Prerada drveta i proizvodi od drveta	-	-	16	16	-	-	1,1	1,1
Proizvodnja celuloze, papira i izdavačka delatnost i štampanje	1	4	30	35	0,07	0,3	2,1	2,5

Proizvodnja koksa i derivata nafte	-	-	-	-	-	-	-	-
Proizvodnja hemijskih proizvoda i veštačkih i sintetičkih vlakana	-	1	41	42	-	0,07	2,9	3,0
Proizvodnja proizvoda od gume i od plastičnih masa	-	2	2	4	-	0,1	0,1	0,3
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-	-	-	-	-	-	-	-
Proizvodnja metala i metalnih proizvoda	-	2	48	50	-	0,1	3,4	3,5
Proizvodnja mašina i uređaja	1	4	8	13	0,07	0,3	0,6	0,9
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	1	13	14	18	0,07	0,9	1,0	1,3
Proizvodnja saobraćajnih sredstava	-	1	3	4	-	0,07	0,2	0,3
Ostala prerađivačka industrija	1	-	17	18	0,07	-	1,2	1,3
Prerađivačka industrija - ukupno	-	-	-	-	-	-	-	-
Proizvodnja i snabdevanje el. energijom, gasom i vodom	-	-	14	14	-	-	1,0	1,0
Građevinarstvo	1	4	42	47	0,07	0,3	3,0	3,3
Trgovina na veliko i malo i opravka motornih vozila i predmeta za ličnu upotrebu	-	9	500	509	-	0,6	35,4	36,0
Hoteli i restorani	-	1	12	13	-	0,07	0,8	0,9
Saobraćaj, skladištenje i veze	1	1	77	79	0,07	0,07	5,5	5,6
Finansijsko posredovanje	-	-	106	106	-	-	7,5	7,5
Aktivnosti u vezi sa nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	-	-	66	66	-	-	4,7	4,7
Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje	-	-	-	-	-	-	-	-
Obrazovanje	-	-	119	119	-	-	8,4	8,4
Zdravstveni i socijalni rad	-	-	7	7	-	-	0,5	0,5
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti	2	4	115	121	0,1	0,3	8,1	8,6
Eksteritorijalne organizacije i tela	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabela 43. Broj radnika u preduzećima po delatnosti i veličini preduzeća, 2008.

	Broj radnika u preduzećima				Udeo u ukupnom broju radnika u preduzećima (%)			
	velika	srednja	mala	ukupno	velika	srednja	mala	ukupno
UKUPNO	3.999	5.163	6.029	15.191	26,3	34,0	39,7	100
Poljoprivreda i lov	-	-	374	374	-	-	2,5	2,5
Šumarstvo	-	-	10	10	-	-	0,1	0,1
Vodoprivreda	-	165	25	190	-	1,1	0,2	1,3
Ribarstvo	-	-	-	-	-	-	-	-
Vađenje ruda i kamena	-	-	60	60	-	-	0,4	0,4
Proizvodnja prehrabnenih proizvoda pića i duvana	-	657	251	908	-	4,3	1,7	6,0
Proizvodnja tekstila i tekstilnih proizvoda	-	183	196	379	-	1,2	1,3	2,5
Prerada kože i proizvodnja predmeta od kože	-	97	28	125	-	0,6	0,2	0,8
Prerada drveta i proizvodi od drveta	-	-	23	23	-	-	0,1	0,1
Proizvodnja celuloze, papira i izdavačka delatnost i štampanje	503	538	123	1164	3,3	3,5	0,8	7,7

Proizvodnja koksa i derivata nafte	-	-	-	-	-	-	-	-
Proizvodnja hemijskih proizvoda i veštačkih i sintetičkih vlakana	-	157	309	466	-	1,0	2,0	3,1
Proizvodnja proizvoda od gume i od plastičnih masa	-	211	264	475	-	1,4	1,7	3,1
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	-	-	-	-	-	-	-	-
Proizvodnja metala i metalnih proizvoda	-	124	380	504	-	0,8	2,5	3,3
Proizvodnja mašina i uređaja	337	510	250	1.097	2,2	3,4	1,6	7,2
Proizvodnja električnih i optičkih uređaja	446	345	310	1.101	2,9	2,3	2,0	7,2
Proizvodnja saobraćajnih sredstava	-	96	28	124	-	0,6	0,2	0,8
Ostala prerađivačka industrija	1.221	-	-	1.221	8,0	-	-	8,0
Prerađivačka industrija - ukupno	2.507	3.083	2.631	8.221	16,5	20,3	17,3	54,1
Proizvodnja i snabdevanje el. energijom, gasom i vodom	-	-	102	102	-	-	0,7	0,7
Građevinarstvo	291	444	183	918	1,9	2,9	1,2	6,0
Trgovina na veliko i malo i opravka motornih vozila i predmeta za ličnu upotrebu	-	846	2.049	2.895	-	5,6	13,5	19,1
Hoteli i restorani	-	205	57	262	-	1,3	0,4	1,7
Saobraćaj, skladištenje i veze	542	51	192	785	3,6	0,3	1,3	5,2
Finansijsko posredovanje	-	-	245	245	-	-	1,6	1,6
Aktivnosti u vezi sa nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	-	-	328	328	-	-	2,2	2,2
Državna uprava i odbrana i obavezno socijalno osiguranje	-	-	-	-	-	-	-	-
Obrazovanje	-	-	64	64	-	-	0,4	0,4
Zdravstveni i socijalni rad	-	-	104	104	-	-	0,7	0,7
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti	659	534	74	1.267	4,3	3,5	0,5	8,3
Eksteritorijalne organizacije i tela	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabela 44. Struktura preduzeća, ustanova i drugih pravnih lica prema oblasti delatnosti, stanje 31.12.2009.

	Grad	Udeo u ukupnom broju preduzeća (%)
UKUPNO	3.044	100
Industrija i rудarstvo	130	4.27
Poljoprivreda i ribarstvo	25	0.82
Šumarstvo	4	0.13
Vodoprivreda	1	0.03
Građevinarstvo	23	0.75
Saobraćaj i veze	27	0.89
Trgovina	213	7.00
Ugostiteljstvo i turizam	5	0.16
Zanatsvo i lične usluge	33	1.08
Stambeno-komunalne delatnosti	6	0.20
Finansijske i druge usluge	74	2.43
Obrazovanje i kultura	510	16.75
Zdravstvo i socijalna zaštita	25	0.82
Društveno-političke zajednice i organizacije	435	14.29

Tabela 45. Struktura preduzetničkih radnji po delatnostima, 2008.

	Broj preduzetničkih radnji	Udeo u ukupnom broju preduzetničkih radnji (%)
UKUPNO	4.725	100
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	10	0,2
Ribarstvo	-	-
Vađenje ruda i kamena	2	0,04
Prerađivačka industrija	922	19,5
Proizvodnja i snabdevanje el. energijom, gasom i vodom	-	-
Građevinarstvo	228	4,8
Trgovina na veliko i malo i opravka motornih vozila i predmeta za ličnu upotrebu	1.956	41,4
Hoteli i restorani	461	9,8
Saobraćaj, skladištenje i veze	528	11,2
Finansijsko posredovanje	12	0,3
Aktivnosti u vezi sa nekretninama, iznajmljivanje i poslovne aktivnosti	290	6,1
Državna uprava i odbr. obav. soc. osiguranje	-	-
Obrazovanje	24	0,5
Zdravstveni i socijalni rad	71	1,5
Ostale komunalne, društvene i lične uslužne aktivnosti	221	4,7

Tabela 46. Struktura preduzetničkih radnji prema oblicima organizovanja, stanje 12.04.2006.

	Opština	Udeo u ukupnom broju preduzetničkih radnji (%)
UKUPNO	4.725	100
Samostalne radnje	4.591	97,2
Ortačke radnje	13	0,3
Radnje čiji je osnivač u radnom odnosu ili penzioner	121	2,5

Tabela 47. Struktura aktivnog stanovništva koje obavlja zanimanje po delatnostima, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju aktivnog stanovništva (%)
Aktivno stanovništvo - ukupno	42.735	
Poljoprivreda, lov i šumarstvo	7.698	18,01
Ribarstvo	1	0,002
Vađenje ruda i kamena	532	1,2
Prerađivačka industrija	13.049	30,5
Energetika (el.energija, gas, voda)	699	1,6
Građevinarstvo	1.631	3,8
Trgovina i opravka motornih vozila	6.700	15,7
Hoteli i restorani	1.031	2,4
Saobraćaj, skladištenje i veze	2.185	5,1
Finansijsko posredovanje	526	1,2
Nekretnine i ostale poslovne aktivnosti	1.240	2,9
Državna uprava i odbrana i socijalno osiguranje	1.396	3,3
Obrazovanje	1.650	3,9
Zdravstveni i socijalni rad	2.552	6,0
Komunalne, društvene i lične delatnosti	1.096	2,6
Privatna domaćinstva sa zaposlenim licima	10	0,02
Eksteritorijalne organizacije i tela	2	0,005
Nepoznato	737	1,7

6.2 Industrija

Čačak je grad sa tradicijom u industrijskoj proizvodnji. Čačansku privedu karakteriše širok spektar privrednih delatnosti. Građani Čačka imaju prepoznatljiv preduzetnički duh.

Industrija zauzima značajno mesto u čačanskoj privredi. Zastupljen je širok spektar industrijskih proizvoda iz oblasti metaloprerađe i prerade nemetala, prehrambene industrije, prerade celuloze, tekstilne industrije, robe široke potrošnje. Na području grada Čačka namenska industrija kompanije „Sloboda“ zauzima značajno mesto, kako po broju zaposlenih radnika, tako i po izvoznim rezultatima.

U oblasti hemije i nemetala po svom kvalitetu prepoznatljivi su sledeći proizvodi: razne vrste lepkova, boja i zaštitnih sredstava za metal i drvo, kućna hemija, cevi za široku potrošnju i razni drugi proizvodi.

Industrija tekstila, kože i obuće je zastupljena u privredi Čačka. Za sada su to poslovi vršenja usluga, ali je sve više preduzeća koja pored uslužnih poslova izvoze svoje proizvode. Najzastupljenija je konfekcija za mlade, ženska konfekcija, zaštitna oprema, vez i ostala fina izrada.

Značajan broj čačanskih malih i srednjih preduzeća se bavi preradom drveta. Drvna industrija ima tradiciju u čačanskom kraju. Uslovljena je nabavkom sirovina koje dolaze sa drugih teritorija, jer je niska zastupljenost šuma u Čačku (24% teritorije pripada šumama) i nizak kvalitet drveta.

Do nedavno, građevinarstvo Čačka su karakterisali veliki industrijski sistemi kao što su fabrike „Ratko Mitrović“ i „Hidrogradnja“. Međutim, sada je razvijen veliki broj malih građevinskih firmi iz oblasti niskogradnje i visokogradnje.

Prerada poljoprivrednih proizvoda i prehrambena industrija zauzimaju značajno mesto po broju privrednih subjekata registrovanih za ovu vrstu delatnosti. U ovoj oblasti postoje preduzeća za preradu krompira,

šumskih plodova, slada, jakih alkoholnih pića, piva kao i iz oblasti žito-mlinske i pekarske proizvodnje. Takođe, sada postoji veliki broj malih pekara, klanica i organizacija koje se bave otkupom i skladištenjem poljoprivrednih proizvoda.

6.3 Poljoprivreda

Između šumovitih planina Jelice, Ovčara, Kablara i Vujna koje se blago i talasasto spuštaju prema pitomoj moravskoj dolini i Zapadnoj Moravi, nalazi se 57 seoskih naselja i Čačak kao glavni centar. Teritorija grada Čačka zauzima površinu od 636 km², od čega je 68,5% poljoprivrednih površina.

Prepostavlja se da na teritoriji grada oko 40% stanovništva svoju materijalnu egzistenciju zasniva na proizvodnji i prodaji poljoprivrednih proizvoda. Čačanski kraj ima izuzetno povoljne uslove za razvoj poljoprivredne proizvodnje i turizma na selu. Pogodan geografski položaj, osunčanost prostranih planina i plodna kotlina Zapadne Morave, doprineli su intenzivnom razvoju svih grana poljoprivrede.

Čačanski kraj ima dugogodišnje iskustvo i tradiciju u razvoju voćarstva, stočarstva, povrtarstva i voćno-sadnog materijala, što predstavlja dobru podlogu za dalja ulaganja u razvoj poljoprivrede. Pored povoljnih geografskih i agroekoloških uslova, razvoju poljoprivrede u znatnoj meri su doprineli i stručni kapaciteti i naučne institucije, među kojima se izdvaja Institut za voćarstvo i vinogradarstvo sa velikim brojem selektovanih sorti šljive, kupina, jabuka, krušaka, dunja i jagoda, po čemu se čačanski kraj prepoznaće u mnogim zemljama sveta. Pored savetodavnih službi, brzom razvoju poljoprivrede doprinela je i zainteresovanost poljoprivrednika za primenu novih dostignuća u proizvodnji i preradi, kao i podsticaji iz budžeta grada, unapređenje tehnologija proizvodnje, ulaganja u opremanje infrastrukture sela, kao i osnivanje zemljoradničkih zadruga i specijalizovanih udruženja. Svi navedeni kapaciteti uslovili su održiv razvoj svih grana poljoprivredne proizvodnje dugi niz godina, pri čemu se posebno ističe postojanje velikog broja farmi goveda i svinja, veliki broj kapaciteti za proizvodnju stočne hrane, izgrađeni kapaciteti za proizvodnju povtarskih biljaka u zatvorenom prostoru, izgradnja ULO hladnjake, razvoj prerađivačkih kapaciteta, a sve više se razvija i interesovanje za razvoj turizma na selu.

U cilju pospešivanja razvoja ruralnih područja, u januaru 2008. godine otvorena je područna Kancelarija za ruralni razvoj u Čačku, a u okviru projekta koji sprovodi Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srbije. Radom kancelarije omogućeno je pravovremeno informisanje poljoprivrednika o podsticajnim sredstvima iz resornog Ministarstava, kao i analiza stanja i potreba seoskog stanovništva.

Strateškim dokumentima grada Čačka, u narednom periodu predviđeno je unapređenje poljoprivredne proizvodnje kroz obezbeđivanje subvencija i kreditnih linija za proširivanje stočnog fonda, pomoć asocijacijama u osmišljavanju odgajivačkih ciljeva, širenje zasada voća i unapređenje sortimenta, uvođenje novih tehnologija proizvodnje u povrtarstva, uvođenje standarda, pokretanje robne proizvodnje, stvaranje informacionih sistema sa bazom podataka i podizanje stepena prerade i širenje sortimenta, a sve u cilju unapređenja ruralnog razvoja.

Tabela 48. Struktura poljoprivrednog stanovništva prema posedovanju poljoprivrednog gazdinstva, polu i aktivnosti, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom stanovništvu opštine (%)	Udeo u polj.-stanovništvu opštine (%)
Stanovništvo - ukupno	117.072	100	/
Poljoprivredno stanovništvo	Ukupno	11345	9,7
	Muško	5.813	5
	Žensko	5.532	4,7
Polj. stanovništvo sa gazdinstvom	Ukupno	10.206	8,7
	Muško	5.233	4,5
	Žensko	4.973	4,2
Aktivno poljoprivredno stanovništvo koje obavlja zanimanje	Ukupno	7.362	6,3
	Muško	4.190	3,6

	Žensko	3.172	2,7	28
Individulani poljoprivrednici	Ukupno	7.088	2,9	62,5
	Muško	4.008	1,2	35,3
	Žensko	3.080	1,7	27,2
Izdržavano poljoprivredno stanovništvo	Ukupno	3.983	3,4	35,1
	Muško	1623	1,4	14,3
	Žensko	2.360	2	20,8

Tabela 49. Struktura poljoprivrednih gazdinstava prema veličini, 2002.

	Opština	Udeo u ukupnom broju gazdinstava (%)	Udeo u ukupnom broju polj. gazdinstava (%)
Gazdinstva – ukupno	12.865	100	/
Nepoljoprivredna gazdinstva	8.500	66	/
Mešovita gazdisntva	1.828	14,2	/
Gazdinstva bez prihoda	456	3,6	/
	ukupno	2081	16,2
	bez zemljišta	3	0,02
	do 0,1 ha	2	0,02
Poljoprivredna gazdinstva	0,1 – 1 ha	201	1,6
	1 – 5 ha	1.382	10,8
	5 – 10 ha	414	3,2
	10 – 20 ha	74	0,6
	Preko 20 ha	5	0,04
			0,2

Tabela 50. Struktura ukupne poljoprivredne površine prema načinu korišćenja, 2008.

	Opština (ha)	Udeo u ukupnoj polj. površini (%)
Površina – ukupno	63,600	/
Poljoprivredna površina – ukupno	44,051	100
	ukupno	26,947
Oranice i bašte	žito	11,931
	ind. bilje	42
	povrtno bilje	7,537
	krmno bilje	6,476
voćnjaci		6,887
vinogradi		135
livade		5,400
pašnjaci		4,682
Ribnjaci, trstici i bare		0
		0.00

Tabela 51. Struktura poljoprivredne površine privatnih gazdinstava prema načinu korišćenja, 2008.

	Opština (ha)	Udeo u ukupnoj polj. površini privatnih gazdinstava (%)
Površina – ukupno	63.600	/
Poljopriv. površina privatnih gazdinstava – ukupno	43.856	100
	ukupno	26.883
Oranice i bašte	žito	11.916
	ind. bilje	42
	povrtno bilje	7.535
	krmno bilje	6.476
voćnjaci		6.819
vinogradi		135
livade		5.380
pašnjaci		4.639
Ribnjaci, trstici i bare		0
		0.00

Tabela 52. Proizvodnja pojedinih ratarskih kultura, industrijskog, povrtnog i krmnog bilja, 2010.

	Ukupan prinos u gradu (t)	Udeo u ukupnom prinosu Srbije (%)	Prosečan prinos u gradu (kg/ha)	Prosečan prinos u okrugu (kg/ha)	Prosečan prinos u Srbiji (kg/ha)
Pšenica	9.758	0,60	4.264	4.093,5	3.693
Kukuruz	42.877	0,60	5.854,5	5.366,5	6.608,5
Šećerna repa	-	0	-	-	50.038
Suncokret	-	0	-	-	2.234
Pasulj	259	0,60	1.206	1.263	1.194
Krompir	37.004	4,17	17.799	16.070	11.573
Detelina	14.097	2,53	5.658	4.779	4.536
Lucerka	11.423	1,03	5.457	4.822	5.837
Livade	27.467	2,03	3.181	2.539	2.055
Pašnjaci	6.899	1,35	1.496	784	773

Tabela 53. Proizvodnja voća i grožđa, 2010.

	Broj rodnih stabala/rodnih čokota	Ukupan prinos u gradu (t)	Udeo u ukupnom prinosu Srbije (%)	Pprinos u gradu po stabalu/čokotu, kg	Prinos u okrugu po stabalu/čokotu, kg	Prinos u Srbiji po stabalu/čokotu, kg
Jabuka	221.348	3.537	1.47	16,0	14,2	15,1
Šljiva	991.170	13.150	3.08	13,3	13,2	10,4
Grožđe	563	912	0.28	1,6	1,6	1,1

Tabela 54. Broj stoke, stanje, 2008.

		Opština	Udeo u ukupnom broju u okrugu (%)	Udeo u ukupnom broju u Srbiji (%)
Goveda	ukupno	12,639	28.99	1.16
	krave i steone junice	9,621	30.81	1.48
Svinje	ukupno	32,269	37.54	0.84
	krmače i suprasne nazimice	7,486	43.36	1.36
Ovce	ukupno	18,143	17.29	1.13
	ovce za priplod	14,238	17.66	1.19
Živilina	ukupno	172,846	40.69	1.05

Tabela 55. Prosečan broj stoke, 2008.

	Opština	Okrug	Srbija
Broj goveda na 100ha obradive površine	29	24	12
Broj svinja na 100ha oranične površine	73	48	76
Broj ovaca na 100ha poljoprivredne površine	41	59	32

Tabela 56. Prodaja i otkup poljoprivrednih proizvoda, 2010.

	Grad	Udeo u ukupnom prometu u okrugu (%)	Udeo u ukupnom prometu u Srbiji (%)
Pšenica (t)	0	100,00	0,00
Kukuruz (t)	0	100,00	0,00
Pasulj (t)	0	0	0,00
Krompir (t)	234	4,93	1,03
Jabuke (t)	450	100,00	0,88
Šljive (t)	189	79,75	1,28
Grožđe (t)	0	0	0,00
Goveda (t)	696	90,00	2,77
Svinje (t)	68	100,00	0,08
Jaja (1000 kom.)	222	100,00	0,35
Mleko (1000 lit.)	8.145	41,74	1,19

6.4 Šumarstvo

Tabela 57. Pošumljene površine i posečena drvna masa, 2008.

	Opština	Udeo u Srbiji (%)
Ukupna površina opštine (ha)	63.600	0,72
Obrasla šumska površina (ha)	16.725	0,84
Pošumljeno u šumi (ha)	lišćarima 0 četinarima 0	0 0
Pošumljeno van šume (ha)	lišćarima 2,77 četinarima 2,40	0,03 0,27
Posečena drvna masa – ukupno (m ²)	lišćara 9796 četinara 327	0,48 0,15
Posečan drvna masa – tehničko drvo (%)	lišćara 8 četinara 86	24,24 104,88

6.5 Investicione mogućnosti

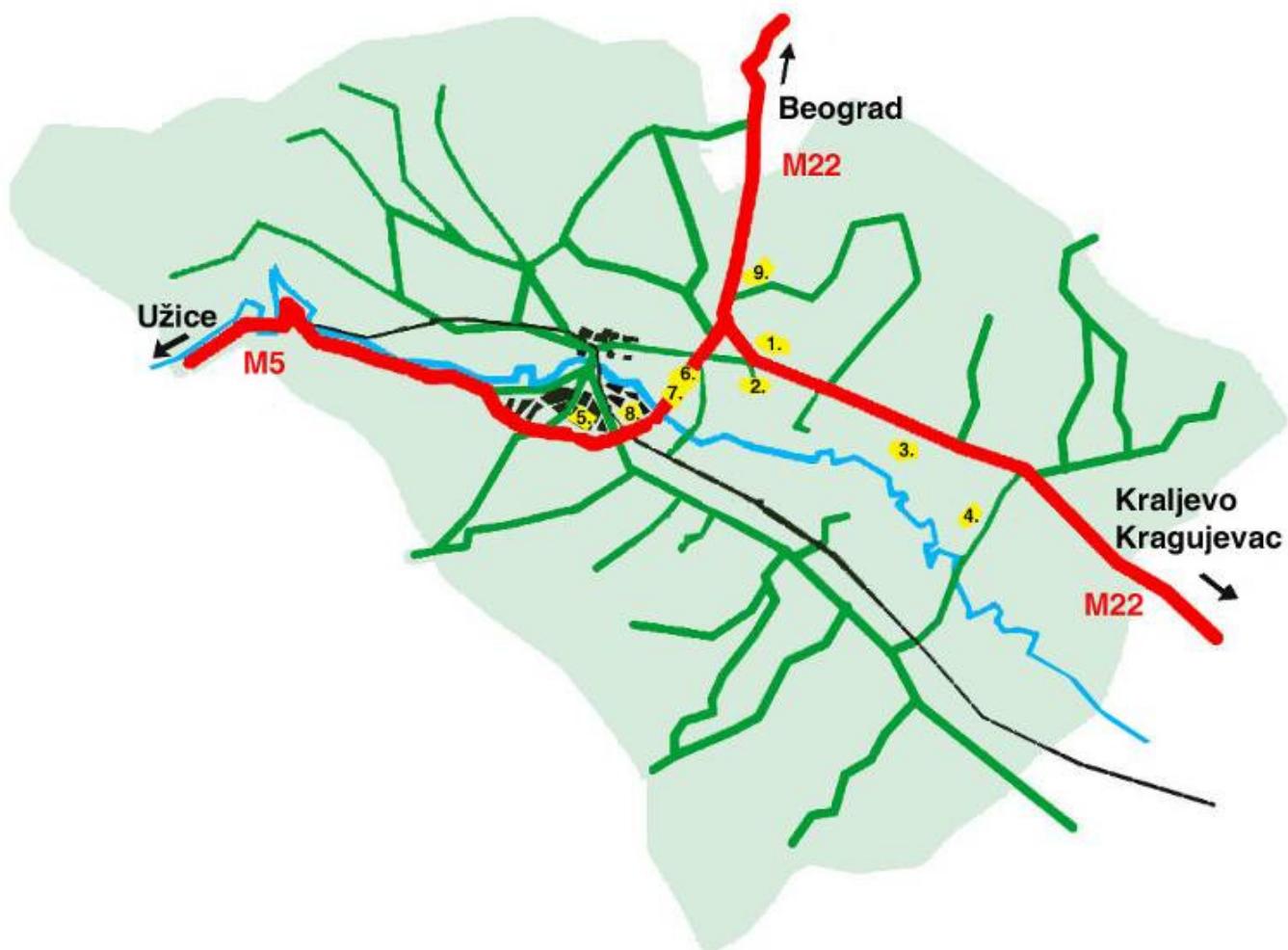

Tabela 58. Raspoložive lokacije za investiciona ulaganja.

Lokacija	Vlasništvo	Površina (m ²)	Namena površine	Ostale informacije
1. LOKACIJA KONJIČKI KLUB "MILENKO NIKŠIĆ" U PRELJINI	Korisnik katastarskih parcela, koje se nalaze na predmetnom području je konjički klub "Milenko Nikšić".	260.000	Sport rekreacija i poljoprivredno Zemljište.	Grad Čačak je spreman da izvrši dislokaciju konjičkog kluba
2. LOKACIJA "POLJOPROMET" U BALUZI LJUBIČSKOJ	Korisnik katastarskih parcela je zemljoradnička zadruga "Poljopromet". Zemljište u površini od 8,87 ha je u državnoj svojini, a 6,46 ha u društvenoj svojini.	153.100	Nalazi se uz lokalni put na udaljenosti 500 m od magistralnog puta M-22. Trenutno u funkciji poljoprivrednog zemljišta, povoljna za gradnju.	Postoji mogućnost proširenja lokacije otkupom zemljišta koje je nekada bilo u vlasništvu "Poljoprometa" – Mrčajevci, i kloje je zakonom o povraćaju oduzete zemlje vraćeno prethodnim vlasnicima. Korisnici tog zemljišta su zainteresovani da prodaju zemljište, površine oko 15,0 ha, čime bi se ova parcela ukrupnila i predstavljala jedinstvenu celinu.
3. LOKACIJA "POLJOPROMET" U MOJSINJU	Korisnik katastarskih parcela je zemljoradnička zadruga "Poljopromet". Zemljište je u društvenoj svojini.	140.000	Nalazi se u okviru KO Mojsinje, na 2 km od magistralnog puta, neposredno uz lokalni put. Trenutno u funkciji poljoprivrednog zemljišta, povoljna za gradnju.	Poveljna za gradnju.
4. LOKACIJA "POLJOPROMET" U MRČAJEVCIMA	Korisnik katastarskih parcela je zemljoradnička zadruga "Poljopromet". Zemljište je trenutno u državnoj svojini.	96.100	Nalazi se na 500 m od magistralnog puta M-22, neposredno uz lokalni put.	Poveljna lokacija za logističke centre, za preradu poljoprivrednih proizvoda, ...
5. LOKACIJA "FRA" U ČAČKU	Korisnici zemljišta na predmetnom području su preduzeće "FRA" (oko 90 %) i fizička lica (oko 10 %).	112.600	Industrijska zona	Pogodna za proizvodnju, carinske terminale, špediciju, ...

6. LOKACIJA "LJUBIĆ POLJE 1" U ČAČKU	Korisnici zemljišta na predmetnom području su fizička lica.	330.000	Deo je planirane zone male privrede. Nalazi se u neposrednoj blizini puta M-22 I M-5, centra grada i postojeće industrijske zone grada.	Pogodna za trgovinske i proizvodne objekte, ...
7. LOKACIJA "LJUBIĆ POLJE 2" U ČAČKU	Korisnici zemljišta na predmetnom području su fizička lica (oko 95 %) i grad Čačak i druga JP (oko 5%).	1.100.000	Prostor je predviđen planom detaljne regulacije kao jedinstvena zona male privrede. Nalazi se u neposrednoj blizini puta M-22 I M-5, centra grada i postojeće industrijske zone grada	Pogodna za trgovinske i proizvodne objekte, ...
8. LOKACIJA "KRUŽNI PUT" U PAKOVRAĆU	Privatno vlasništvo	250.000	Predmetno područje se nalazi u okviru KO Pakovrače i na udaljenosti od oko 6 km od gradskog centra	Pogodna za izgradnju montaznih objekata.
9. LOKACIJA "SAJMIŠTE" U LJUBIĆU	Državno vlasništvo	60.000	Predmetno područje se nalazi u okviru KO Ljubić i na udaljenosti od oko 1 km od gradskog centra, obuhvaćeno je planskim dokumentima	Pogodna za trgovinske delatnosti.
10. LOKACIJA "RADOJEVIĆ ALEKSANDRA" U PRISLONICI	Privatno vlasništvo	49.024	Predmetno područje se nalazi u okviru KO Prislonica i na udaljenosti od oko 10 km od gradskog centra	Pogodna za preradu poljoprivrednih proizvoda, magacinski prostor.

11.LOKACIJA "HLADNJAČA ČAČAK"	Privatno vlasništvo	36.800	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 1 km od gradskog centra	Pogodna za proizvodnu delatnost iz oblasti čuvanja, prerade poljoprivrednih proizvoda i skladišni prostor.
12. LOKACIJA DD "SLOBODA" U ČAČKU	Privatno vlasništvo	3.900	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 2 km od gradskog centra, neposredno uz kružni put (magistralnu obilaznicu oko Čačka M5)	Pogodna za obavljanje proizvodnih halskih delatnosti.
13.LOKACIJA DD "SLOBODA - LJUBIĆ" U ČAČKU	Privatno vlasništvo	1.500	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 0,5 km od gradskog centra	Pogodna za izgradnju halskih prostora.
14. LOKACIJA "PERO MARIĆ 1" U ČAČKU	Privatno vlasništvo	1.500	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 0,5 km od gradskog centra	Pogodna za komercijalne delatnosti.
15. LOKACIJA "PERO MARIĆ 2" U ČAČKU	Privatno vlasništvo	1.000	Predmetno područje se nalazi u KO Vranići na udaljenosti od oko 7 km od gradskog centra	Pogodna za pogone male i srednje privrede.
16. LOKACIJA "STEVO GOBELJIĆ" U ČAČKU	Privatno vlasništvo	1.000	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 2 km od gradskog centra	Pogodna za izgradnju parking prostora, magacinskog prostora, prodaju auto delova,izgradnju benzinske stanice.
17. LOKACIJA "ŠUMADIJA - TRANSPORT I ODRŽAVANJE" ČAČAK	Privatno vlasništvo	1.555	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 2 km od gradskog centra	Pogodna za tehnicki pregled vozila, parking, magacinski prostor...

18. LOKACIJA OSTOJIĆ SVETOMIRA U PRELJINI	Privatno vlasništvo	24.000	Predmetno područje se nalazi u KO Preljini na udaljenosti od oko 8 km od gradskog centra	Pogodno za sve vrste delatnosti
19. LOKACIJA „INTERBALKAN“ U PRELJINI	Privatno vlasništvo	3.860	Predmetno područje se nalazi u KO Preljini na udaljenosti od oko 8 km od gradskog centra	Pogodno za sve vrste delatnosti
20. LOKACIJA „ŠIPAD“	Privatno vlasništvo	210	Predmetno područje se nalazi u KO Čačak na udaljenosti od oko 100 m od gradskog centra.	Poslovni prostor pogodan za sve vrste delatnosti
21. LOKACIJA „STUBLINE“	Privatno vlasništvo	7.835	Predmetno područje se nalazi u KO Konjevići na udaljenosti od oko 2 km od gradskog centra.	Pogodno za sve vrste delatnosti

6.6 Preduzeća prema broju zaposlenih

Tabela 59. Veličina preduzeća prema broju zaposlenih, 2007.

Broj preduzeća	Opština	Udeo u ukupnom broju preduzeća u opštini (%)
0 (samozaposleni)	270	19,1
1-10 zaposlenih	909	64,3
10-50 zaposlenih	179	12,7
50-100 zaposlenih	25	1,8
100-250 zaposlenih	21	1,5
250-500 zaposlenih	5	0,4
500-1000 zaposlenih	2	0,1
1000-5000 zaposlenih	1	0,1
preko 5000 zaposlenih	-	-

6.7 Makroekonomski pokazatelji

Tabela 60. Struktura narodnog dohotka po delatnostima, 2005.

	Opština (€)*	Struktura nar. dohotka u opštini (%)	Okrug (€)	Struktura nar. dohotka u okrugu (%)	Srbija (€)	Struktura nar. dohotka u Srbiji (%)
Ukupno	153.637,80	100	302.198,50	/	10745414,00	/
Po stanovniku	1314,00	/	1364,00	/	1444,00	/
Nivo u odnosu na Srbiju (%)	91	/	94,5	/	100	/
Poljoprivreda, lov, šumarstvo i vodoprivreda	28.148,00	18,3	63.170,00	21	1.825.110,00	17
Ribarstvo	-	-	1,60	-	4.572,00	0,1
Vađenje ruda i kamena	314,70	0,2	2.883,00	1	532.031,00	5
Prerađivačka industrija	33.258,00	21,7	109.009,00	36,1	2.916.976,00	27,1
Proizv. i snabdev. energijom, gasom i vodom	7.081,00	4,6	9.894,00	3,3	207.174,00	1,9
Građevinarstvo	9.406,00	6,1	16.039,00	5,3	787.407,00	7,3
Trgovina na veliko i malo i opravka motornih vozila	49.549,00	32,3	61.705,00	20,3	2.654.025,00	24,7
Hoteli i restorani	2.635,00	1,7	4.275,00	1,4	194.186,00	1,8
Saobraćaj, skladištenje i veze	17.867,00	11,7	27.750,00	9,2	1.119.486,00	10,4
Aktivnosti u vezi sa nekretninama i iznajmljiv.	5.167,00	3,3	6.952,00	2,3	455.164,00	4,2
Zdravstveni i socijalni rad	142,00	0,1	433,00	0,1	25.351,00	0,3
Ostale komunalne, društvene i lične usluge	70,00	-	86,00	-	23.959,00	0,2

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85.5 rsd

Bruto nacionalni dohodak po delatnostima

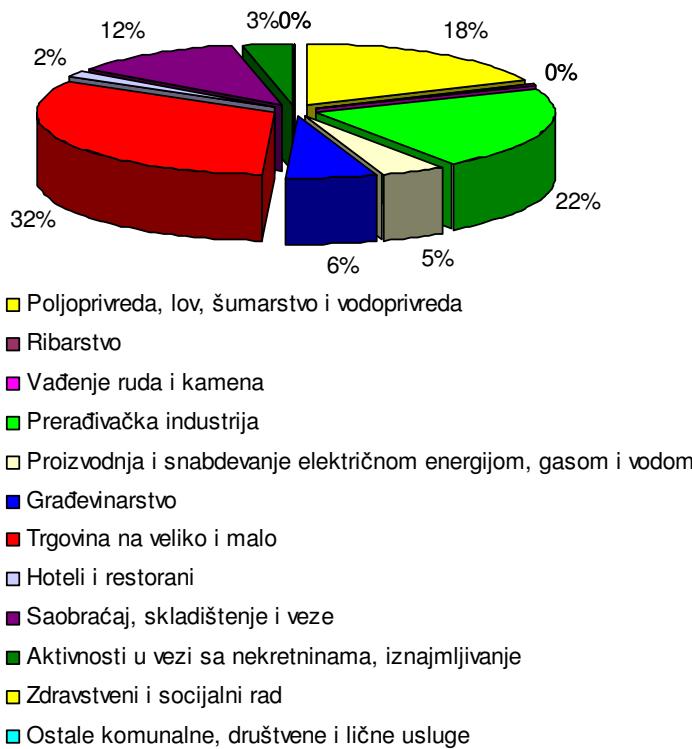

Tabela 61. Struktura narodnog dohotka po oblicima svojine, 2005.

	Opština (€)* (u hiljadama)	Struktura nar. dohotka u opštini (%)	Struktura nar. dohotka u okrugu (%)	Struktura nar. dohotka u Srbiji (%)
Ukupno	153.637,00	100	100	100
Privatna svojina	ukupno	128.195,00	83,4	80,6
	preduzeća	85.143,00	55,4	53,8
	gazdinstva i radnje	43.052,00	28	26,8
Društvena svojina	5.394,00	3,5	6,6	3,2
Zadružna svojina	814,00	0,6	1	0,6
Mešovita svojina	6.780,00	4,4	5,2	6,6
Državna svojina	12.454,00	8,1	6,6	13,9

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85,5 rsd

Tabela 62. Društveni proizvod, 2005.

	Opština (€)*	Okrug (€)	Srbija (€)
Društveni proizvod	132.044.500,00	352.708.741,00	9.826.079.000,00
Društveni proizvod po stanovniku	1.539,00	1.592,00	1.685,5

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85,5 rsd

Tabela 63. Osnovni podaci o preduzećima, 2005.

	Opština – ukupno (€)*	Udeo u okrugu (%)	Srbija (%)
Broj zaposlenih	18.033	49,5	1,7
Amortizacija	21.458.000,00	50,5	1,4
Narodni dohodak	110.586.400,00	50	1,3
Materijalni troškovi	175.751.000,00	48,6	1,2
Društveni proizvod	132.044.500,00	37	1,3

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85,5 rsd

6.8 Struktura izvoza

Tabela 64. Struktura izvoza prema vrsti proizvoda i usluga.

	2006 (€)*	2007 (€)*
Stočarstvo i proizvodi od mesa	3.611.628,00	6.849.236,08
Ratarstvo i proizvodi od žitarica	7.431.889,52	10.006.381,00
Proizvodi od ulja i masti organskog porekla	4.913,40	9.012,72
Proizvodnja gotove hrane	640.347,12	505.308,00
Mineralna proizvodnja	8.182,16	72.138,48
Hemski proizvodi	1.624.158,00	1.941.775,00
Plastika, guma i polimerni materijali 32	3.921.984,56	5.556.078,72
Proizvodi od sirove i obrađene kože	94.914,12	96.657,92
Drvoprerađivačka industrija	1.794.179,12	1.642.497,00
Proizvodnja celuloznih i fibroznih vlakana	3.252.015,00	3.876.976,00
Tekstilna proizvodnja	246.727,16	267.989,40
Proizvodnja obuće i galeranije	4.745.208,20	6.897.383,00
Proizvodi od kamena, gipsa, staklo i cement	348.437,20	294.309,40
Proizvodi od metala	12.122.658,92	17.821.609,00
Mehanička oprema, mašine i mehanizmi	2.912.466,68	3.473.398,52
Elektro-oprema i material	663.036,20	715.955,70
Vozila i oprema	704.327,70	1.113.121,00
Optički, fotografatski i kinematografski uređaji, medicinski/hirurški instrumenti, muzički instrumenti	592.624,44	414.324,70
Ostala dobra i proizvodi	1.147.397,08	727.555,80
Umetnička dela	-	-
Ostalo	2.488.651,92	3.544.744,80
Ukupno	48.355.746,5	65.826.452,24

* srednji kurs NBS 31.12.2006. - 1€ = 79,0 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79,2362 rsd

6.9 Struktura izvoza prema destinaciji

Tabela 65. Struktura izvoza prema destinaciji.

	2005 (€)*	2006 (€)*	2007 (€)*	2010[€]
Zemlje centralne i istočne Evrope	9 %	2.293.500,00	1.537.576,00	5.368.058,00
Evropska Unija	46 %	19.874.022,00	24.801.721,00	30.513.849,00
SAD i Kanada	1 %	423.464,00	253.121,00	621.987,00
Bivše jugoslovenske republike	36 %	24.502.532,00	35.400.976,00	29.294.359,00
Ostalo	8 %	1.262.229,00	3.641.967,00	1.436.471,00
Ukupno	100 %	48.355.747,00	65.635.370	67.234.724,00

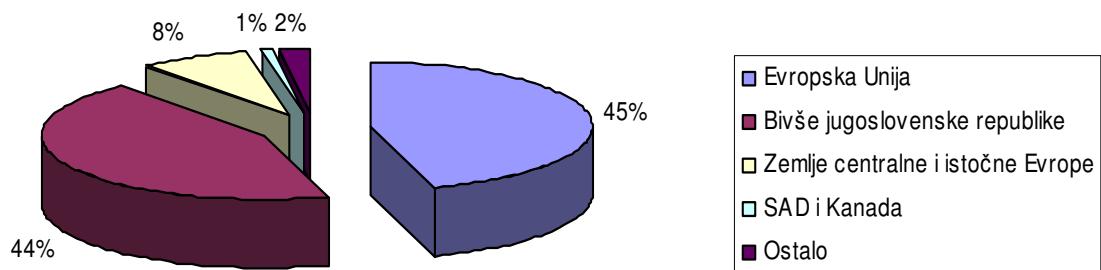
* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85,5 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2006. - 1€ = 79,0 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79,2362 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2010. - 1€ = 105,4982 rsd

Izvoz 2010.g.

6.10 Struktura investicija

Tabela 66. Struktura direktnih stranih ulaganja prema zemlji porekla, 2005. - 2008. god.

Naziv investicione kompanije/ Naziv opštinskog (ili državnog) projekta	Zemlja porekla investicione kompanije	Kratak opis investicije (ekon. sektor, delatnost, ...)	Vrsta investicije (grinfield, braunfield, privatizacija)	Izvor finansiranja investicije (NIP, opštinski, državni budžet, privatni kapital, ...)	Tip investicije (privatna, javna, ppp)	Vrednost investicije u EUR (€)			
						realizovane investicije ili u toku		planirane investicije	
						privatna inv.	javna inv.	privatna inv.	javna inv.
Fabrika hartije Božo Tomić	Bugarska	Proizvodnja papira	privatization	privatni kapital	private	650.000.000		6.500.000	
Autoprevoz Čačak	Izrael	Prevoz putnika u gradskom, prigradskom i međunarodnom saobraćaju	privatization	privatni kapital	private	1.322.000		Nepoznato	
Putevi AD Čačak	Austrija	Građevina	privatization	privatni kapital	private	2.000.000		Nepoznato	
CDE F DOO Beograd Poslovna jed. Čačak	Francuska	Trgovina na veliko i malo	greenfield	privatni kapital	private	5.000.000		Nepoznato	
Pantomarket Stočar DOO Čačak	Crna Gora	Proizvodnja i obrada mesa	privatization	privatni kapital	private	> 500.000		Nepoznato	
Žitopromet AD Čačak	Crna Gora	Proizvodnja i prodaja brašna	privatization	privatni kapital	private	> 500.000		260.000	
Merkator centar Čačak	Slovenija	Trgovina	greenfield	privatni kapital	private	22.000.000		Nepoznato	
PIMA	Srbija	Reciklaža	brownfield	opštinski budžet i privatni kapital	ppp		1.400.000		1.500.000
SCHOLZ	Austrija	Reciklaža	brownfield	opštinski budžet i privatni kapital	ppp		600.000	1.000.000	
Oracle	Francuska	IT - software	greenfield	opštinski budžet i privatni kapital	ppp	1.100.000			320.000
VAPEKS	Rusija	Hemijска industrija	brownfield	privatni kapital	private	Nepoznato		Nepoznato	
Grafopromet	Francuska	Štamparija i prerada plastike	brownfield	privatni kapital	private	Nepoznato		Nepoznato	
CER Čačak	Srbija	Proizvodnja termotehničkih uređaja	brownfield	Privatni kapital	private	900.000	-	> 211.000	-

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85,5 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2006. - 1€ = 79,0 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79,2362 rsd

Tabela 67. Struktura ostvarenih investicija prema karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi, 2010. u hilj.

		Grad (€)*	Udeo u ukupnim investicijama u gradu (%)
Ukupne investicije		17.371	100
Karakter izgradnje	Novi kapaciteti	4.919	28,3
	Rekonstrukcija, dogradnja i proširenje	11.361	65,4
	Održavanje	1.091	6,3
Tehnička struktura	Građevinski radovi	5.734	33,0
	Oprema sa montažom - domaća	7.910	45,5
	Oprema sa montažom - uvozna	3.389	19,5
	Ostalo	339	2,0

* srednji kurs NBS 31.12.2010. - 1€ = 105.4982 rsd

Javne finansije

6.11 Prihod opštinskog budžeta

Tabela 68. Struktura prihoda gradskog budžeta, 2010.

	Grad (€)*	Struktura prihoda u gradu (%)	Struktura prihoda (u proseku) u Srbiji (%)
Ukupni prihodi	20.073.707,00	100	100
Ukupni prihodi po stanovniku	174	/	258
Tekući prihodi	18.274.549,00	91,04	91,50
Primanja od prodaje nefinansijske imovine	3.355,00	0,02	0,04
Primanja od zaduženja i prodaje finansijske imovine	1.795.803,00	8,94	8,46

* srednji kurs NBS 31.12.2010. - 1€ = 105.4982 rsd

6.12 Rashod opštinskog budžeta

Tabela 69. Struktura rashoda gradskog budžeta, 2010.

	Grad (€)*	Struktura rashoda u opštini (%)	Struktura rashoda (u proseku) u Srbiji (%)
Ukupni rashodi	20.635.897,00	100	100
Ukupni rashodi po stanovniku	178	/	264
Tekući rashodi	15.062.522,00	73,00	74,50
Izdaci za nabavku nefinansijske imovine	3.998.656,00	19,38	21,40
Izdaci za otplatu kredita i nabavku finansijske imovine	1.574.719,00	7,62	4,10
Ostvareni suficit ili deficit	-562.189,00	-2,72	-1,91

* srednji kurs NBS 31.12.2010. - 1€ = 105.4982 rsd

Ustanove

6.13 Javna komunalna preduzeća

Tabela 70. Spisak javno-komunalnih preduzeća.

Br.	Naziv preduzeća	Delatnost
1	JKP "Komunalac" Čačak	Upravljanje otpadom i pijacama.
2	JKP "Vodovod" Čačak	Vodovod i kanalizacija, upravljanje vodama.
3	JKP " Čačak"	Upravljanje sistemom grejanja.
4	JKP "Moravac" Mrčajevci	Upravljanje otpadom i pijacama na području Mrčajevaca
5	JKP "Parking servis"	Naplata parking usluga
6	JKP "Gradsko zelenilo" Čačak	Uredjenje zelenih površina i gradskih grobalja.
7	JKP "Rzav" Arilje	Medjuopštinski sistem vodosnabdevanja
8	JKP "Duboko"	Upravljanje regionalnom sanitarnom deponijom I upravljanje otpadom

6.14 Javna preduzeća

Tabela 71. Spisak javnih preduzeća.

Br.	Naziv preduzeća	Delatnost
1	JP "Gradac" Čačak	Urbanističko i prostorno planiranje i izgradnja, upravljanje gradskim gradjevinskim zemljištem i izgradnja puteva.

6.15 Finansijske institucije

Tabela 72. Spisak poslovnih banaka.

Br.	Naziv institucije	Broj filijala u opštini
1	Agrobanka	2
2	Aik Banka	2
3	Alpla Bank	1
4	Banca Intesa AD	1
5	Čačanska Banka	4
6	EFG Eurobank	2
7	Erste Banka	1
8	Hypo Alpe-Adria-Bank	1
9	KBC Banka	1
10	Komercijalna Banka	3
11	Marfin Banka	1
12	Meridian Banka	2
13	Metals Banka	1
14	Opportunity Bank	1
15	OTP Banka	1
16	Piraeus Bank	1
17	Poštanska štedionica AD	1
18	Privredna Banka Beograd	1
19	ProCredit Bank	2
20	Raiffeisen Banka	4
21	Societe Generale Banka	2
22	Srpska Banka	1
23	UniCredit Bank	1
24	Univerzal Banka	2
25	Vojvođanska Banka	2
26	VOLKSBANK	1

Tabela 73. Spisak osiguravajućih društava.

Br.	Naziv institucije	Broj filijala u opštini
1	Dunav osiguranje	1
2	DDOR	1
3	Delta Generali osiguranje	1
4	UNIQA osiguranje	1
5	Triglav (Kopaonik) osiguranje	1
6	Sava osiguranje	1
7	Merkur osiguranje	1

Investicije

6.16 Ostvarene investicije u privatnom sektoru

Tabela 74. Ostvarene investicije u poslednjih 5 godina, 2008.

Br.	Naziv kompanije	Zemlja porekla	Tip investicije*	Vrednost investicije (€)	Broj novih radnih mesta	Godina investicije
1	Fabrika hartije Božo Tomić	Bugarska	privatization	650.000	2007.	17
2	Autoprevoz Čačak	Izrael	privatization	1.322.000	17	Nepoznato
3	Putevi AD Čačak	Austrija	privatization	2.000.000	-	Nepoznato
4	CDE F DOO Beograd Poslovna jed. Čačak	Francuska	greenfield	5.000.000	-	Nepoznato
5	Pantomarket Stočar DOO Čačak	Crna Gora	privatization	> 500.000	54	8
6	Žitopromet AD Čačak	Crna Gora	privatization	> 500.000	-	10
7	Merkator centar Čačak	Slovenija	greenfield	22.000.000	-	151
8	CER Čačak	Srbija	brownfield	900.000,00	44	

* tip investicije: privatizacija, braunfield ili grinfeld

6.17 Planirane investicije u privatnom sektoru

Tabela 75. Planirane investicije u naredne 2 godine, 2009.

Br.	Naziv kompanije	Zemlja porekla	Tip investicije*	Vrednost investicije (€)	Broj novih radnih mesta	Godina investicije
1	OBI	Nemacka	Greenfield	Nepoznato	Nepoznato	2009-2010
2	Oracle	SAD	Greenfield	Nepoznato	10-20	2009-2010
3	Intergraph	SAD	Greenfield	Nepoznato	10-20	2009-2010
4	Scholz	Austrija	Greenfield	Nepoznato	50	2009-2010
5	New trading	Italija	Grayfield ili brownfield	Nepoznato	120-150	2009
	UKUPNO	/	/			/

* tip investicije: privatizacija, braunfield ili grinfeld

6.18 Struktura investicija

Tabela 76. Struktura ostvarenih investicija prema karakteru izgradnje i tehničkoj strukturi, 2010. u hilj.

		Grad (€)*	Udeo u ukupnim investicijama u gradu (%)
Ukupne investicije		17.371	100
Karakter izgradnje	Novi kapaciteti	4.919	28,3
	Rekonstrukcija, dogradnja i proširenje	11.361	65,4
	Održavanje	1.091	6,3
Tehnička struktura	Građevinski radovi	5.734	33,0
	Oprema sa montažom - domaća	7.910	45,5
	Oprema sa montažom - uvozna	3.389	19,5
	Ostalo	339	2,0

* srednji kurs NBS 31.12.2010. - 1€ = 105.4982 rsd

6.19 Industrijske zone i industrijski parkovi

Tabela 77. Spisak industrijskih zona i parkova.

Br.	Naziv lokacije	Površina (m ²)		Vlasništvo (%)		Raspoloživa komunalna infrastruktura	Prosečna cena (€/m ²)
		uku-pno	raspo-loživo	priva-tno	drža-vno		
1	Ekološki industrijski park TEHNOS	70.000	70.000		100	Lokacija kompletno infrastrukturno opremljena	50-60
2	Ljubić polje 1	330.000	330.000	100		Lokacija kompletno infrastrukturno opremljena	40-50
3	Ljubić polje 2	1.100.000	1.100.000	95	5	Lokacija kompletno infrastrukturno opremljena	40-50
4	FRA	112.600	112.600	10	90	Lokacija kompletno infrastrukturno opremljena	50-60

Tabela 78. Spisak kompanija smeštenih u industrijskim zonama/parkovima, 2008.

Br.	Naziv kompanije	Delatnost	Naziv IZ/IP	Broj radnika	Vrednost investicije (€)
1	Fabrika hartije Božo Tomić	Proizvodnja papira	Postojeća gradska industrijska zona	270	650.000
2	Autoprevoz Čačak	Prevoz putnika u gradskom, prigradskom i međunarodnom saobraćaju	Komercijalna gradska zona	461	1.322.000
3	Putevi AD Čačak	Građevina	Postojeća gradska industrijska zona	250	2.000.000
4	CDE F DOO Beograd Poslovna jed. Čačak	Trgovina na veliko i malo	Preljina	60	5.000.000
5	Pantomarket Stočar DOO Čačak	Proizvodnja i obrada mesa	Postojeća gradska industrijska zona	74	>500.000
6	Žitopromet AD Čačak	Proizvodnja i prodaja brašna	Postojeća gradska industrijska zona	100	>500.000
7	Merkator centar Čačak	Trgovina	Kružni put oko Čačka	151	22.000.000

8	VAPEKS	Hemiska industrija	Konjevići	50	Nepoznato
9	Master design I Master pak	Štamparija i prerada plastike	Postojeća gradska industrijska zona	50	Nepoznato

6.19.1 Lokacija industrijskih zona/parkova

Glavna Industrijska zona grada Čačka smeštena je u blizini gradskog centra. U njoj posluju sledeća preduzeća:

- Hemiska industrija 1. maj,
- Pantomarket Stočar,
- BIP Sladara,
- Grafopromet,
- NIS naftagas
- FRA
- Betonjerka
- Sponit
- Domingo
- Fabrika hartije
- JKP „Gradsko zelenilo“ Čačak
- JKP „Komunalac“ Čačak
- JKP „Parking Servis“ Čačak
- Ilijak
- Slovas

6.19.2 Topografske karakteristike lokacija

Glavna industrijska zona grada je od centra grada udaljena oko 1000m. Oko zone protiče reka Zapadna Morava. Kroz zonu prolazi industrijski kolosek.

6.19.3 Saobraćajni pristupi

Glavna industrijska zona grada direkto je saobraćajno povezana sa magistralnim putem Beograd – Užice. Takođe, kroz zonu prolazi industrijski kolosek.

6.19.4 Zoniranje

Glavna industrijska zona grada Čačka smeštena je u II i III zoni.

6.19.5 Sastav tla

Postojeća industrijska zona Čačka smeštena je na zemljištu u čijem sastavu preovlađuje smonica. Preostalih devet lokacija, koje su predviđene za zone male privrede, takođe, su smeštene na tlu u čijem sastavu je dominantna smonica.

6.19.6 Raspoloživa komunalna infrastruktura

Postojeća industrijska zona grada je u potpunosti opremljena komunalnom infrastrukturom.

6.19.7 Troškovi vezani za izgradnju kapaciteta i poslovanje u industrijskim zonama/parkovima

Troškovi vezani za izgradnju kapaciteta i poslovanje u industrijskim zonama/parkovima nisu definisani.

6.20 Ostale lokacije za investiranje

Tabela 79. Ostale raspoložive lokacije za investiciona ulaganja.

Br.	Naziv lokacije	Vlasništvo	Površina (m ²)	Namena površine	Ostale informacije
1	Sajmište	Grad Čačak	60.000	Komercijana zona, sajamska zona	Moguće investicije u komercijalne i izložbene sadržaje, moguća i kombinovana izgradnja (komercijalno-stambeni sadržaj)
2	Milikić Plac	Privatno vlasništvo	50.000	Komercijani sadržaji, izvan prostornog plana	Parcela je na prodaju.
3	Lokacija "Ljubićsko polje"	Privatno vlasništvo	4.867	Predmetno područje se nalazi u KO Ljubic na udaljenosti od oko 2 km od gradskog centra.	Pogodno za sve vrste delatnosti

6.21 Olakšice koje nudi lokalna zajednica

Grad Čačak je veoma povoljna investiciona lokacija. Nalazi se na raskrsnici putnih pravaca ka Sarajevu, Podgorici, Prištini i Skoplju. Pokriva tržište od 16 miliona potrošača. Ima razvijen turistički informacioni sistem, bogato kulturno – istorijsko nasleđe, izuzetno raznovrsne turističke potencijale, mogućnosti za tranzitni, zdravstveni, kulturološko – arheološki, lovni i sportsko – rekreativni turizam. U Čačku se nalaze i dva fakulteta Agronomski i Tehnički fakultet, kao i visoka Tehnička škola, koji su izvor visokokvalifikovane radne snage. Naučnoistraživačkim radom u oblasti poljoprivrede u Čačku se bavi Institut za voćarstvo i vinogradarstvo Čačak.

Postoje razne vrste olakšica koje grad Čačak nudi potencijalnim ulagačima:

- Olakšice iz budžeta namenjene podsticanju zapošljavanja
- Postojanje gradskog Info centra za jačanje i podršku malih i srednjih preduzeća
- Usvojeni planski i strateški dokumenti ekonomskog razvoja grada Čačka
- Postojanje Gradske uprave za lokalni ekonomski razvoj
- Postojanje Odseka za privedu u gradskoj upravi grada Čačka
- Postojanje Regionalne privredne komore PJ Čačak
- Posebne olakšice za utvrđivanje zakupnine i naknade za uređenje građevinskog zemljišta (25 % ukoliko investitor zapošljava najmanje 20 radnika, 50 % ukoliko zapošljava najmanje 50 radnika, i 100 % ukoliko zapošljava najmanje 100 radnika).

6.21.1 Bespovratna sredstva za uređenje/privodenje nemeni/razvoj lokacije

Ne postoje, trenutno, u lokalnoj samoupravi sredstva namenjena razvoju lokacija, ali su u planu.

6.21.2 Programi za obuku radne snage

Nacionalna služba za zapošljavanje radi programe prekvalifikacije za poznatog i nepoznatog investitora po potrebi. Primeri obuka koje je Grad Čačak organizovao u proteklom periodu:

- Orientacija za početnike u biznisu
- Izrada biznis plana za početnike
- Strategija uspešne prodaje
- Koučing
- Osnove finansija u vođenju biznisa
- Veština prezentacije i javnog nastupa
- Menadžerske veštine
- Osnivanje i vođenje malog preduzeća
- Poslovna komunikacija i retorika
- Biznis plan
- Engleski jezik

6.21.3 Inkubator centri za nove biznise

Trenutno u Čačku ne postoje inkubator centri, ali je u planu njihova izgradnja.

6.21.4 Finansijska pomoć

Od 2006. godine grad Čačak izdvaja finansijska sredstva za subvencije privatnim preduzećima. Program sprovodi Nacionalna služba za zapošljavanje Filijala Čačak.

Tabela 80. Subvencije privatnim preduzećima

Program	Godina				
	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
UKUPNO [din]	7.000.000	9.900.000	10.000.000	14.500.000	9.700.000
<i>Program zapošljavanja [din]</i>	6.000.000	4.200.000	4.500.000	7.800.000	5.000.000
<i>Program novog zapošljavanja [din]</i>	-	4.200.000	4.000.000	5.000.000	4.000.000
<i>Program novog zapošljavanja invalida [din]</i>	1.000.000	1.500.000	1.500.000	1.500.000	-
<i>Program novog zapošljavanja samohranih majki [din]</i>	-	-	-	200.000	-
<i>Program novog zapošljavanja I stručnog osposobljavanja [din]</i>	-	-	-	-	700.000
<i>Ukupan broj korisnika sredstava</i>	60	52	53	69	57
<i>Ukupan broj korisnika sredstava koji obavljaju delatnost nakon isteka ugovorene obaveze [%]</i>	82	86	<i>Ugovorena obaveza traje</i>	<i>Ugovorena obaveza traje</i>	<i>Ugovorena obaveza traje</i>

6.21.5 Poreske olakšice

Grad Čačak daje posebne olakšice za utvrđivanje zakupnine i naknade za uređenje građevinskog zemljišta, i to:

- (25 % ukoliko investitor zapošljava najmanje 20 radnika,
- 50 % ukoliko zapošljava najmanje 50 radnika, i
- 100 % ukoliko zapošljava najmanje 100 radnika).

6.22 Proces izdavanja dozvola

POSTUPAK ZA IZDAVANJE GRAĐEVINSKE DOZVOLE

Zakonom o planiranju i izgradnji („Sl.glasnik RS”, broj 72/2009), i to članom 134 st.2. povereno je jedinicama lokalne samouprave izdavanje građevinskih dozvola za izgradnju objekata koji nisu određeni u članu 133. Zakona, za koje odobrenje za izgradnju izdaje Ministarstvo nadležno za poslove građevinarstva.

OPIS POSTUPKA

- PODNOŠENJE ZAHTEVA ZA IZDAVANJE INFORMACIJE O LOKACIJI.

Informacija o lokaciji sadrži podatke o mogućnostima i ograničenjima gradnje na katastarskoj parceli, na osnovu planskog dokumenta. Uz zahtev se podnosi kopija plana parcele. Informacija o lokaciji izdaje se u roku od osam dana od dana podnošenja zahteva.

- PODNOŠENJE ZAHTEVA ZA IZDAVANJE LOKACIJSKE DOZVOLE.

Uz zahtev za izdavanje **lokacijske dozvole** podnosi se:

1. Kopija plana parcele;
2. Izvod iz katastra podzemnih instalacija;
3. Dokaz o pravu svojine, odnosno pravu zakupa na građevinskom zemljištu;

Lokacijska dozvola se izdaje rešenjem u roku od 15 dana od dana podnošenja urednog zahteva, za objekte za koje se izdaje građevinska dozvola, a sadrži sve uslove i podatke potrebne za izradu tehničke dokumentacije, odnosno glavnog projekta.

- PODNOŠENJE ZAHTEVA ZA IZDAVANJE GRAĐEVINSKE DOZVOLE

Uz zahtev za izdavanje **građevinske dozvole** podnosi se:

1. Lokacijska dozvola;
2. Glavni projekat u tri primerka sa izveštajem o izvršenoj tehničkoj kontroli;
3. Dokaz o pravu svojine, odnosno pravu zakupa na građevinskom zemljištu;
4. Dokaz o uređivanju odnosa u pogledu plaćanja naknade za uređivanje građevinskog zemljišta;
5. Dokaz o uplati administrativne takse.

Građevinska dozvola se izdaje rešenjem u roku od osam dana od dana podnošenja urednog zahteva. Sastavni deo rešenja je glavni projekat. Građevinska dozvola se izdaje za ceo objekat, odnosno za deo objekta, ako taj deo predstavlja tehničku i funkcionalnu celinu.

Građevinska dozvola prestaje da važi ako se ne otpočne sa građenjem objekta, odnosno izvođenjem radova, u roku od dve godine od dana pravnosnažnosti rešenja kojim je izdata građevinska dozvola.

- PRIJAVA RADOVA

Investitor je dužan da organu koji je izdao građevinsku dozvolu i nadležnom građevinskom inspektoru **prijavi početak građenja objekta**, osam dana pre početka izvođenja radova.

Prijava sadrži datum početka i rok završetka građenja, odnosno izvođenja radova.

- PRIPREMA ZA GRAĐENJE

Pre početka građenja investitor obezbeđuje: obeležavanje građevinske parcele, regulacionih, nivucionih i građevinskih linija, obeležavanje gradilišta odgovarajućom tablom, koja sadrži: podatke o objektu koji se gradi, investitoru, odgovornom projektantu, broj građevinske dozvole, izvođaču radova, početku građenja i roku završetka izgradnje.

- PODNOŠENJE IZJAVE O ZAVRŠETKU IZRADE TEMELJA

Izvođač radova podnosi organu koji je izdao građevinsku dozvolu, izjavu o završetku izrade temelja. U roku od tri dana od dana prijema izjave organ vrši kontrolu usaglašenosti izgrađenih temelja i o tome izdaje pismenu potvrdu.

- PODNOŠENJE ZAHTEVA ZA IZDAVANJE UPOTREBNE DOZVOLE

Podobnost objekta za upotrebu utvrđuje se tehničkim pregledom. Tehnički pregled obuhvata kontrolu usklađenosti izvedenih radova sa građevinskom dozvolom i tehničkom dokumentacijom, kao i sa tehničkim propisima i standardima koji se odnose na pojedine vrste radova, odnosno materijala, opreme i instalacija. Tehnički pregled objekta vrši komisija koju obrazuje pravno lice kome je povereno vršenje tih poslova i koje je upisano u odgovarajući registar. Organ nadležan za izdavanje upotrebnih dozvola izdaje rešenjem upotrebnu dozvolu, u roku od sedam dana od dana prijema nalaza komisije za tehnički pregled kojim je utvrđeno da je objekat podoban za upotrebu.

7 Radna snaga

7.1 Broj i struktura zaposlenih

Tabela 81. Broj i struktura zaposlenih, 2010.

	Grad	Struktura zaposlenih u opštini (%)	Struktura zaposlenih u okrugu (%)	Struktura zaposlenih u Srbiji (%)
Zaposleni - ukupno	26 000	100	100	100
Žene	12 272	47.2	46.4	44.8
Muškarci	13 728	52.8	53.6	55.2
Zaposleni u pravnim licima (privredna društva, preduzeća, ustanove, zadruge i druge organizacije)	20 000	76.9	78.7	75
Privatni preduzetnici (lica koja samostalno obavljaju delatnosti) i zaposleni kod njih	7 000	26.9	21.3	25
Broj zaposlenih na 1000 stanovnika	229	/	[219]	[246]
Broj zaposlenih u pravnim licima (privredna društva, preduzeća, ustanove, zadruge i druge organizacije) na 1000 stanovnika	172	/	[171]	[186]

7.2 Zaposlenost po delatnostima

Tabela 82. Struktura zaposlenih po sektorima delatnosti, 2010.

	Grad	Struktura zaposlenih u gradu (%)	Struktura zaposlenih u okrugu (%)	Struktura zaposlenih u Srbiji (%)
Zaposleni - ukupno	20.605	100	100	100
Žene	9.799	47.2	46.4	44.8
Muškarci	10.806	52.8	53.6	55.2
Poljoprivreda, šumarstvo i vodoprivreda	296	1.1	1.8	2.4
Ribarstvo	10	0	0	0.1
Vađenje ruda i kamena	43	0.1	0.9	1.3
Prerađivačka industrija	6,454	22.9	30.4	17.4
Proizv. i snabdev. el. energijom, gasom i vodom	563	2.1	2.2	2.5
Građevinarstvo	663	2	2.3	4
Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	3,666	13.5	10.4	10.5
Hoteli i restorani	275	0.9	0.9	1.2
Saobraćaj, skladištenje i veze	1,500	5.7	5.3	5.8
Finansijsko posredovanje	472	1.8	1.2	2
Poslovi sa nekretninama i iznajmljivanjem	828	2.6	2.9	4.7
Državna uprava i socijalno osiguranje	716	3	2.6	3.9
Obrazovanje	2,007	7.6	7.5	7.6
Zdravstveni i socijalni rad	2,326	8.8	8.3	9.1
Druge komunalne, društvene i	788	2.7	1.7	3.1

lične usluge				
Privatni preduzetnici i zaposleni kod njih	6,798	25	21.6	24.4

7.3 Prosečne zarade

Tabela 83. Prosečne zarade po zaposlenom, 2012.

	Grad (€)*	Okrug (€)	Srbija (€)
Prosečna bruto zarada (sa porezom i doprinosima)	411	398	504
Prosečna neto zarada (bez poreza i doprinosa)	299	288	364

* srednji kurs NBS 30.03.2012. - 1€ = 111.3643 rsd

Tabela 84. Uporedni pregled prosečnih zarada po zaposlenom po godinama.

	2002 (€)*	2003 (€)*	2004 (€)*	2005 (€)*	2006 (€)*	2007 (€)*	2008 (€)*	2009 (€)*
Prosečna bruto zarada u opštini	191	198	208	231	322	402	439	397
Prosečna bruto zarada u okrugu	165	172	185	219	309	380	417	384
Prosečna bruto zarada u Srbiji	215	243	261	299	402	490	516	460
Prosečna neto zarada u opštini	133	136	145	158	220	290	317	287
Prosečna neto zarada u okrugu	115	118	127	149	211	274	300	277
Prosečna neto zarada u Srbiji	150	169	179	204	274	351	370	331

* srednji kurs NBS 31.12.2002. - 1€ = 61,5152 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2003. - 1€ = 68,3129 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2004. - 1€ = 78,8850 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85,5 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 79,0 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79,2362 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2008. - 1€ = 88,60 rsd

* srednji kurs NBS 31.12.2009. - 1€ = 95,88 rsd

7.4 Zarade po delatnostima

Tabela 85. Prosečne zarade po zaposlenom bez poreza i doprinosa, po sektorima delatnosti, (I – XI) 2007.

	Opština (€)*	Okrug (€)	Srbija (RSD)
Prosečna neto zarada - ukupno	290	272	37 455
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstva	241	249	31 115
Ribarstvo i akvakultura	0	0	23 780
Rudarstvo	132	206	57 375
Prerađivačka industrija	190	216	32 339
Snadbevanje el. Energijom, gasom i parom	475	429	64 712
Građevinarstvo	396	352	32 380
Trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila	276	224	28 201
Usluge smeštaja i ishrane	207	191	20 792
Saobraćaj i skladištenje	307	284	40 678
Finansijske delatnosti i delatnosti osiguranja	660	660	70 895
Poslovanje nekretninama	339	331	43 416
Državna uprava i obavezno socijalno osiguranje	408	398	46 212
Obrazovanje	338	326	37 912
Zdravstvena i socijalna zaštita	394	397	37 992
Ostale uslužne delatnosti	190	190	25 751

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79,4739 rsd

7.5 Zapošljavanje

Tabela 86. Slobodna radna mesta, 2009.

		Opština	Udeo u okrugu (%)	Udeo u Srbiji (%)
Slobodna radna mesta - ukupno		118	49,37	1,8
Na neodređeno vreme	broj	39	45,35	0,7
	%	33,05	-	/
Na određeno vreme	broj	79	51,63	1,1
	%	66,95	-	/

Tabela 87. Struktura zapošljavanja, 2009.

		Opština	Udeo u okrugu (%)	Udeo u Srbiji (%)
Zapošljavanje - ukupno		1.247	63,36	1,8
Zapošljavanje - žene	broj	683	60,07	0,8
	%	54,77	/	/
Zapošljavanje - muškarci	broj	564	67,87	1,0
	%	45,23	/	/
Na neodređeno vreme	broj	248	39,30	0,7
	%	19,89	/	/
Na određeno vreme	broj	999	74,72	1,1
	%	80,11	/	/

7.6 Nezaposlenost

Tabela 88. Struktura nezaposlenih i tražilaca zaposlenja prema polu, decembar 2007.

		Opština	Udeo u okrugu (%)	Udeo u Srbiji (%)
Nezaposleni - ukupno		12.995	55,9	1,7
Nezaposleni - žene	broj	6.899	29,7	0,9
	%	53,1	/	/
Nezaposleni - muškarci	broj	6.096	26,2	0,8
	%	46,9	/	/
Tražioci zaposlenja - ukupno		14.141	57,5	1,7
Tražioci zaposlenja - žene	broj	7.731	31,4	0,9
	%	54,7	/	/
Tražioci zaposlenja - muškarci	broj	6.410	26,1	0,8
	%	45,3	/	/
Učešće nezaposlenih u broju tražilaca zaposlenja (%)	svega (%)	91,90	/	/
	žene (%)	89,24	/	/
	muškarci (%)		/	/

Tabela 89. Broj i polna struktura nezaposlenih, pregled po godinama.

	2000	2002	2003	2005	2006	2007
Nezaposleni - ukupno	30.163	27.213	28.360	26.760	21.630	21.112
Nezaposleni - žene	15.937	14.613	14.932	16.351	11.377	10.930
Nezaposleni - muškarci	14.226	12.600	13.428	10.409	10.253	10.182

7.7 Stopa nezaposlenosti

Tabela 90. Stopa nezaposlenosti, 2010.

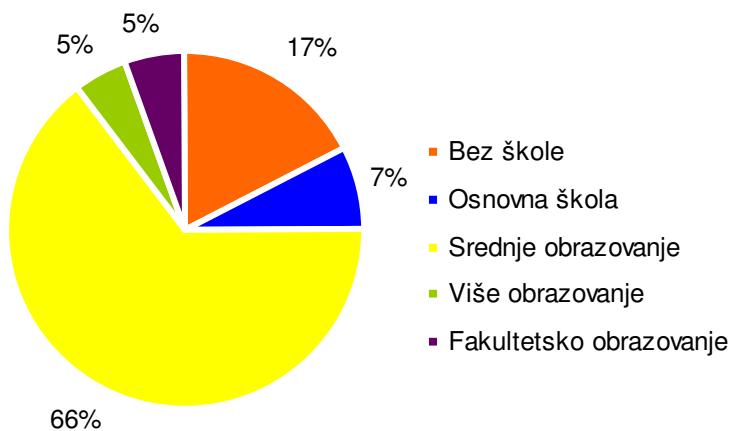
	Opština
Stopa nezaposlenosti - ukupno	23,4 %

7.8 Nezaposlenost prema stepenu obrazovanja

Tabela 91. Nezaposleni prema stepenu obrazovanja, Decembar 2009.

	Opština	Udeo u ukupnom broju nezaposlenih (%)
UKUPNO	10,562	100
Bez osnovne škole	1,843	17.45
Osnovno obrazovanje	785	7.43
Srednje obrazovanje	6,838	64.74
Više obrazovanje	524	4.96
Fakultetsko obrazovanje	572	5.42
Postdiplomske studije	0	0.00

Nezaposleni po stepenu obrazovanja

7.9 Nezaposlenost prema dužini čekanja

Tabela 92. Nezaposleni prema dužini čekanja, Decembar 2009.

	Opština	Udeo u ukupnom broju nezaposlenih (%)
UKUPNO	10,562	100
Prvo zaposlenje		0.00
Do 1 godine	4,477	42.39
1 - 2 godine	2,138	20.24
2 - 3 godine	747	7.07
3 - 5 godina	1,293	12.24
5 - 8 godina	892	8.45
8 - 10 godina	270	2.56
Preko 10 godina	745	7.05

7.10 Nezaposlenost prema starosnoj strukturi

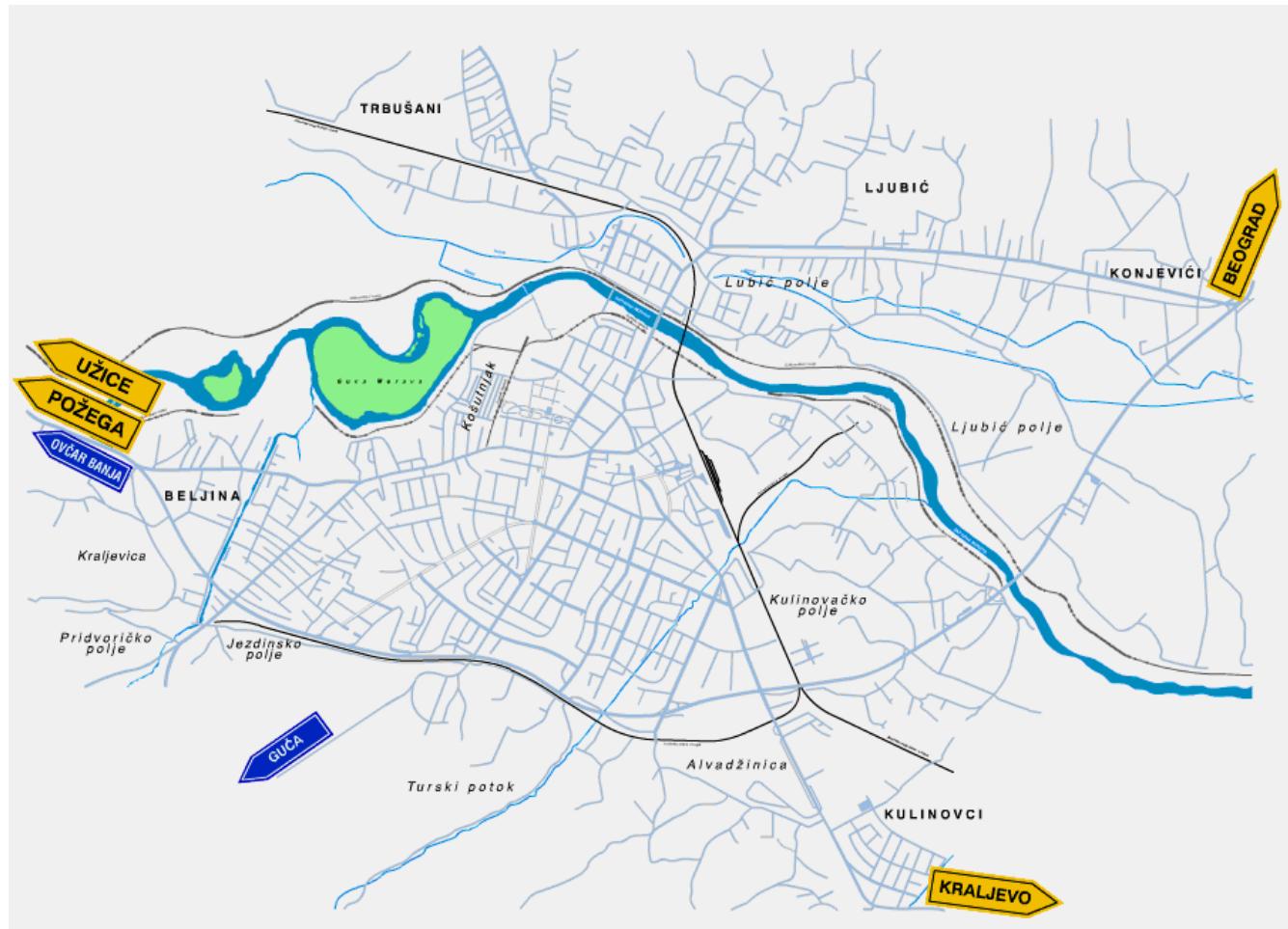
Tabela 93. Nezaposleni prema starosnoj strukturi, Decembar 2009.

Broj godina	Opština	Udeo u ukupnom broju nezaposlenih (%)
UKUPNO	10,562	100
Do 18 godina	299	2.83
19 - 25	1,004	9.51
25 - 30	1,223	11.58
30 - 40	2,495	23.62
40 - 50	2,651	25.10
Preko 50	4,303	40.74

8 Javni resursi

8.1 Saobraćajna infrastruktura

8.1.1 Putna infrastruktura

Tabela 94. Dužina puteva, 2010.

	Grad (km)	Udeo u dužini puteva u okrugu (%)	Okrug (km)
Dužina puteva - ukupno	499	29,88	1.670
Savremeni kolovoz	397	30,44	1.304
Magistralni	ukupno	64	46,71
	savremeni kolovoz	64	46,71
Regionalni	ukupno	87	16,05
	savremeni kolovoz	87	16,05
Lokalni	ukupno	348	35,12
	savremeni kolovoz	246	36,83

8.1.2 Železnički saobraćaj i infrastruktura

Tabela 95. Promet robe i putnika u železničkom saobraćaju, 2005.

	Opština	Udeo opštine u ukupnom prometu u okrugu (%)	Okrug
Broj železničkih stanica	1	100	1
Broj prevezenih putnika	32863 (prodane putne isprave)	100	32863 (prodane putne isprave)
Broj prevezenih pošiljki	553	100	553

8.1.3 Vazdušni saobraćaj

Aerodrom u Preljini se, s obzirom na blizinu privrednih centara i državnih puteva I reda (M5, M22, M23, planirani auto – putevi E 763 i E 761), uz odgovarajuće metero-faktore, nalazi na strateški izuzetno povoljnoj lokaciji. Registrovan je kao sportsko-rekreativni aerodrom, sa školom letenja i centrom za proizvodnju i reparaciju lakoih vazduhoplova. Uvršten je u aktuelni Prostorni plan Republike Srbije. Zaštitna zona aerodroma je relativno dobro očuvana.

8.2 Komunalna infrastruktura

8.2.1 Vodovod i kanalizacija

Vodosnabdevanje

Grad Čačak se do 1993. god. do puštanja u rad sistema "Rzav", snabdevao vodom iz 2 izvorišta i 86 lokalnih seoskih vodovoda.

U gradu Čačku postoji 30 rezervoara u sistemu "Rzav", od kojih su najznačajniji Ljubić (zapremine 8.000 l) i Beljina (5.000 l); kao i više lokalnih seoskih rezervoara. Evidentirano je i 18.000 vodomera (industrija 1.900; kolektivno stanovanje 500; i individualno stanovanje 15.600).

Akcije priključivanja stanovništva na Rzavski vodovod u selima u kojima je izgrađena mreža su vrlo uspešne. Zanemarljiv je broj onih koji se nisu priključili ako su imali tehničkih mogućnosti.

Fekalna kanalizacija

Kanalizaciona mreža gradskog naselja Čačka je izvedena po separacionom sistemu. Fekalna kanalizacija se sastoji od 5 primarnih i 4 sekundarna kolektora i ispušta se u Zapadnu Moravu nizvodno od grada bez ikakvog prethodnog prečišćavanja. Postoje 4 crpne stanice sa potpunim i pravovremenim prepumpavanjem. Trenutno je 80% stanovništva priključeno na gradsku kanalizacionu mrežu. Ukupna dužina izgrađene fekalne kanalizacije je oko 350 km.

Atmosferska kanalizacija

Atmosferska kanalizacija je rađena poslednjih 40 god. sa aspekta racionalnog funkcionsanja objekata, kao i odbrane i zaštite od elementarnih nepogoda. Odvođenje atmosferskih voda gradske i prigradskih zona je rešeno sa 14 glavnih odvodnika, od kojih se 11 izliva u Zapadnu Moravu, po 1 u Ateničku reku i Lupnjaču i 1 se razliva po prirodnom terenu. Gradski sistem atmosferske kanalizacije pokriva oko 60 % urbanizovane teritorije gradskog naselja Čačka.

Seoska i prigradska naselja nemaju kanalizacione sisteme, pa je pri većim padavinama na asfaltiranim putevima znatna količina atmosferskih voda, kao što je primetno i izlivanje bujičnih tokova.

Zbog strmog terena na padinama Jelice, primetna je površinska erozija tla u vidu zasipanja zemljanim materijalom obilaznice oko Čačka. Duž obilaznice ne postoji obodni kanal koji bi vode sa brda usmerio ka Lupnjači i Lozničkoj reci.

Izliv atmosferskih kolektora u Zapadnu Moravu su postavljeni relativno nisko, pa se isticanje vrši pod uticajem promene nivoa vode u reci.

Uređenje vodotokova i smanjenje nivoa podzemnih voda

Kroz Čačak protiče reka Zapadna Morava koja ima izgrađene odbrambene nasipe na području koje je obuhvaćeno Generalnim planom naselja Čačak 2015. god. tako da je gradsko područje zaštićeno od polavnih voda određenog ranga (stogodišnja voda).

Od ostalih vodotokova – reka koje prolaze kroz gradsko područje i ulivaju se u reku Zapadnu Moravu, a to su reka Lupnjača, Loznička reka i Atenička reka imaju regulisana korita.

Gradsko područje Čačka može se smatrati zaštićenim od velikih voda reke Zapadne Morave i njениh većih pritoka. Van zone izgrađenih odbrambenih nasipa, a to je van granica Generalnog plana postoji opasnost od plavljenja reke Zapadne Morave i svih bočnih pritoka jer vodotoci nisu regulisani.

U inundacionom području reke Zapadne Morave nema izgrađenih stambenih objekata. Na pojedinim delovima grada (na potesu od 1 – 2 km levo i desno od korita reke Zapadne Morave) postoje zone sa visokim nivom podzemnih voda i na tim lokacijama treba izbegavati izgradnju podrumskih prostorija ili ih posebno zaštiti.

8.2.2 Sistem daljinskog grejanja

Gasifikacija i broj stanova priključen na gasovodnu mrežu

Na teritoriji grada Čačka za zagrevanje objekata kako kolektivnog tako i individualnog stanovanja zastupljen je sistem gasifikacije.

Magistralni gasovodni sistem grada Čačka je deo sistema zapadnog dela gasifikacije Srbije do 50 bara i formiran je vezom Batočina – Cvetojevac – Bresnica – Požega sa odvajanjem gasovoda Preljina – Gornji Milanovac.

Glavna merno – regulaciona stanica (MRS) Čačak kapaciteta 20.000 m³/h gasa nalazi se na trasi magistralnog gasovoda u Preljinu.

Razvoj procesa gasifikacije planiran je tako da se do 2020. god. obezbedi gasifikacija i većeg broja seoskih naselja. Sa procesom gasifikacije grada početo je 1997. god. a krajem 2000 – te sa izgradnjom distributivne gasovodne mreže. Na teritoriji grada Čačka izgrađeno je 18 km gradske gasovodne mreže i 195 km distributivne gasovodne mreže.

Na gradskom području izgrađene su sledeće lokacije: Centar I, Centar II, Konjevići, Lugovi, Sedmi oktobar, Ključ, Alavadžinica, Ljubić kej, a u postupku je pribavljanje tehničke dokumentacije za lokacije Jezdina i Topalovo brdo. Van gradskog područja izvršena je gasifikacija naseljenih mesta Preljina i dela Trbušana.

Na teritoriji grada Čačka ima ukupno 5.667 kućnih gasnih priključaka od čega 2.500 individualnih domaćinstava koristi gas za zagrevanje.

Toplifikacija i broj stanova priključen na toplovodnu mrežu

Toplifikacioni sistem na gradskom području Čačka čine toplane i blokovske kotlarnice (koje daju ukupan konzum za grejanje grada od 72,77 Mw) i izgrađena toplovodna mreža do korisnika.

Dugoročnim planom toplifikacije koji je usvojen na Skupštini opštine Čačak predviđena je izgradnja novih toplotnih izvora pri čemu će biti povećan ukupan konzum sa sadašnjih 72,77 Mw na 115 Mw. Postojeće planirane kotlarnice koristiće kao pogonsko gorivo prirodni gas 70 % i mazut 30 %.

U zonama toplifikacije grada moguće je priključenje novih objekata na ovaj sistem jer se u periodu od 2 – 3 god. očekuje realizacija navedenog dugoročnog plana tako da će kolичina toplote za zagrevanje zgrada biti zadovoljavajuća.

Broj stanova priključen na toplovodni sistem grejanja je 6.800 i svi objekti su u gradskom području Čačka.

8.2.3 Elektro infrastruktura

Snabdevanje grada Čačka potrebnom količinom električne energije vrši se iz elektroenergetskog sistema Srbije. Na teritoriji grada Čačka postoje izgrađene dve hidroelektrane (HE "Ovčar Banja" i HE "Međuvršje") i veći broj trafostanica različitih naponskih odnosa. Napajanje potrošača vrši se preko mreže niskog napona koja je na teritoriji grada Čačka izgrađena kao nadzemna na stubovima i podzemna (kabloska).

Zadnjih pet godina "Elektrodistribucija Čačak" vrši značajnu izgradnju nove i rekonstrukciju postojeće mreže niskog napona (prevashodno na seoskom području dok je gradska mreža jednim delom kabloska i oko

65 % stabilna na armirano betonskim stubovima), tako da se za ostatak mreže na drvenim stubovima predviđa prelazak na mrežu sa armirano betonskim stubovima u narednih pet godina.

8.2.4 Telekomunikacioni sistem

Telefonsku mrežu "Telekom Srbija" na teritoriji grada Čačka čini sistem od 32 centrale sa visokim stepenom digitalizacije (oko 85 %). Stanje telefonske mreže sa prosekom od preko 42 priključka na 100 stanovnika čini nadprosečan nivo u Srbiji.

Područje grada Čačka pokriveno je velikim brojem baznih stanica "Telekom Srbija 064", "Telenora 063" i "VIP – a". Infrastrukture mobilnih telefonija na teritoriji grada Čačka, prema stepenu pokrivenosti teritorije i stanovništva trenutno u visokoj meri zadovoljavaju popotrebe u gradu Čačku.

Na teritoriji grada Čačka ukupno je instalisano 64.638 priključaka od čega na gradskom području 48.527, a na ostalom delu grada 16.061 priključak.

Od ukupno instalisanih priključaka na gradskom području koristi se 37.836 i na ostalom delu grada 14.243 priključka.

Na gradskom području u deficitu sa priključcima je MZ Beljina, MZ Loznica, MZ Jezdina, Industrijska zona, Matijine livade i Prijevorski put. U suficitu je područje MZ Konjevići, MZ Atenica, područje Alavadžinice, Starog autoprevoza i Avenija lipa.

Opšte stanje telefonske mreže je zadovoljavajuće sa tendencijom izgradnje novih kapaciteta kao i održavanja postojećih.

U Čačku postoji TV i radio mreža, i to četiri televizijske kuće (jedna regionalna, dve lokalne i jedna kablovska) sa antenskim sistemima, i pet radio stanica sa antenskim sistemima

Internet mreža na teritoriji grada Čačka, sa provajderskim stanicama prikazanim kartom "Telekomunikacije" i šematskom kartom "RBS, Internet, TV i radio", poseduje prosečnu razvijenost, sa tek započetim pristupom Internetu bežičnim putem. Pristup Internetu ostvaruje se korišćenjem ADSL – a, bežičnog i kablovskog interneta.

Tabela 96. PTT saobraćaj, 2010.

	Grad	Udeo u okrugu (%)
Broj pošta	15	35,71
Broj telefonskih pretplatnika	52.126	56,60
PTT promet (otpremljeno)	2.587	75,98
pismenosne pošiljke (1000) paket (1000)	4	57,14

8.3 Energetika

Tabela 97. Iskorišćenje energije, 2007.

	Opština
Električna energija (MWh)	
- domaćinstva	44 EUR
- pravna lica	110 EUR
Stopa iskorišćenosti	-
Cena	44 – 110 EUR
Gas (1.000 m³)	
Stopa iskorišćenosti	-
Cena	0,35 EUR
Voda (1.000 m³)	- proizvedeno 11.972.000,00 - naplaćeno 6.932.000,00
Stopa iskorišćenosti	58 % (realni gubici 38 %)
Cena (bez PDV-a)	- domaćinstva Tip 1 160 EUR - privreda Tip 2 350 EUR
Daljinsko grejanje (GWh)	
- domaćinstva	Plaća se paušalno (po m ²)

- pravna lica	Plaća se paušalno (po m ²)
Stopa iskorišćenosti	79%
Cena	Plaća se paušalno (po m ²)

8.4 Zdravstvena i socijalna zaštita

Tabela 98. Bolnički kapaciteti, 2009 .

	Broj kreveta	Udeo u ukupnom broju kreveta (%)	Broj kreveta na 100 stanovnika
Služba za plućne bolesti i tuberkulozu (sa antituberkuloznim dispanzerom)	40	7,6	0,03
Služba za interne bolesti (sa koronarnom jedinicom)	85	16,1	0,07
Služba za zdravstvenu zaštitu dece	30	5,7	0,03
Služba za infektivne bolesti	13	2,5	0,01
Služba za neurologiju	30	5,7	0,03
Psihijatrijska služba	40	7,6	0,03
Dermatovenerološka služba (sa kožno-veneričnim dispanzerom)	10	1,9	0,009
Služba opšte hirurgije (sa operacionim blokom i dečjom hirurgijom)	80	15,2	0,07
Urološka služba	30	5,7	0,03
Služba ortopedije sa traumatologijom (sa plastičnom hirurgijom)	35	6,6	0,03
Služba za zdravstvenu zaštitu žena (sa neonatologijom i porodilištem)	60	11,4	0,05
Oftalmološka služba	15	2,8	0,01
Otorinolaringološka služba (sa maksilofacialnom hirurgijom)	15	2,8	0,01
Služba anestezije sa reanimacijom	16	3,0	0,01
Produceno lečenje, nega i rehabilitacija	28	5,3	0,02
UKUPNO	527	100	0,44

Tabela 99. Ulaganja u zdravstvo i socijalni rad, 2008.

	Opština (€)*
Rashodi (ulaganja) u zdravstvo i socijalni rad	29.950

* srednji kurs NBS 31.12.2005. - 1€ = 85.5 rsd

Tabela 100. Lekari, stomatolozi i diplomirani farmaceuti u zdravstvenim službama, 2010.

	Grad	Udeo u ukupnom broju lekara (%)
Lekari – ukupno	302	100
Lekari opšte medicine	31	10.26
Lekari na specijalizaciji	27	8.94
Lekari specijalisti	244	80.80
Stomatolozi	42	/
Farmaceuti	49	/
Broj stanovnika na jednog lekara u opštini	382	/
Broj stanovnika na jednog lekara u okrugu	434	/
Broj stanovnika na jednog lekara u Srbiji	346	/

Tabela 101. Korisnici socijalne zaštite – maloletna lica, 2010.

	Grad	Udeo u ukupnom broju korisnika (%)
Ukupno	1.648	100
Bez roditeljskog staranja	43	2.61
Socio-materijalno ugrožena	224	13.60
Sa poremećenim porodičnim odnosima	420	25.48
Ometena u razvoju	102	6.19
Sa poremećajem u ponašanju	267	16.20
Ostala deca i omladina	592	35.92

Tabela 102. Korisnici socijalne zaštite – punoletna lica, 2005.

	Grad	Udeo u ukupnom broju korisnika (%)
Ukupno	3.762	100
Lica sa poremećajima u ponašanju	61	1.62
Psihički i fizički ometena lica	686	18.23
Materijalno neobezbeđena lica	1.335	35.50
Poremećeni porodični odnosi	738	19.62
Ostarela lica	1.970	52.37
Ostali punoletni korisnici socijalne zaštite	942	25.03

*u ukupnom broju korisnika nije obuhvaćena kategorija "ostarela lica"

8.5 Obrazovni kapaciteti

Grad Čačak ima: 16 predškolskih ustanova, 26 osnovnih škola, 6 srednjih škola, 1 visoku školu i dva fakulteta (Tehnički fakultet i Agronomski fakultet) koji su u okviru Kragujevačkog univerziteta.

Takođe, potrebno je napomenuti da u Čačku postoji i **Institut za voćarstvo i vinogradarstvo** koji se bavi naučno – istraživačkim radom.

Tabela 103. Kapaciteti obrazovnih institucija, 2010/2011. školska godina

	Broj ustanova	Broj obrazovnih profila	Broj učenika/studenata
Predškolske ustanove	33	/	3.370
Osnovne škole	43	/	9.121
Srednje škole	7		5.672
Više škole	2		1.690
Fakulteti	2		1.416

Tabela 104. Ulaganja u obrazovanje, 2008.

	Opština (€)*	Okrug (€)	Srbija (€)
Rashodi (ulaganja) u obrazovanje - ukupno	18.681,802	32.052,219	1.336.074,130
Rashodi (ulaganja) u osnovno obrazovanje	9.169,407	18.112,895	649.408,806
Rashodi (ulaganja) u osnovno obrazovanje po učeniku	1.046	1.046	1.057

* srednji kurs NBS 31.12.2007. - 1€ = 79.24 rsd

Tabela 105. Broj i struktura obrazovnih ustanova, 2010.

		Grad	Udeo u ukupnom broju ustanova u okrugu (%)
Osnovne škole	ukupno	43	32.33
	odeljenja	459	48.11
Srednje škole	ukupno	7	50.00
	odeljenja	201	62.42
Specijalne škole	ukupno	3	50.00
	učenici	57	77.03
Škole za odrasle	ukupno	0	0
	odeljenja	0	0
Više škole		2	100.00
Fakulteti		2	100.00
Ustanove za decu predškolskog uzrasta		33	47.83
Studentski domovi		1	100.00
Domovi učenika		1	50.00
UKUPNO – sve ustanove		92	40.71

Tabela 106. Ukupan broj učenika, studenata i korisnika obrazovnih ustanova, 2010.

		Grad	Udeo u ukupnom broju učenika/studenata/korisnika u okrugu (%)
Osnovne škole - učenici	ukupno	9.121	56.25
	završili školu	1.216	54.04
Srednje škole - učenici	ukupno	5.672	64.78
	završili školu	1.383	63.06
Specijalne škole - učenici	ukupno	57	77.03
	završili školu	18	94.74
Škole za odrasle - ukupno	ukupno	0	0
	završili školu	0	0
Više škole - studenti	ukupno	1.690	100.00
	na budžetu	460	100.00
	završili školu	295	100.00
Fakulteti - studenti	ukupno	1.416	100.00
	na budžetu	781	100.00
	završili školu	356	100.00
UKUPNO – svi učenici		17.956	62.75
Predškolske ustanove	deca korisnici	3.370	62.19
Studentski domovi	korisnici smeštaja	275	100.00
Domovi učenika	korisnici smeštaja	122	66.30

Tabela 107. Prosečan broj učenika, studenata i korisnika smeštaja u obrazovnim ustanovama, 2005.

	Opština	Okrug	Srbija
Broj učenika po osnovnoj školi	226.7	130.3	174.5
Broj učenika po odeljenju osnovne škole	22.8	20.1	20.6
Broj učenika po srednjoj školi	787.0	633.7	593.6
Broj učenika po odeljenju srednje škole	28.7	28.2	26.1
Broj učenika po specijalnoj školi	21.0	14.0	31.7
Broj učenika po odeljenju specijalne škole	5.7	5.6	6.4
Broj učenika po školi za odrasle	/	/	144.5
Broj učenika po odeljenju škole za odrasle	/	/	14.5
Broj studenata po višoj školi	826.5	826.5	921.4
Broj diplomiranih studenata po višoj školi	116.0	116.0	122.2
Broj studenata po fakultetu	755.0	755.0	1,382.6
Broj diplomiranih studenata po fakultetu	156.5	156.5	165.5
Broj dece korisnika po predškolskoj ustanovi	91.8	89.4	82.5
Broj korisnika smeštaja po studentskom domu	207.0	207.0	457.9
Broj korisnika smeštaja po domu za učenike	134.0	98.0	144.7

Tabela 108. Ukupan broj učenika u osnovnim i srednjim školama, školska 2009/2010.

	Grad	Udeo u ukupnom broju učenika osnovnih škola u okrugu (%)
Učenici osnovnih škola ukupno	9.121	56.25
Učenici srednjih škola ukupno	5.672	64.79
Ukupno	14.793	59.25

9

9 Resursi životne sredine

9.1 Kvalitet vazduha

U periodu od I do XII 2007. godine na području grada Čačka, od strane centra za higijenu i humanu ekologiju, Zavoda za javno zdravlje u Čačku vršena su kontinuirana merenja koncentracija zagađujućih supstancija sumpordioksida, čađi, ukupnih taložnih materija i azotdioksida u vazduhu. Pokazatelju osnovnog zagađenja vazduha praćeni su na pet mernih mesta u gradu.

Na osnovu dobijenih podataka o kontroli kvaliteta vazduha na području grada Čačka tokom 2007. godine, može se konstatovati da srednje godišnje vrednosti svih ispitivanih parametara zagađenja vazduha kontrolisanih na pet lokacija u gradu nisu prelazile granične vrednosti imisije.

Srednje mesečne koncentracije sumpordioksida nisu prekoračivale granične vrednosti (GVI od $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$).

Srednje mesečne koncentracije čađi prelazile su granične vrednosti (GVI od $50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) samo u januaru i to u centru grada i u zoni gradskog parka. Prisustvo ovog parametra bilo je značajnije u zimskim mesecima, tj. u grejnim sezonomama na svim kontrolisanim punktovima, mada izmerene koncentracije nisu prelazile GVI.

Izmerene srednjomesečne vrednosti azotdioksida su tokom 2007. godine bile niže od graničnih vrednosti (GVI od $85 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Na koncentraciju ovog zagađivača nisu imali uticaja meterološki činioci, kao ni ložišta, već

isključivo brzina prometnih saobraćajnica pa su najveće koncentracije zabeležene u centru grada i u zoni saobraćaja.

Zagađenost vazduha ukupnim taložnim materijalima posmatrano kroz srednje mesečne vrednosti bilo je umereno, jer su iste bile niže od GVI od $450 \text{ mg}/\text{m}^3/\text{dan}$.

Srednje godišnje vrednosti teških metala u taložnim materijalima nisu prelazile GVI ni na jednom ispitivanom punktu.

9.2 Kvalitet zemljišta

Pedološki sastav na teritoriji grada je raznovrstan. Najviše su zastupljena: aluvijalna zemljišta, smonice, gajnjače i parapodzoli. Aluvijalna zemljišta su nastala nanosima reka, a zastupljena su u čačanskoj kotlini pored reke Zapadne Morave. Bogata su humusom (ilovasti aluvijum) na prostoru koji predstavlja najplodniji deo ove kotline. Smonice se javljaju na brežuljkastim terenima oboda čačanske kotline ispod 400 m. Ova plodna zemljišta, nastala su raspadanjem jezerskih sedimenata, a pogodna su za uzgajanje većine ratarskih kultura, povrća, voća i vinove loze. Gajnjača je zastupljena iznad pojasa smonice i manje je plodnosti od prva dva tipa zemljišta. Nastala su procesom ogajnjačavanja već postojećih tipova zemljišta (smonice i drugih) i na njoj dobro uspevaju koštičavo voće i vinova loza. Parapodzolasto zemljište zauzima manje površine na zaravnjenim i blago

talasastim oblicima reljefa. Pretežno se koriste kao njivska zemljišta i livade. U višim predelima na njoj je zastupljena šumska vegetacija.

Zemljište čačanske kotline u pogledu tipske pripadnosti predstavljaju pravi mozaik. Na ovom relativno malom prostoru izdvajamo 18 tipova i podtipova zemljišta, ne računajući niže sistematske jedinice. Ova zemljišta se međusobno bitno razlikuju u pogledu proizvodnih sposobnosti, što je uslovljeno delovanjem više pedogenetskih i antropogenih činilaca.

Zemljišta prve zone imaju najveće proizvodne sposobnosti. Ovde se radi, uglavnom, o dubokim i bogatim zemljištima, koja su pogodna za raznovrsnu i rentabilnu biljnju proizvodnju. Od važnijih tipova zemljišta koja se sreću u ovoj zoni, najzastupljenije su smonice, zatim aluvijalna zemljišta i pseudoglej, a samo na malim površinama (ispod planine Jelica u selu Ježevica) i gajnjača.

Zemljišta druge zone imaju zadovoljavajuća proizvodna svojstva, ali dosta slabija u odnosu na prvu, najčešće zbog dve grupe osnovnih razloga:

- Delovanja procesa erozije,
- Manjih mogućnosti za navodnjavanje

Ovde se radi, uglavnom, o različitim podtipovima smonice. Na relativno malim površinama zastupljene su gajnjače i pseudoglej.

U trećoj zoni područja, odnosno oboda čačanske kotline, zastupljena su uglavnom nedovoljno razvijena i plitka zemljišta, različite tipske pripadnosti. Zemljišta ove zone su u velikoj meri izložena raznovrsnim procesima erozije, kao i drugim oblicima degradacije.

Ugroženost poljoprivrednog zemljišta

Područje grada Čačka raspolaže značajnim zemljišnim i poljoprivrednim površinama. Ukupne površine iznose 63.632 ha, u čemu poljoprivredno zemljište učestvuje sa 43.563 ha (68,5 %), šume 15.002 ha (23,5 %) i neplodno zemljište 5.067 ha (8,0%).

Po broju angažovanih u različitim poljoprivrednim delatnostima, poljoprivreda je na području grada Čačka primarna privredna grana. Teško je utvrditi tačan broj stanovništva čija je osnovna delatnost poljoprivreda, jer je za mnoge poljoprivreda samo dodatna delatnost. Pretpostavlja se da na teritoriji grada Čačka oko 40 % stanovništva svoju materijalnu egzistenciju zasniva na proizvodnji i prodaji poljoprivrednih proizvoda.

Kao posledica nestručnog rukovanja neprestano se odvijaju sledeći štetni procesi:

- Neadekvatna upotreba agrohemikalija (pesticida),
- Nekontrolisana upotreba mineralnih hraniva, bez prethodne analize kvaliteta zemljišta, što nanosi višestruku štetu poremećajem hemijskog sastava zemljišta, a samim tim i poremećajem zemljišne flore i faune,
- Nekontrolisana višegodišnja mehanička obrada značajnih površina skeletnih zemljišta brdsko planinskog područja Kablara, Ovčara i Jelice, već je izazvala trajan poremećaj kiselosti tla i eroziju ispitivanjem nemogućnošću obnove humusnog dela,
- Upotreba poljoprivredne mehanizacije bez plašilica uzrok je smrti velikog broja sitnih sisara, ptica i gmizavaca,
- Nekontrolisana stočarska proizvodnja na mini farmama u gusto naseljenim delovima opštine.

Ove probleme poljoprivredni proizvođači ne mogu samostalno da reše zbog nedostatka znanja, finansijskih sredstava, dugotrajnih ulaganja sa neizvesnim i nestabilnim tržištem itd.

Ugroženost zemljišta degradacijom usled izvođenja građevinskih radova na teritoriji grada Čačka

Grad Čačak je gusto naseljeno područje Republike. Gusta naseljenost predstavlja visok antropogeni pritisak na životnu sredinu, sa posebno izraženim pritiskom na zemljište. Jednom zauzeto zemljište nekim objektom je trajno izgubljeno za životnu sredinu. Najkvalitetnije zemljište se upravo nalazi na periferiji grada i u prigradskim naseljima, gde je intenzitet građevinskih radova najveći.

Jedan od negativnih efekata razvoja grada su rasprostranjene nelegalne građevinske aktivnosti širom gradske teritorije, posebno izražene na gradskim periferijama, prigradskim naseljima duž obale Zapadne Morave i Kamenice, na obali jezera Međuvršje, atraktivnim planinskim pozicijama. Zvanični gradski podaci govore o preko 14.000 bespravno izgrađenih objekata.

Osnovni vidovi uništavanja zemljišta na teritoriji grada Čačka su:

- Bespravna gradnja stambenih objekata,
- Manipulacija sa statusom "privremenih objekata",
- Divlja vikend naselja,
- Nelegalna izgradnja privrednih objekata,
- Nelegalna promena namene zemljišta.

Ne postoje tačni i pouzdani podaci o degradiranim površinama, ali je pojava vidljiva na svakom koraku. Na ovaj način se bespovratno gubi jedna od osnovnih prirodnih vrednosti, a štete po životnu sredinu se ne mogu kvantitativno izraziti.

9.3 Kvalitet voda

Sve je veći broj seoskih naselja koja su obezbedila snabdevanje vodom iz sistema gradskih vodotokova.

Kontrola higijene ispravnosti vode redovno je praćena u sistemima svih gradskih vodovoda od strane Zavoda za javno zdravlje iz Čačka. Na osnovu bakterioloških analiza 956 preuzetih uzoraka na seoskom području, koje se snabdeva vodom sa Gradskog vodovoda, 99,06 % bilo je bakteriološki ispravno. Hemijske analize uzoraka pokazale su da je ispravno 99,89 % piće vode. Seoska naselja koja se snabdevaju vodom za piće iz Centralnog vodovoda "Rzav" imaju potpuno bakteriološki ispravnu vodu za piće.

Veliki procenat stanovništva seoskih naselja snabdeva se vodom za piće iz seoskih vodovoda. U kartoteci odeljenja za higijenu i humanu ekologiju Zavoda za javno zdravlje u Čačku, postoje podaci za 250 seoskih vodovoda, mada je broj vodovoda znatno veći.

Redovna kontrola higijenske ispravnosti vode vrši se samo na 12 seoskih vodova, a redovno hlorisanje vode vrši se u 4 seoska vodovoda u gradu Čačku.

Procenat mikrobiološke neispravnosti vode je prilično visok (35,58 %), i pre svega je posledica neodržavanja seoskih vodovoda i neobezbeđenog hlorisanja vode u istim.

Na teritoriji Moravičkog okruga lokalno vodosnabdevanje stanovništva bilo je sa sledećih objekata:

- Iz vodnih objekata za individualna domaćinstva (1.150 vodnih objekata je upisano u kartoteku)
- Javnih česmi
- Školskih vodnih objekata
- Vodovoda javnih ustanova
- Lokalnih vodovoda ugostiteljskih objekata.

Snabdevanje vodom stanovništva sa lokalnih vodnih objekata je veoma nesigurno i predstavlja permanentno prisutan rizik od pojave i širenja zaraznih bolesti. Na broju od 121 uzetih uzoraka 28,92 % bilo je bakteriološki neispravno, a na uzorku od 117 hemijski je bilo neispravno 1,70 % piјaće vode. Uzorci vode za laboratorijska ispitivanja uzeti su u 2007. godini iz 10 objekata lokalnog vodosnabdevanja u gradu Čačku.

Preduzimanjem odgovarajućih sanitarno-hemijskih mera, redovnim mehaničkim čišćenjem i dezinfekcijom vodnih objekata, stanje istih bi se bitno popravilo, čime bi se dobila i voda za piće mnogo boljeg kvaliteta.

Reke

Prema izveštajima Zavoda za javno zdravlje Čačak o kontroli kvaliteta tekućih voda na teritoriji grada Čačka evidentno je pogoršanje. U planktonskoj zajednici koju grade 83 vrste evidentirano je povremeno prisustvo indikatora visokog (polisaprobnog) stepena organskog zagađenja vrste Colpidium colpoda i Vorticela microstoma. Prisustvo organskog zagađenja potvrđuje i sastav faune dna reke Zapadne Morave u kojoj su zastupljeni predstavnici člankovitih glista, pijavica, valjkastih glista, kao i larvi dvokrilaca. Registrovano je i smanjenje brojnosti pojedinih vrsta riba: šaran, štuka, som, protočna mrena krkuša...

9.4 Upravljanje čvrstim komunalnim otpadom

Ograničeno upravljanje KČO – om na teritoriji grada Čačka svedeno je na sakupljanje, transport i odlaganje otpada na gradsku deponiju. Ovaj proces se realizuje preko opštinskih javnih komunalnih preduzeća JKP Komunalac Čačak i JKP Moravac Mrčajevci. Zakonodavnu osnovu predstavlja Odluka SO Čačak "Sl. list opštine Čačak", broj 12/2002. Pokrivenost odvoženja KČO u gradskom području, prema podacima JKP Komunalac, iznosi 100 %, a odvoženjem "smeća" na gradsku deponiju "pokrivena" su i sledeća prigradska naselja: Trbušani, Prijevor, Trnava, Konjevići (deo), Preljina, kao i naselje Ovčar Banja.

Ukupno stanje se može sažeto prikazati i na sledeći način:

- ne postoji kompletan i sređena baza podataka o otpadu,
- neadekvatno odlaganje i broj kontejnera za odlaganje otpada,
- neadekvatan broj vozila za transport otpada,
- nepostojanje primarne selekcije otpada na mestu nastanka,
- nepostojanje tretmana smanjenja zapremine otpada pre transporta
- nepostojanje organizovanog otkupa i reciklaže sekundarnih sirovina,
- ne primenjuje se sistem kompostiranja organskog biljnog otpada,
- iscrpljen kapacitet postojeće gradske deponije.

Posebno značajan problem je svakako gradska deponija, kod koje nije samo kapacitet iscrpljen, već i njeno ukupno stanje, i pored delimičnog uređivanja, ne zadovoljava potrebne standarde za gradske sanitarne deponije. Naime, po kategorizaciji lokacija deponovanja, navedenih u "Nacionalnoj strategiji upravljanja otpadom", čačanska deponija je u stvari "smetlište", koje ne ispunjava mere zaštite životne sredine i koja se nalazi u poslednjoj četvrtoj kategoriji.

Ključni elementi integralnog upravljanja komunalnim čvrstim otpadom i ključni koraci do sada preuzeti od strane rukovodstva Opštine Čačak:

Izrada katastra otpada na teritoriji opštine Čačak i plana upravljanja otpadom.

Tokom 2006. god. je uspešno realizovan projekat **Snimak stanja u procesu upravljanja industrijskim otpadom u Opštini Čačak**. Projekat je bio baziran na pripremi dokumentacione osnove za izradu plana upravljanja industrijskim otpadom na teritoriji Opštine Čačak. Izvršena je identifikacija vrste otpada, količine i načina postupanja sa otpadom, na lokacijama 115, od ukupno 132 privredna subjekta koji u toku obavljanja proizvodne, uslužne ili druge delatnosti produkuju otpad. U toku je priprema detaljnog plana upravljanja otpadom.

Razvoj sistema primarne selekcije otpada na mestu nastanka.

Primarna selekcija komunalnog čvrstog otpada uspostavljena je na 25 % gradske teritorije, plan je da se celokupan sistem razvije do kraja 2009. god. Instalirano je 2.000 duplih posuda (4.000 kanti), u 2.000 individualnih domaćinstava, stepen uspešnosti selekcije je oko 90%. Instaliran je adekvatan broj kontejnera za 2.000 domaćinstava (pokrivena jedna mesna zajednica, MZ Ljubić kej) u kolektivnom vidu stanovanja (veći broj kontejnera za suvi otpad, zbog veće zapremine suvog otpada), stepen uspešnosti selekcije je oko 60 %.

Kompletiranje sistema prikupljanja sekundarnih sirovina.

Opština Čačak kupila je imovinu nekadašnjeg preduzeća TEHNOS sa potrebnom infrastrukturom za selekciju i reciklažu otpada.

Razvoj infrastrukture za prikupljanje otpada sa seoskog područja.

Tokom 2005. i 2006. god. realizovana je nabavka kamiona za transport i za čišćenje divljih deponija kroz grant Evropske agencije za rekonstrukciju. Nabavljeni su opremi za prikupljanje otpada sa seoskog područja.

Razvoj centra za završnu selekciju "EKO Park".

Centar za završnu selekciju otpada u izgradnji – planirano da prva linija kreće sa radom u toku aprila meseca 2007. god.

Prodaja izdvojenih sekundarnih sirovina.

U toku su aktivnosti na uspostavljanju saradnje sa privatnim firmama iz oblasti reciklaže – grad Čačak nudi opremljenu lokaciju sa objektima i pratećom infrastrukturom.

Razvoj sistema kompostiranja organske frakcije (mokre komponente) komunalnog čvrstog otpada.

Sistem kompostiranja se razvija kroz 2 paralelna modela, koji su među sobom komplementarni. Jedan model se bazira na razvoju kompostiranja u individualnim domaćinstvima, a drugi na formiranju i razvoju centralne kompostane. Tokom 2005. i 2006. god. je realizovan Pilot projekat kompostiranja organske frakcije komunalnog čvrstog otpada u individualnim domaćinstvima, kroz koji je nabavljeno i instalirano 20 kompleta opreme za kompostiranje u 20 domaćinstava. Realizacija projekta se nastavlja i u 2007. god. Takođe, tokom 2006. god. su formirani prvi trapovi na otvorenom, i tokom 2007. god. će biti nastavljen razvoj centralne kompostane. U toku su analize uzoraka i analize mogućnosti primene dobijenog komposta.

Izgradnja regionalne sanitarne deponije "DUBOKO".

Grad Čačak je priključen regionalnom sistemu za upravljanje otpadom "DUBOKO", sa još 8 opština Moravičkog i Zlatiborskog okruga. Lokacija Duboko, koja pripada Opštini Užice, će biti lokacija buduće regionalne sanitарне deponije. Projekat izgradnje regionalne deponije "DUBOKO" je u fazi intenzivne realizacije. Do sada je: formirano regionalno Javno komunalno preduzeće "DUBOKO", prikupljena je potrebna dokumentacija i u toku su finalne konsultacije oko modaliteta finansiranja izgradnje.

Zatvaranje i rekultivacija postojećih smetlišta (legalnih i divljih).

U pripremi je studija izvodljivosti za zatvaranje i rekultivaciju postojećeg smetlišta "Prelići". Nabavljeni su opremi za zatvaranje divljih smetlišta.

Permanentna edukacija građana (posebno dece predškolskog i školskog uzrasta, dokazana delotvornost u praksi)

Uspostavljena je stalna aktivnost prikupljanja plastike u predškolskim ustanovama i osnovnim školama. Projekat je u trećoj godini realizacije. Takođe, realizovane su mnogobrojne TV i radio emisije o potrebi i značaju selekcije otpada. U inicijalnoj fazi realizacije primarne selekcije otpada realizovane su i brojne reklame za upoznavanje građana sa modelom razdvajanja otpada. Potreban je nastavak ove akcije uz korekciju uočenih slabosti. Deca iz osnovnih i srednjih škola su bila uključena u analiziranje morfološkog sastava otpada na teritoriji grada Čačka, i zahvaljujući njihovom radu su dobijeni kvalitetni rezultati analiziranja, značajno kvalitativno bolji i pouzdani od prethodno postojećih. Deca će i ubuduće nastaviti da učestvuju u navedenim aktivnostima. Edukacija građana je suštinski značajan segment i bazično opredeljenje u sistemu integralnog upravljanja otpadom na teritoriji grada Čačka.

Donošenje efikasnije "Opštinske odluke o komunalnom redu i uređenju".

U toku je sagledavanje svih relevantnih pokazatelja, mogućih kaznenih i stimulativnih odredbi buduće Odluke.

Svi problemi otpada na području grada Čačka, na osnovu izvršene analize, sistematizovani su u **osnovne grupe problema:**

- problemi komunalnog čvrstog otpada, u daljem tekstu KČO, tj. nepostojanje primarne selekcije i zatvorenog sistema upravljanja komunalnim otpadom,
- problemi nelegalnih (divljih) smetlišta – deponija,
- problemi auto – otpada,
- problemi industrijskog otpada – uključujući i opasan otpad,
- problemi medicinskog otpada.

10 Turistički resursi

turističke destinacije, doprinosi i bržem razvoju njenih regija koje imaju potencijale za ravoj turizma.

Područje grada Čačka sa Ovčarsko – Kablarskom klisurom, banjama (Gornja Trepča, Ovčar Banja i Slatinska banja), prirodnim atraktivnostima seoskog područja i bogatim spomeničkim nasleđem, pruža osnovu za ravoj turizma kao naše najznačajnije razvojne privredne grane.

Čačak je grad koji je prepoznatljiv po očuvanoj arhitekturi, sa elemintima savremenog načina gradnje, ali i očuvanim ambijentalnim celinama, okružen planinama Ovčar i Kablar, kroz koga protiče reka Zapadna Morava. Jedan od najvećih gradova u Srbiji, grad Čačak je u svom razvoju prošao kroz nekoliko faza. Svaki od tih perioda karakteriše bogato spomeničko nasleđe i govori o životu grada tokom viševekovne istorije. Od kulturno istorijskih spomenika, kao najznačajniji izdvajaju se sakralni objekti, ustanove kulture i arheološki lokaliteti. Pored hrama Vaznesenja Hristovog, Konaka Jovana Obrenovića, sa muzejskom postavkom, Gradske biblioteke, Umetničke galerije "Nadežda Petrović", poseban značaj i veliku istorijsku vrednost imaju arheološki lokaliteti i spomenici iz bliže i dalje prošlosti Čačka i okoline.

Ovčarsko-Kablarska klisura predstavlja jedinstven spoj prirode i kulturno – istorijskog nasleđa. Jedinstven prirodnji sklad dopunjuju objekti od velikog kulturno – istorijskog značaja, manastiri Ovčarsko – Kablarske klisure, kojih ima devet, i 2 sveta mesta obeležena kapelama.

Ovčar Banja se nalazi u Ovčarsko – kablarskoj klisuri, 18 km zapadno od Čačka na putu Čačak – Užice.

Turizam je postao, u zadnjih nekoliko decenija najekspanzivnija privredna delatnost i zahvaljujući toj činjenici, fenomen koji poprima globalne dimenzije. Ono što karakteriše razvoj turizma je masovnost, kako neposrednih korisnika u turizmu, tako i velikog broj zaposlenih u uslužnom sektoru, gde turizam zauzima značajno mesto. Prema podacima WTO (World Tourist Organization), u međunarodna turistička kretanja uključuje se oko 700 miliona ljudi, što sa kretanjima u domaćem turizmu čini broj od oko 3,5 milijarde ljudi, tj. 70% svetske populacije.

Republika Srbija ima širok spektar kvalitetnih resursa za brži i značajniji izlazak na međunarodno tržište. Razvijanjem Srbije kao

Lekoviti mineralni izvori Ovčar Banje koriste se u terapiji i lečenju povreda mišićnih tkiva, reumatskih oboljenja, degenerativnih promena (spondiloza i artritis), preloma kostiju, sportskih povreda i kožnih bolesti.

Banja Gornja Trepča nalazi se na putu Čačak – Kraljevo, na 18 km udaljenosti od Čačka. Smeštena u brdsko planinskom zaleđu, okružena šumovitim planinama Bukovik i Vujan na nadmorskoj visini od 460 metara, istovremeno je i vazdušna banja. Ovaj prirodni resurs sa blagotvornom vodom i povoljnom subplaninskom klimom, ima sve aspekte koji mogu, pored zdravstvenog turizma koji je ovde najzastupljeniji omogućiti razvoj i unapređenje drugih vidova turizma.

Rimske terme se nalaze u centru grada u blizini hotela "Beograd". Svedoče o rimske dominacije nad ovim delom Srbije, kada se na mestu današnjeg grada, nalazilo veće naselje. Potiču iz III veka n.e.

Gradina, arheološki lokalitet, dobio je naziv po istoimenom vrhu na planini Jelici. Ovde su otkriveni ostaci utvrđenja i pet bazilika, a iskopani su i ostaci raznih odevnih predmeta, staklene, keramičke posude, zdele, pisaljke, kopče, kamene stupe, što svedoči o razvijenom privrednom i kulturnom životu. Potiču iz VI veka nove ere.

Gradina predstavlja višeslojno nalazište sa tragovima života iz starijeg gvozdenog doba (VIII vek p.n.e.), ranovizantijskog perioda (VI vek n.e.) i srednjovekovnog perioda (X i XI vek nove ere). Na osnovu dosadašnjih istraživanja najbrojniji i najvredniji su nalazi iz ranovizantijskog perioda.

Teritorija opštine Čačak bila je poprište važnih događaja od početka XX veka, o čemu nam svedoče podignuti spomenici, spomen ploče i skulpture.

10.1 Broj posetilaca

Tabela 109. Broj i struktura turista i ostvarenih turističkih noćenja, 2010.

		Grad	Okrug	Srbija
Broj turista	ukupno	30.904	62.112	2.000.597
	domaći	22.804	50.454	1.317.916
	strani	8.100	11.658	682.681
Broj noćenja	ukupno	151.157	301.260	6.413.515
	domaći	129.060	266.059	4.961.359
	strani	22.097	35.201	1.452.156
Prosečan broj noćenja	ukupno	4.9	4.9	3.2
	domaći	5.7	5.3	3.8
	strani	2.7	3.0	2.1

10.2 Smeštajni kapaciteti

Tabela 110. Smeštajni kapaciteti, 2009.

Destinacija	Broj smeštajnih objekata	Broj kreveta	Iskorišćenost kapaciteta (%)
Čačak	11	534	33
Ovčar banja	9	244	59
Gornja Trepča	12	1.130	22
UKUPNO	33	1.908	38

11 Kvalitet života

11.1 Javni sadržaji i rekreativni programi

Grad Čačak je izuzetno bogat sportskim događajima i sportskim sadržajima. U gradu funkcioniše preko 120 sportskih društava, klubova, udruženja i asocijacija u skoro svim sportskim disciplinama. Neki od njih su klubovi sa vrhunskim sportskim dostignućima – Biciklistički klub Borac (višestruki šampion države), Stonoteniski klub „Borac“ (višestruki šampion države), Košarkaški klub Borac (jedan od najboljih klubova u istoriji Srbije i bivše Jugoslavije), Fudbalski klub Borac (jedan od najboljih klubova u istoriji Srbije i bivše Jugoslavije).

Većina klubova ima škole za obučavanje dece i mladih u svim uzrastima i kategorijama. Poznate su škole fudbala i košarke u Čačku, kao i škola tenisa, šaha i planinarstva.

11.1.1 Sportski sadržaji (tereni, sportske dvorane, centri za rekreaciju, stadioni)

Sportski klubovi Čačka:

Košarka

Čačak je grad košarke i grad iz kog su potekle mnoge košarkaške zvezde. Najpoznatiji košarkaški klubovi su „KK Borac“ i „KK Železničar“. U Čačku postoje i dva ženska košarkaška kluba „KK Gradac“ i KK „Moravac“.

Fudbal:

Jedan od najstarijih fudbalskih klubova u Srbiji i bivšoj Jugoslaviji je FK Borac. Pored „Borca“ u Čačku postoje i fudbalski klubovi: „Sloboda“, „Remont“, „Autoprevoz“ i „Polet“. Zanimljivo je da se fudbal igra i u svim čačanskim selima. Naime, gotovo svako selo ima svoj fudbalski klub.

Stoni tenis

Čačanski prvoligaš Stonoteniski klub „Borac“ beleži izuzetno značajne rezultate na državnom nivou.

Ostali sportski klubovi:

- Konjički klub
- Planinarsko društvo
- Aero klub,
- Paraglajding klub,
- Kajak klub,
- Klub za moto sport,
- Biciklistički klub

Čačak je poznat i po izuzetnim svetskim imenima iz sveta atletike, bicikлизma i karatea.

U Čačku postoje:

- Sportski centar „Mladost“ – bazeni, atletski stadion, klizalište, teren za mini golf, staza zdravlja, teniski tereni, tereni za američki fudbal, tereni za rukomet i mali fudbal, tereni za košarku, odbojku, i drugi tereni.
- Sportska hala „Mladost“ – višefunkcionalna
- Sportska hala „Kraj Morave“ – višefunkcionalna
- Fudbalski stadion Borca kraj Morave
- Stadioni na Alvađinici
- Stadion Poleta u Ljubiću,

- Slobodino igralište u Velikoj Koloniji
- Košarkaški tereni KK Železničar u Železničkoj koloniji,
- Teniski tereni „Sloboda” – na ovim terenima se organizuje teniski turnir za mlade „Čačak open”

11.1.2 Rekreativni programi, sportske i predškolske aktivnosti

Bogat sportsko-rekreativni program se odvija na velikom broju razlicitih terena koji nude izuzetne sadržaje:

- Teniski tereni
- Paint Ball
- Trim staza
- Bazeni na otvorenom
- Mali tereni za sportove na otvorenom
- Atletska staza sa travnatim terenom u sredini i dva mala terena jedan taratan podloga a drugi beton
- Plaza, kupaliste
- Teren za sportove na pesku
- Fudbalski tereni
- Košarkaški tereni
- Klizalište

Postoje i razne vrste sportskih takmičenja u školskim ustanovama. Predškolci su uključeni i u veliki broj obrazovnih aktivnosti iz oblasti poštovanja saobraćajnih propisa, zaštite životne sredine, i sl.

11.2 Crkve i hramovi

U okolini Čačka se nalaze crkve i manastiri koji su kulturno-istorijski spomenici od velikog značaja. Posebnu vrednost imaju manastiri Ovčarsko-Kablarske klisure koji kao kulturno-istorijska celina potiču iz srednjeg veka i predstavljaju posebnost naše kulturne i umetničke baštine stvarane vekovima. Priča o manastirima, Ovčarsko-Kablarskoj klisuri, događajima iz života srpskog naroda, motiv je mnogobrojnih turista da dođu i upoznaju se sa ovim osobenim spomeničkim nasleđem i uživaju u miru i lepoti prirodnog okruženja.

Manastir Blagoveštenje

Nalazi se na blagoj uzvišici iznad sadašnjeg naselja Ovčar Banje. Ovo je jedan od retkih manastira u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri za koji se tačno zna kada je podignut i ko su bili ktitori. Natpis iznad ulaza u crkvu, govori da je hram podignut 1601/02. Hram je izgrađen u raškom graditeljskom stilu i svojom arhitekturom je posle manastira Sv. Trojica, najlepši manastir u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri.

Crkva Svetog Save – Savinje

Do ovog svetog mesta dolazi se strmom pešačkom stazom koja vodi od železničke stanice. Podno najstrmijih litica Kablara, u kamenom udubljenju, izvire voda i pravi rezervoar od 2 do 3 litra. Veruje se da voda, nazvana Savinom, leči vid i glavobolju. U blizini izvora 1938. godine, podignuta je mala crkva pod stenom. U njoj o praznicima, bogosluženje vrše monasi iz manastira Preobraženje.

Kađenica

Na desnoj obali Zapadne Morave, kilometar uzvodno od Ovčar Banje, nalazi se pećina Kađenica. Prilaz pećini je uređen, a glavna dvorana, sa naznakom pećinskog nakita, istovremeno je i sakralno-spomenički prostor.

Dva kamena sarkofaga i Hristovo raspeće obeležavaju nemio događaj iz vremena Hadži-Prodanove bune 1814. godine. U pećinu se u tim krvavim vremenima, sakrio zbog naroda iz okolnih sela. Turci su zbog otkrili, na ulaz nagomilili granje i slamu i zapalili. Sav narod se ugušio kadom, tj. dimom. Od tada se ovo mesto zove Kađenica.

Kosti su ležale po pećini prekrivene prahom i pepelom do 1940. godine, kada su sahranjene u kamene sarkofage. Ponovno uređivanje pećine i pristupa do nje, izvršeno je 1991. godine.

Manastir Nikolje

Manastir Nikolje, najstarija crkva među Ovčarsko-Kablarskim manastirima, podignut je na padinama Kablara, na levoj obali zapadne Morave. Na osnovu arhitektonskih karakteristika, pretpostavlja se da potiče iz srednjeg veka, najverovatnije kraja XIV, odnosno početka XVII veka. Za istraživanje prošlosti manastira Nikolje od neprocenjive su važnosti zapisi o rukopisima o njemu, njegovoj istoriji i znamenitim starešinama manastira. Najznačajniji je i najstariji rukopis pisan na pergamentu i to je čuveno Nikolsko jevanđelje.

Manastir Uspenje

Na uzvišenju iznad manastira Jovanje, nalazi se manastir Uspenje koji je vidljiv sa svih strana klisure. U turskim izvorima pominje se 1536.godine. Kada je Vuk Karadžić posetio klisuru 1820. godine, zabeležio je tadašnje stanje ostatka kule na uzvišenju i predanje koje je vezano za ovaj objekat: "Više manastira na brijegu imaju zidine od nekakve kule, koje sad zovu Gradina i pripovjeda se, da je Jovanje nekada bilo lavra, iz koje se zapovjedalo i sudilo svima ostalim manastirima oko Kablara i Ovčara, a na ovoj kuli da im je bila opšta zvonara pod zvonarom pisarnica (gde su knjige pisate) a pod pisnicom tavanica".

Crkva manastira Uspenja ima veoma mali broj prozora uskog pravougaonog oblika, bez ikakvih ukrasa. Crkva nikada nije bila živopisana.

Manastir Jovanje

Nalazi se na levoj obali reke Zapadne Morave, na njenom najvećem meandru. Posvećen je rođenju Sv. Jovana Krstitelja. Na osnovu stilskih karakteristika crkve pretpostavlja se da manastir potiče iz XVI veka. I ovaj manastir je pretrpeo rušenja tokom svoje istorije, jedno vreme je bio nenastanjen. Lepota ostataka hrama, njegove razmere, kao i ruševine mnogih konaka oko manastirske crkve govorili su o velikoj i snažnoj monaškoj zajednici.

Manastir Sv. Trojice

Crkva manastira Sv. Trojice je po svojoj arhitekturi najlepši hram u Ovčarsko-Kablarskoj klisuri, smešten na jugozapadnim šumovitim padinama Ovčara. Nije utvrđeno ko je podigao manastir, ni kada se to desilo. Na osnovu dosadašnjih saznanja koji se oslanjaju na turske popise, ovaj manastir potiče iz druge polovine XVI veka. I ovaj manastir je pretrpeo stradanja krajem XVII veka, kao i ostali manastiri u Srbiji.

Crkva manastira Sv. Trojice je jednobrodna građevina sa pravougaonim pevnicama i kupolom iznad središnjeg dela crkve, razvijenim oltarskim prostorom na istočnoj i pripratom na zapadnoj strani, dozidanom posle izgradnje naosa. Ona svojim opštim sklopm i proporcijama predstavlja ne samo najznačajniji arhitektonski spomenik u Ovčarsko-kablarskoj klisuri, već je jedno od najlepših graditeljskih ostvarenja sa kraja XVI veka u Srpskoj pravoslavnoj crkvi.

Manastir Preobraženje

Manastir Preobraženje danas se nalazi sa desne strane Zapadne Morave, na severnim obroncima Ovčara. Naspram manastira, preko reke, smeštena je železnička stanica u Ovčar Banji, gde se nekada nalazio manastir, ispod litica Kablara. Prvi pomen manastira Preobraženje u pisanim izvorima, vezan je za 1525. godinu. Stari manastir Preobraženje je porušen, odobrenjem vladike žičkog Save, kako bi se izgradila železnička pruga prema Užicu. Postoje brojni zapisi o tome kakve su posledice imali ljudi koji su odobrili i naredili rušenje ovog manastira. Episkop Nikolaj Velimirović je 1938. godine pokrenuo inicijativu za izgradnju novog manastira Preobraženje. Sada je to građevina kvadratne osnove sa plitkom oltarskom apsidom.

Manastir Sretenje

Manastir Sretenje se nalazi u izuzetnom prirodnom okruženju, na zaravni ispod vrha Ovčara. Nedostatak pouzdanih dokaza podstaklo je ljudi na stvaranje legendi o nastanku ovog manastira. Na osnovu dosadašnjih istraživanja veruje se da je manastir nastao u XVI veku, kada se prvi put i pominje, ali prvi pisani pomen pomera izgradnju Sretenja na nekoliko decenija, pa možda i čitav vek unazad. Sačuvani arhitektonski oblici hrama upućuju na stil gradnje sa kraja XVI veka. Manastir je u više navrata tokom prošlih vremena bio rušen i spaljivan. Obnovljen je tek u XIX veku, zahvaljujući monahu, a kasnije i vladici Nikiforu Maksimoviću.

Manastir Vaznesenje

Podignut je na severnim padinama Ovčara. Zbog svog položaja u klisuri nije dostupan pogledima putnika koji prolaze ovim područjem. Može se samo pretpostaviti da je manastir izgrađen na temeljima stare manastirske crkve, ali o tome nema preciznijih podataka. Zahvaljujući jednom rukopisnom jevanđelju, koje je napisano u Vaznesenju 1570. godine, sigurni smo da je manastir postojao u XVI veku. Manastir je najverovatnije stradao, kao i većina drugih manastira u klisuri, za vreme Velike seobe 1690. godine. Nakon više neuspešnih pokušaja obnavljanja, tek je tridesetih godina XX veka, episkop Nikolaj Velimirović krenuo u obnovu ovog manastira.

Manastir Vavedenje

Manastir je podignut na samom početku klisure. Stilske karakteristike originalnih delova hrama govore da je ovaj manastir nastao u XVI veku. Prema predanju na koje se oslanjaju Vuk Karadžić i putopisac Joakim Vujić, manastir Vavedenje su podigli Sveti Sava i njegov otac Simeon. Feliks Kanic je 1860. godine proputovao kroz ovaj kraj i zabeležio da su naspram crkve ruševine utvrđenja. "Naspram crkve vide se ruševine nekog srednjevekovnog grada, o čijem imenu i graditelju sadašnje generacije ne znaju ništa, a sagrađen je najverovatnije na temeljima rimskog kastela".

Manastir Vujan

Nalazi se na padinama planine Vujan, na oko 6 km udaljenosti od Čačka. Posvećen je svetom Arhangelu Mihajlu. Manastir Vujan nalazi se u selu Prislonici, na šumovitim padinama planine Vujan. Svojim izgledom dominira živopisnom okolinom. Prema mišljenju istoričara manastir potiče iz srednjeg veka, s tim što je njegov prvobitni naziv bio Obrovina. Manastir je porušen 1597. godine, a 1805. godine obnovio ga je Nikola Milićević-Lunjevica. U priprati manastira sahranjeni su legendarni junaci ovog kraja i neumorni ratnici protiv Turaka u Prvom i Drugom srpskom ustanku, vojvode Lazar Mutap i Nikola Lunjevica. U crkvi manastira Vujna čuva se ikona sv. Arhangela Mihaila iz 1808. godine. Spada u retke i vredne primerke, zbog čega je pod zaštitom države. Pored nje vredna je i ikona koja predstavlja Isusa Hrista, iz XIX veka.

Manastir Ježevica

Nalazi se u istoimenom mestu u okolini Čačka. Hram je posvećen Svetom Nikoli i po predanju zadužbina je kralja Milutina. Prema lokalnim izvorima, manastir je osnovan za vreme vladavine cara Dušana. U arhitektonskom smislu crkva ima osnovu krsta. Centralni deo hrama islikan je živopisom iz 1609. godine koji prikazuje scene iz života svetog Nikole. Barokni zvonik dozidan je u XIX veku, kao i priprata 1846. godine. Očuvane su freske o životu Svetitelja, Bogorodice i stradanju Isusa Hrista. U periodu od 1950. do 1951. godine preduzeti su konzervatorski radovi na popravci crkve i krova. Hramu je vraćen prvobitni izgled iz 1846. godine. Zanimljivo je da freske potiču iz 1609. i 1637. godine i da na sasvim poseban način podržavaju srpsku i pravoslavnu tradiciju.

Manastir Trnava

Ovaj zanimljiv hram se nalazi u selu Trnava, na vrelu istoimene reke na obroncima planine Jelica. Posvećen je Blagoveštenju. Stari manastir na čijim je temeljima izgrađen ovaj hram osnovali su Nemanjići u srednjem veku. Obnova hrama izvršena je 1554. godine. U istorijskom smislu ovaj hram je izuzetno značajan jer je u njemu podignuta 1814. godine čuvena Hadži-Prodanova buna u kojoj su aktivno učestvovali i monasi. Novija obnova izvršena je 1837. godine. Konzervacijom hrama otkriveni su samo fragmenti živopisa.

Bogorodica Gradačka u Čačku – Hram vaznesenja Hristovog

Crkva se nalazi u samom centru Čačka. Ktitor je knez Stracimir, brat velikog Župana Stefana Nemanje. Hram je građen od 1180. do 1190. godine. Osnova crkva je pravougaona, dužine 29,75 m. Po arhitekturi, to je veoma prostran hram sa trodelnim oltarskim prostorom na istočnoj strani, sa zvonicima i visokom središnjom kupolom čiji je raspon skoro 12 metara.

Turci su crkvu delimično rušili i od nje pravili islamsku bogomolju, no Srbi su je uporno obnavljali. Prva obnova izvršena je 1834. godine, a druga znatno obimnija, 1856. godine. Radikalno je promenjen spoljašnji izgled hrama. Uverenje da barokni stil ne odgovara staroj čačanskoj crkvi, pokrenulo je novu restauraciju da bi joj se vratio srednjevekovni oblik. Uzorci su traženi u starim raškim hramovima. Ovde su nađena stara zvona zakopana u zemlji. Na jednom od njih otkriven je natpis na staroslovenskom, koji kaže da je zvono poklonio gradački mitropolit Nikifor, a na drugom da je zvono dar Presvetoj Bogorodici Gradačkoj iz 1454. godine. Zvono je jedno od najstarijih u Srbiji.

U riznici čačanske crkve nalazi se više starih rukopisnih knjiga. Najznačajnije je četvorovojevanđelje, poznato u nauci kao "čačansko". U zbirci ikona najznačajnija je Bogorodica Odigitrija sa Hristom. To je rad nepoznatog slikara iz XVI veka, sa lepim ramom. Velika reprezentativna celina ikonostasa svoju dekorativnost duguje sposobnom majstoru drvorescu Nikoli Jankoviću. To je bogatstvo rezbarenih biljnih frizova sa srebrnim i zlatnim folijama.

Prema sadašnjim saznanjima, centralni deo hrama imao je standardnu kvadratnu osnovu i tradicionalnu prostornu strukturu: upisani krst. Neobična prostorna unutrašnjost i velike razmere dozvoljavaju da se poredi samo sa najvelelepnejšim crkvama tog doba.

11.3 Lokalni centri za okupljanje

U Čačku postoji veliki broj centara u kojima se okuplja stanovništvo različitih opredeljenja, sklonosti, uzrasta.

11.3.1 Biblioteke

Najznačajnije biblioteke u Čačku su Gradska biblioteka i biblioteka Vladislav Petković DIS. Osim navedenih, postoje i biblioteke u osnovnim i srednjim školama, kao i na fakultetima.

11.3.2 Parkovi

Najznačajniji u Čačku je Gradski park bogat zelenim površinama i povezan sa Gradskim bedemom i parkom oko Zapadne Morave. Mnogi Čačani misle da je to najlepši deo grada Čačka. U blizini se nalazi i otrvo Suva Morava koja predstavlja rezervat sa preko 130 vrsta ptica. Jedan od značajnijih je Spomen park koji se nalazi na ulazu u Čačak iz pravca Guče, zatim skver kod autobuske i železničke stanice i ostali skverovi u Čačku. Postoje i sređene zelene površine u Ovčar Banji i banji Gornja Trepča.

11.3.3 Lokalni društveni centri

Gradske čitaonice, galerija, Narodni muzej u Čačku, čitaonice na fakultetima i domovima, Gradski dom kulture, seoski domovi kulture su samo od nekih društvenih centara u Čačku.

11.3.4 Kulturni centri

Čačak je jedan od najrazvijenijih kulturnih centara Srbije. Kolevka je istaknutih stvaralaca, kakvi su slikari Nadežda Petrović i Bogić Risimović Risim, ili pesnici Vladislav Petković Dis, Danica Marković, Dragoslav Grbić, Branko V. Radičević, Aleksandar Ristović, Branislav Petrović... U gradu živi i stvara dvadesetak članova Udruženja književnika Srbije i Udruženja likovnih umetnika Srbije.

USTANOVE KULTURE

Narodni muzej Čačak

Umetnička galerija "Nadežda Petrović", Čačak, ulica Cara Dušana 4: pored slika začetnika i najmarkantnije ličnosti modernog srpskog slikarstva Nadežde Petrović, u stalnoj postavci ima najnadahnutijih ostvarenja savremenih slikara Balkana. U posebnom objektu (Gospodar Jovanova ulica) je Spomen – zbirka istaknutog srpskog slikara, Čačanina poreklom, Bogića Risimovića – Risima. Ustanova organizuje reprezentativne izložbe i Memorijal Nadežde Petrović (bijenale savremenog jugoslovenskog slikarstva).

Gradska biblioteka, Čačak, uži gradski centar: raspolaže sa preko 120.000 naslova knjiga i časopisa, ali i bogatom zbirkom pisane i štampane dokumentacije o Čačku i okolini, kao i bogatom zbirkom rukopisa zavičajnih stvaralaca. Organizuje književne večeri i pesničku manifestaciju Disovo proleće (sredinom maja svake godine), na kojoj su glavni gosti najeminentniji savremeni jugoslovenski pesnici.

Međuopštinski istorijski arhiv, Čačak, ulica Gospodar Jovanova: sređuje, čuva, štiti i publikuje arhivsku građu koja svedoči slojevitu ekonomsku, političku i kulturnu prošlost Čačka i okoline. Izdavač je zbornika arhivske građe "Izvornik". Organizuje izložbe pisanih svedočanstava prošlosti.

Dom kulture, Čačak, na gradskom trgu: organizuje pozorišne, muzičke i druge priredbe masovnog karaktera, likovne izložbe i književne večeri. Neguje i amatersko stvaralaštvo.

U okviru Doma kulture posluje i **Kulturno – prosvetna zajednica** koja objedinjuje rad svih ustanova kulture u gradu i potiče stvaralaštvo kulturno-umetničkih društava, klubova i sekcija.

"**Čačak film**", u dva gradska bioskopa "Prag" i "Sutjeska" organizuje projekcije ostvarenja sedme umetnosti. Čuva filmove o Čačku i okolini.

Salon fotografije, prostorije Međuopštinskog istorijskog arhiva u Gospodar Jovanovoj ulici: organizuje, u kontinuitetu, izložbe ostvarenja majstora umetničke fotografije iz zemlje i inostranstva i školu fotografije.

Čačak ima više privatnih umetničkih galerija. Pored izložbi, organizuju prodaju slika, crteža, grafika i skulptura istaknutih jugoslovenskih savremenih umetnika.

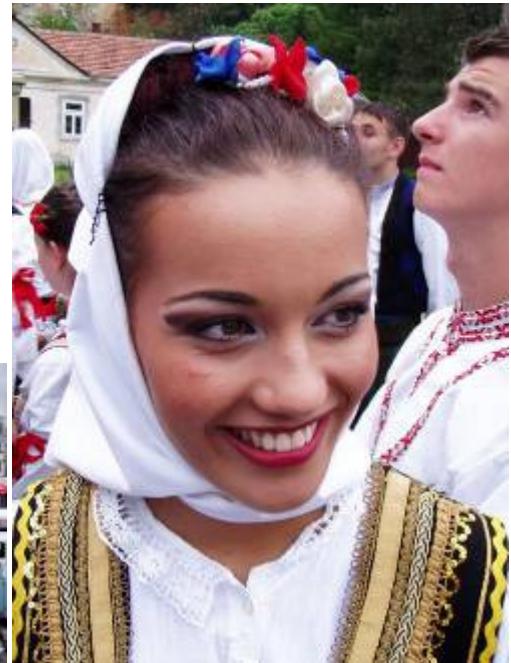
Od 2006. godine u Čačku se organizuje manifestacija **Kulturno leto** na kojoj učestvuju sve ustanove kulture u gradu.

11.3.5 Pozorišta

Čačak ima Kulturno – umetničku pozornicu u selu Mrčajevci. Pozorišne predstave se odvijaju u Domu kulture. U planu je izgradnja pozorišta.

11.3.6 Muzeji

Jedna od najznačajnijih kulturnih ustanova u Čačku, **Narodni muzej Čačak** (ulica Cara Dušana 1) u više postavki nudi poklonicima spomeničke baštine predmete koji svedoče burnu prošlost ovog dela Srbije. Postavka u konaku (iz 1835. godine) gospodara Jovana Obrenovića sadrži nalaze iz pristorijskog i rimskog doba, Prvog i Drugog srpskog ustanka i oslobođenja srpskog naroda u 19-tom i 20-tom veku. Ustanova organizuje naučne skupove i objavljuje svoj godišnjak - Zbornik radova.

11.4 Aktivnosti u kulturi (kulturne manifestacije, proslave, festivali, koncerti)

Kulturne manifestacije Čačka:

DATUM I MESTO	PRIREDBA	ORGANIZATOR
19. januar, Čačak, gradska plaža na Zapadnoj Moravi	Vađenje zaledenog krsta na Bogojavljenje iz Morave.	SO Čačak, crkva Sv. Vaznesenja, Narodni muzej i SC «Mladost» 032/344-632; 032/222-169
27. januar, Banja Gornja Trepča	Svetosavski šahovski turnir Brzopotezni šahovski turnir na kome učestvuje veliki broj poznatih šahista.	MZ Gornja Trepča, TO Čačak 032/822-413; 032/342-360
30. januar – 15. februar, Čačak	«Stampana reč» Izložba izdavačko štamparske delatnosti u Čačku za prethodnu godinu sa pratećim kulturno – umetničkim programom.	Gradska biblioteka «Vladislav Petković Dis» Čačak 032/223-608; 032/222-098
Prva polovina aprila, Čačak	Međunarodni šampionat «Zlatni pojас» Najveće i najkvalitetnije takmičenje u karate sportu kod nas.	Karate klub «Borac» , Čačak; Tel: 032/222-626; 032/221-740
10.mart – 23. maj, Čačak	Pesnička manifestacija «Disovo proleće» Manifestacija u čast Vladislava Petkovića Disa.	Gradska biblioteka «Vladislav Petković Dis», Čačak, Tel: 032/223-608; 032/222-098
16.maj – 5.jun, Čačak	«Prolećno analе», likovna izložba Prateća manifestacija «Disovog proleća» selektorskog karaktera.	Dom kulture, Čačak 032/225-073
17.maj, Beograd – Čačak	Biciklistička trka «Čačak Classic» Jednodnevna biciklistička trka koja startuje u Beogradu, a završava se Čačku.	Biciklistički klub «Borac» 032/341-666; 032/263-305
20.maj-30.jun, Narodni muzej, Čačak	»Dečji majska salon» Tradicionalna izložba dečjih radova učenika od V do VIII razreda osnovnih škola.	Narodni muzej Čačak, 032/222-169, 032/349-317
5 - 6 jun Čačak	Privredna izložba srednjih i malih preduzeća i preduzetništva	Regionalna privredna komora Kraljevo
7.jun, Čačak	«Čačak open», Karate turnir Tradicionalni međunarodni karate turnir.	Karate klub «Sloboda», Čačak; 032/262-911; 064/6412783
7.jun, Međuvršje, Ovčarsko – Kablarska klisura	«Memorijal Slavica Simović» Takmičenje sportskih ribolovaca na jezeru Međuvršje.	Udruženje sportskih ribolovaca «Gradac», 032/373-700, 064/1911958
21.jun, Čačak	Moravska regata, Regata «Niz Moravske brzake» gumenim plovilima bez motora, sa ciljem okupljanja, rekreacije, zabave.	PD «Kablar», TO Čačka, SC «Mladost» 032/227-393, 032/371-416, 032/342-360
23. – 29. jun, Čačak	«Čačak open», Međunarodni teniski turnir za dečake i devojčice u kategoriji do 14 godina na	TK «Sloboda», Čačak,

	kome učestvuju najuspešniji evropski teniseri tog uzrasta.	032/334-098
Jun-jul, Čačak	Basket turnir «Predrag Vučićević Prevo» Tradicionalni basket turnir posvećen dugogodišnjem treneru i direktoru KK «Železničar» Predragu Vučićeviću Prevu.	KK «Železničar» 032/224-004
Jul, Ovčar Banja	Ovčarsko – Kablarska regata Obilazak, razgledanje i uživanje u najlepšem delu Ovčarsko – Kablarske klisure plovilima sa i bez motora od Međuvršja do Ovčar banje (9km).	PD «Kablar» 032/371-416 TO Čačak 032/342-360, 032/343-721 Organizator: Centar za vizuelna istraživanja „Krug“ Suorganizatori: Društvo likovnih umetnika «Risim», Fabrika hartije, preduzeće «Diva», MZ G. Trepča, MZ D.Trepča 032/343-071
Polovina jula, Čačak	«Umetnost i papir» Međunarodni simpozijum – kolonija (Kanada, Grčka, Bugarska, Mađarska, Jermenija...).	Organizator: Centar za vizuelna istraživanja „Krug“ Suorganizatori: Društvo likovnih umetnika «Risim», Fabrika hartije, preduzeće «Diva», MZ G. Trepča, MZ D.Trepča 032/343-071
Jul – avgust, Ovčar Banja	«Letnji dani kulture» Ovčar Banja Raznovrsni kulturno – umetnički programi u porti manastira Blagoveštenje i drugim mestima.	Dom kulture Čačak MZ Ovčar Banja 032/225-068, 032/225-071 032/496-250
Jul, avgust, septembar Gornja Trepča	«Letnji dani kulture» Banja G. Trepča Raznovrsni kulturno – umetnički programi.	TO Čačak 032/342-360 032-343-721
Jul, Čačak	Dani fotografije u Srbiji Republička izložba fotografija, izložba 10 najaktivnijih autora u prethodnoj godini, predavanja, seminari, foto safari...	Foto kino klub Čačak 063/7350436
Jul Prislonica, Čačak	Sabor frulaša Srbije «Oj, Moravo» Takmičenje najboljih frulaša Srbije, mlađih frulaša i dueta u kategoriji izvornog i savremenog muziciranja.	TO Čačka 032/342-360; 032/343-721
Jul – avgust, Čačak	Čačanski WRR reli Šampionat Srbije i Crne Gore u šest klasa: A5, A6, N1, N2, N3 i N4 koji se svake godine vozi u Čačku i okolini, pod pokroviteljstvom grada.	AMSK «WRR» Čačak 032/357-332
Avgust, tereni SC «Mladost», Čačak	Zlatni kotlić Čačka Tradicionalna manifestacija u takmičenju kuvanja riblje čorbe.	Udruženje sportskih ribolovaca «Gradac» 064/1911958, 032/373-700
2. avgust, Ovčar Banja	Plivački maraton «Ovčarsko – Kablarska klisura» Plivački maraton sa puno pratećih sadržaja i raznovrsnih programa.	TO Čačka, SC «Mladost», 032/342-360 032/371-416
Septembar Zablaće, Čačak	«Plodovi Zapadnog Pomoravlja» Berza hrane, izložba i takmičenje u pripremanju gastronomskih specijaliteta: pečenje, jela od paprike i satarać.	«Udruženje povrtara» Zablaće, Centar za razvoj sela Zablaće, TO Čačka, Regionalna privredna komora Kraljevo, organizaciona jedinica Čačak 032/813-404, 032/342-360, 032/343-085
Septembar Gradski trg u Čačku	Sajam meda, voća i cveća Prodajna izložba meda i drugih pčelarskih proizvoda, edukacija i popularizacija pčelarstva.	TO Čačka Društvo pčelara «Čačanska pčela» 032/342-360
Drugi vikend u septembru Mrčajevci, Čačak	„Kupusijada“ Takmičenje u pripremanju kupusa iz zemljjanog lonca, izložba ručnih radova, poljoprivredna izložba...	TO Čačka 032/342-360 032/343-721
20. – 21. septembar, Gornja Trepča	«Dani zdravlja» Stručni skupovi, prezentacije i predavanja kulturno – umetnički program.	TO Čačka, Prirodno lečilište, MZ G. Trepča 032/342-360, 032/ 822 063
21. septembar, MZ Gornja Trepča	«Šumadijska kraljica» Prezentacija i izbor najbolje rakije u porti crkve Sv. Bogorodice.	MZ Gornja Trepča TO Čačka; 032/342-360
Septembar Čačak, Ovčar Banja	«Velika planinska trka» Učesnici u takmičenju: ljubitelji prirode, planinari, atletičari, maratonci, biciklisti, rekreativci.	PD «Kablar» 032/227-393, 032/371-416 Suorganizator: TO Čačka, Tel: 032/342/360
Novembar Čačak	«Pitijada» Takmičenje u pripremanju tradicionalnih pita, na kome učestvuju restorani, društva, pojedinci, uz bogat prateći program.	TO Čačka 032/342-360, 032/343-371

11.5 Zabava i usluge

11.5.1 Restorani

Čačak ima veliki broj restorana, kafića, kafana. Mi ćemo navesti samo neke od njih.

Restorani u Čačku: Belvi, Padrone, Rimini, Romansa, Lovac, Palma, Kole, City Pub, Trojka, Brvnara, Kalimero, rajičić, Šamanović, Radovanje, Babić, Lazić, Fleks, ...

Kafane: Takovo, Car Lazar, Mladost, Tri bagrema, Tanasko Rajić, Palilulac, Trešnjev top, Proleter, Moravica, Stara kafana, i dr.

Kafići: M, Proleće, House bar, Diva, Ekskalibur, Montana...

Picerije: Tema, Gradska rupa, Galija, Korzo, Dolce Vita, Dessert, Srce...

11.5.2 Bioskopi

Tabela 111. Broj bioskopa, bioskopskih sedišta, projekcija i posetilaca, 2010.

	Grad	Okrug	Srbija
Broj bioskopa	3	7	126
Broj sedišta u bioskopskim salama	1.361	2.691	51.580
Broj projekcija	143	215	63.549
Broj posetilaca	1.364	3.732	1.945.992
Iskorišćenost bioskopskih sala (%)	0.7	1.6	0.7
Broj posetilaca na 100 stanovnika	1	2	28

11.5.3 Šoping zone i maloprodajni centri

U centru grada su dva najveća tržna centra u gradu, Partizanka i Ineks, nalaze se u platou blizu gradskog trga.

U Čačku postojie 2 hiper marketa – Interex i Merkator, 2 megamarketa – Čačanka i Maxi, Veliki broj dragstora i piljara.

U centru grada se nalazi veliki broj butika u kojima se prodaje ekskluzivna roba, kao i roba srednjeg i nižeg kvaliteta.

Roba srednjeg i nižeg kvaliteta može se nabaviti na robnoj pijaci u Ljubiću (Sajmište). Postoje i zelena pijaca u centru grada na kojoj se mogu razni proizvodi. Posebnu specijalnost Čačka čine stočne pijace u Ljubiću i Mrčajevcima.

12 Lokalni razvoj u relaciji sa regionalnim i državnim strateškim dokumentima

Na nivou grada Čačka usvojeno je 5 strateških i planskih dokumenta:

1. Strategija razvoja opštine Čačak
2. Program kapitalnih investicija
3. Strategija razvoja sistema socijalne zaštite opštine Čačak
4. LEAP (Lokalni ekološki akcioni plan)
5. Dugoročni plan toplifikacije i gasifikacije

Neke od realizovanih aktivnosti planiranih u navedenim strategijama su sledeće:

- Započeo je sa radom Centar za primarnu selekciju KČO (komunalnog čvrstog otpada)
- Osnovan Centar za završnu selekciju otpada
- Osnovan je funkcionalni Info centar za mala i srednja preduzeća
- Otvorena su tri centra za razvoj sela

Strateški prioriteti u lokalnim stragijama i planovima su isti kao u državnim strategijama, a posebno u oblastima koje se odnose na: razvoj poljoprivrede, razvoj turizma, osnivanje i revitalizaciju industrijskih zona, zapošljavanje, razvoj formalnog i neformalnog obrazovanja, razvoj informacionog društva, i td. Integralni pristup razvoju lokalne zajednice u lokalnim strateškim dokumentima je sličan sa metodološkim pristupom u državnim strateškim dokumentima.

„Strategija razvoja opštine Čačak“ se posebno bavi regionalnim aspektom i ima poseban akcenat na regionalnim i medjuopštinskim projektima, kao na primer: Sistem vodosnabdevanja Rzav i Izgradnja deponije Duboko za 9 opština. Takođe, u planu je realizacija međuopštinskih projekata: Pretvaranje vojnog aerodroma u Ladjevcima kod Kraljeva u aerodrom za civilni i kargo saobraćaj, Otvaranje Distributivnog centara za poljoprivredne proizvode regionalnog tipa, Osnivanje regionalne razvojne agencije sa sedištem u Kraljevu, Osnivanje regionalnog Biznis inovativnog centra sa sedištem u Čačku.

GRAD ČAČAK
Gradska uprava za lokalni ekonomski razvoj
Župana Stracimira 2
32 000 Čačak
Tel: 032/309-019; Fax: 032/343-701
E-mail: socacak@eunet.rs
www.cacak.org.rs